

INTERNATIONAL MAGAZINE

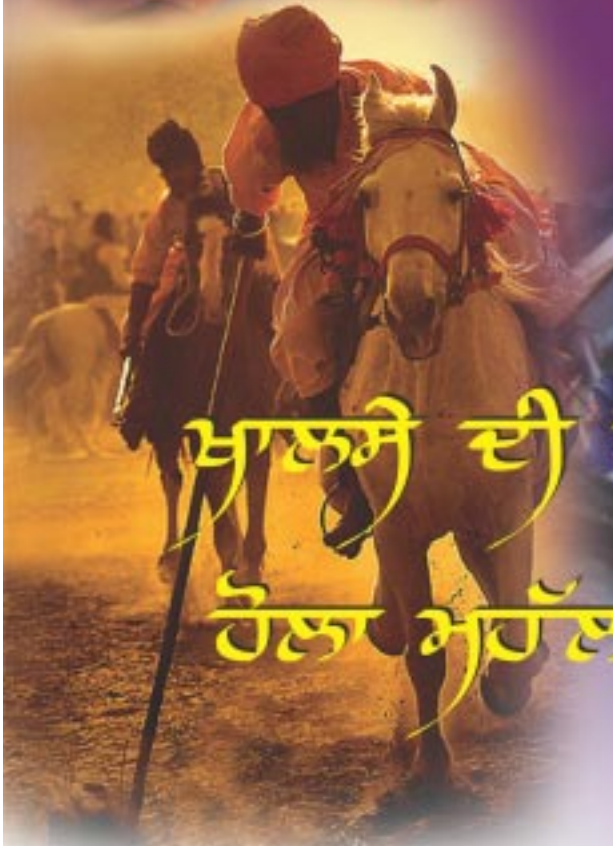
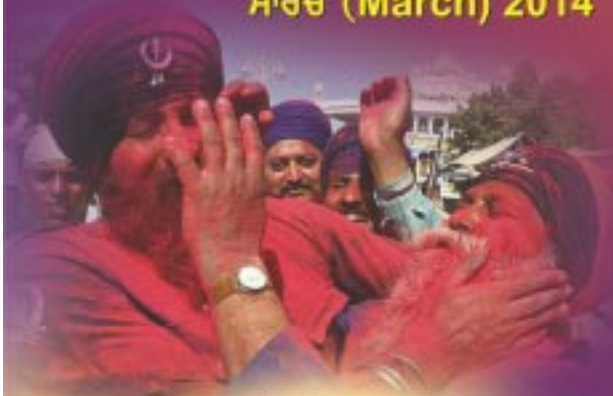
RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

Monthly Issue "Atam Marg"

ਮਾਰਚ (March) 2014

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ
ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਾਰਚ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9814612900 ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Teh. Mohali Distt. S.A.S Nagar - 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 50/-	\$ 500/-

please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98146-12900, 94172-14382, 94172-14381,
96461-01996, 98889-10777, 9417214384,
9417214383

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ',
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ,
ਜ਼ਿਲਾ - ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਚਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379. 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ
(CBSE) - 0160-2255003

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ- 0160-2255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ (ਫਰੀ)
0160-2255007

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
98146-12900, 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਬੁਕਿੰਗ - 94172-14386
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,
98555-28517,94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 4
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 7
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਸੰਤ ਬਚਨ 15
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਭਾਈ ਮੰਝ 19
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ ਤੇ ਭਾਈ ਮਾਲੋ 39
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਸਿੱਖ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ 45
ਰੂਪ ਸਿੰਘ
7. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 47
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
8. ਦੂਸਰੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾ 51
ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
9. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 56
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
10. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 58
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 60
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਜਗਿਆਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ-ਸਰੂਪ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਗੁਣ ਜਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਦੋਵੇਂ। ਉਹ ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ। ਐਸੇ ਅਨੇਕ ਸੰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗਸ਼ੀਲ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ-ਸਬਦ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕੋ ਰੂਪ-ਸਰੂਪ ਹੈ -

ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ਆਪੇ ॥

ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਆਪੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੯੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤਿ-ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਐਸਾ ਰੱਬੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ -

ਸਰੈ ਸਬਦਿ ਸਚੀ ਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਨਾਉ ਨ ਪਾਏ ਪ੍ਰਭਿ ਐਸੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੪੯

ਦਰਅਸਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ-ਹਸਤੀ ਦੇ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ -

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਸੇਈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮੋਅ ਕੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਆ ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਗੁਰੁ ਸਾਬਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ, ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚਨਾ, ਸਰਗੁਣਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਗੁਣਤਾ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ, ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਇਤਿਆਦਿ ਸਾਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸਨੂੰ ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ

ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੮

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ

ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੭੬੩

ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਸਬਦ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਕੱਥ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪਠਨ ਪਾਠਨ, ਕਮਾਈ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ, ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਤ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਤੁਧੁਨੋ ਕੋਈ ਨ ਜਾਣੀ ॥

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਕਥੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥

ਆਪੇ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਸੰਬਾਹਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੫੯

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲਖਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਮਨ ਤੂ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ) ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਵਜੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਜ ਹੈ -

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੇ ਜਾਪ ਨਾਲ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥' ਵੀ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ੴ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਕ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ, ਸਦੀਵ, ਰਚਨਹਾਰਾ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ, ਭੈ-ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕਾਲ-ਰਹਿਤ, ਜੂਨ-ਰਹਿਤ, ਸ੍ਰੈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ੴ (ਇਕ ਓਂਕਾਰ) ਆਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੈ-ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ, 'ਨਾਮ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਭੂ-ਸ਼ਕਤੀ) ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ, ਕੁਦਰਤ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਪ੍ਰਭੂ-ਸ਼ਕਤੀ ਪਰੀਪੂਰਨ, ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਗਈ। ਇੰਜ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗਤ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਐਸਾ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥

ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਹੋਣ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 21 ਅਤੇ 22 ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ

ਅਫੂਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ -

**ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੦**

ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਿਮਰਨ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ) ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਭਰਮ ਆਦਿ ਕਿਥੋਂ ਹੋਣੇ ਸੀ?

**ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥
ਜਬ ਧਾਰੀ ਆਪਨ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ॥
ਤਬ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਿਸੁ ਸੰਗਿ ਕਮਾਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੦**

ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਖੇਡ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਰਚੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ -

**ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਵਰਤੀਜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੧**

**ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੧**

ਅਰਥਾਤ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਕਰਨੈਹਾਰੁ-੨੯੧), ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਜਗਤ ਦੀ ਖੇਡ ਰਚ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਖਲੋਰ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਨਰਕ, ਸੁਰਗ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਤੇ ਬੰਧਨ, ਅਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਡਰ, ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਮਾਨ-ਅਪਮਾਨ ਦੀ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ-

**ਜਹ ਆਪਿ ਰਚਿਓ ਪਰਪੰਚੁ ਅਕਾਰੁ ॥
ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਕੀਨੋ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਤਹ ਭਈ ਕਹਾਵਤੁ ॥
ਕੋਊ ਨਰਕ ਕੋਊ ਸੁਰਗ ਬੰਛਾਵਤੁ ॥
ਆਲ ਜਾਲ ਮਾਇਆ ਜੰਜਾਲ ॥
ਹਉਮੈ ਮੋਹ ਭਰਮ ਭੈ ਭਾਰ ॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਓ ਬਖਾਨ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੨**

ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ ਉਹ ਆਪ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ॥
ਖੇਲੁ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੨**

ਇਸ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਜਾਂ ਖੇਡ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਰਹੱਸ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਗਤ

ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਓਥੇ ਉਸ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਭਗਤ ਹੈ, ਓਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਖੇਡ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਅਨੰਦ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸਮਾਧੀ-ਸਥਿਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਨਾਚ ਨਚਾਂਦਾ ਹੈ - **ਜਹ ਅਬਿਗਤੁ (ਅਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ) ਭਗਤੁ ਤਹ ਆਪਿ। (ਅੰਗ - ੨੯੨) ਜਹ ਪਸਰੈ ਪਾਸਾਰੁ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪਿ ॥ (ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ) ਦੁਹੁ ਪਾਖ (ਸੰਤ ਦਾ ਪਰਤਾਪ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ) ਕਾ ਆਪਹਿ ਧਨੀ ॥ ਉਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਨਹੂ ਬਨੀ ॥ ਆਪਹਿ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਅਨਦ ਚੋਜ ॥ ਆਪਹਿ ਰਸ ਭੋਗਨ ਨਿਰਜੋਗ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਆਪਨ ਨਾਇ ਲਾਵੈ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਖੇਲ ਖਿਲਾਵੈ ॥ (ਅੰਗ - ੨੯੨)**

ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਥਾਈਂ, ਸਭਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ -

**ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥ .....
ਅੰਗ - ੨੯੨**

**ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥
ਆਪਨ ਸੂਤਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ॥
ਜਾ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੨**

ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਰਲੇਪ ਵੀ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਿਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਉਹ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ -

**ਅੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਬਹੁਤੁ ਮੁਸਕਾਈ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲਾ ਮਿਰਗੁ ਸਿੰਝਾਰੇ ॥
ਬਨੁ ਬਨੁ ਢੁਢਿ ਢੁਢਿ ਫਿਰਿ ਥਾਕੀ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਘਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੯੮੨**

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਕਸ ਵਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਉਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ -

**ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਰਹਤ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪੀ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤ ਗੁਸਾਈ ॥
ਸੇ ਤੁਮ ਹੀ ਮਹਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਤਰਿ ਨਾਨਕ ਦਰਪਨਿ ਨਿਆਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੩੨**

**ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਭ ਹੁ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਰਾਗ ਦੋਖ ਤੇ ਨਿਆਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੭੮੫**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ,

ਰਜਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦੀ, ਉਸਨੂੰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦੂਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਭਨਾ ਕਾ ਸਹੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ ਹਜੂਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨਈ ਤਾ ਘਰ ਹੀ ਅੰਦਰਿ ਦੂਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੦

ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਾਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੂੜੇ-ਨਾਸਵੰਤ-ਪਦਾਰਥਾਂ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੇਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਔਗੁਣ ਵਿਗਾਝਦੇ, ਜੀਵਨ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਕੂੜੇ ਕਹਣ ਕਹੰਨਿ ॥
ਪੰਚ ਚੋਰ ਤਿਨਾ ਘਰੁ ਮੁਹੰਨਿ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸੰਨਿ ॥
ਸਾਕਤ ਮੁਠੇ ਦੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨ ਜਾਣੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੪

ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਆਤਮਿਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਤਾ ॥
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੱਚ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤਿ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੈਵੀ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਲਾਲ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ-ਹਰਿ ਜਨਾਂ-ਸਾਧ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ॥
ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਵੈ ਖੋਤਿ ॥
ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥
ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਣ ਸਰੋਤਿ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਸਚੁ ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੯

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ, ਹੇ ਮਨ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੈਂ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਨਾਮ ਰੰਗ ਮਾਣਨ ਲਈ ਸਾਕਤ-ਮਨਮੁਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਹੋਣੀ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜੁੜੇ

ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਸੱਚੇ ਬਚਨ ਹੀ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ-

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਭਿ ਧਰਮ ॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਸੁਨਹਿ ਸੁਭ ਬਚਨ ॥
ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਰਚਨ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਐਸੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ, ਧਨਵੰਤ, ਕੁਲਵੰਤ, ਪਤਿਵੰਤ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਓਹੁ ਧਨਵੰਤੁ ਕੁਲਵੰਤੁ ਪਤਿਵੰਤੁ ॥
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਭਗਵੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥
ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥
ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥
ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥
ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਐਸੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੂਹ ਕਿਰਿਆ-ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਖਿਆ, ਨਾਮ-ਜਾਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ-ਸਿਮਰਨ-ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਾਲਾ ਅਨੰਦ ਨਿਰੰਤਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਾਲਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਨੂਰਾਨੀ ਆਭਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਆਪਣਾ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾ ਦੀ ਅਸੀਸ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਦਕਾ ਸਰਬ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਦਾਤ। ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਸਾਡੀ ਐਸੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ

*****

ਚੇਤਿ

(ਚੇਤਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ ॥
 ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭੁਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ ॥
 ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥
 ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ ॥
 ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ॥
 ਸੂਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੁਣੀਆ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ॥
 ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ ॥

ਚੇਤਿ

ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥
 ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥
 ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ ॥
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਜੀਵਣਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ ॥
 ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥
 ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ ॥
 ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿੰਨਾ ਭਾਗੁ ਮਣਾ ॥
 ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਨਾਨਕ ਪਿਆਸ ਮਨਾ ॥
 ਚੇਤਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਸ ਕੈ ਪਾਇ ਲਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੩

ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚੰਦਮਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਦੇਸੀ ਸਾਲ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ, ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਪਉਣ-ਪਾਣੀ, ਬੈਸੰਤਰ, ਧਰਤੀ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਜੀਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜੀਵ ਦੇ ਨਿਤ ਲੰਘ ਰਹੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਾਂ, ਨਛੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਤੇ ਪੈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਦਿਆ, ਖਗੋਲ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਿਣ ਕੇ ਰੁਤਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਦਿਨ ਬਣਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ

ਅਤੇ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸ਼ਰਾਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਭਾਂਪ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਕਿੰਨਾ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਜਾਂਚ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਪਰ ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਨਮ ਪਤਰੀ ਬਣਾਈ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਦਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ 14 ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਗ੍ਰਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਧਾਤਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ, ਪਦਮ, ਲਸਣ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ bad conductor ਕਰਕੇ ਥਾਪਿਆ। ਇਹ ਧਾਤਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਾਲ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਕਿਹੜੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਅਸਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਇਕ ਰਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਦੇ ਇਸਦਾ nervous system ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਚਦਾ ਹੈ, ਟਪਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ

ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ nervous system weak ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਫਰਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਚਿੜਚਿੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਉਭੇ ਸਾਹ, ਲੰਬੇ ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਰਥਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਜਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਿਲਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ-ਜੁਲਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਰੁਝੇਵੇਂ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਚੰਦਰਮਾ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਚਾਲ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਜੋ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚੇਪੂਰਵਕ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਕੇ ਵਰਤਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹੀਨਾ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਨਾਲ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਾਂ, ਦਿਨਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਿਆ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਕਰਨਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ, ਉਹ ਇਕ ਕਵੱਚ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਕਿਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਜੋਘ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਹਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ॥

ਅੰਗ - 262

ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਧੁਨ ਅਜੇ ਸੁਣਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਅਚੇਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ, ਵਾਰ, ਮਹੀਨੇ, ਗ੍ਰਹਿ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਉਸਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨੁ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥
ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ
ਜਿਉ ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਉ॥ ਅੰਗ - 524

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੁੱਲਣ ਨਾਲ ਵਿਘਨ ਬਿਆਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਰਾਮੁ ਜਪਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਜਲਿ ਬਲਿ ਪੂਰਨੁ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਧਿਆਇਐ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - 524

ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਖ, ਸਹਿਜ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦਾਤਾਰੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਿਆ॥
ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਮਨਿ ਆਸ ਗਏ ਵਿਸੁਰਿਆ॥
ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਿਸ ਨੋ ਭਾਲਦਾ॥
ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਘਾਲਦਾ॥
ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਵੁਠੇ ਤਿਤੁ ਘਰਿ॥
ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਜਨਮੁ ਨ ਤਹਾ ਮਰਿ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਕੁ ਇਕੁ ਇਕੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 524

ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗ੍ਰਹਿ, ਵਾਰ, ਥਿਤਾਂ ਉਸ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਥਾਂ ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ। ਉਹ ਇਕ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਹਿਸਾਬ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੋਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਤ ਰਖਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਸੂਝ ਵੀ ਅਧੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਸਨੂੰ ਵੀ computrise ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛਪੇ ਛਪਾਏ ਪਰਚੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਲੋਕ computer ਦਾ ਬਟਨ ਦੱਬ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਸਲਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ support (ਸਮਰੱਥਨ) ਕਰੀਏ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਧ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ॥
ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੁਧਿ॥

ਅੰਗ - 262

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਦਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਚਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥ ਅੰਗ - 649

ਅਤੇ

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਹਿ
ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਸਾਇਣ॥ ਅੰਗ - 714

ਸੋ ਅਸਾਡਾ ਜਿਥੇ ਤਕ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਾਲ ਸੁਖਾਲੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਡਰ ਅਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੰਤਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਾਡੇ ਉਪਰ ਅਸਰ ਕਰੇਗਾ। ਅਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ-ਦਾਨਾਂ, ਬ੍ਰਤਾਂ, ਵਾਰਣਿਆਂ, ਟੂਣਿਆਂ-ਜਾਦੂਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਅਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸੁਣਨਾ ਜਾਂ ਨਾ ਸੁਣਨਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਅਸਰਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਐਨਰਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਰਾਮ ਕਾਰ ਖਿਚ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਤੱਤੀ ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਲਾ, ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ -

ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ॥
ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਕਾਰ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਾ ਭੋਟਿਆ ਜਿਨਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਦੀਆ ਏਕਾ ਲਿਵ ਲਾਈ॥
ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਤਿਨਿ ਰਖਨਹਾਰਿ ਸਭ ਬਿਆਧਿ ਮਿਟਾਈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਸਹਾਈ॥ ਅੰਗ - 819

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ
ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ॥
ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ,
ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੈ ਕਰ,
ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ
ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ॥

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਾਰਾਮਾਂਹ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਈ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਬਾਰਾਮਾਂਹ ਇਕ ਗੂੜ੍ਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ, ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ-

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ
ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥ ਅੰਗ - 136

ਮਹਾਨ ਬਰਕਤਾਂ ਭਰੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੋ ਤੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਬਾਰਾਮਾਂਹ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਾਰੀ ਸੁਣਨੀ ਫੇਰ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਅੰਤਰੰਗ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਮੋੜ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਬੈਰਾਗ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਦੂ ਤੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ - ਬਾਰਾਮਾਂਹ ਦਾ।

ਸੋ ਆਪ 12 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ॥ ਅੰਗ - 136

ਇਹ ਫਲ ਦਸਦੇ ਹਨ - ਇਸ ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਖੋਟੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਜਾਣਗੇ, ਖਰੇ ਕਰੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਪਾ ਲਈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੜਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੂੜ ਦੀ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸੱਚ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸਮਾਅ ਗਏ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫਿਰ -

ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ॥ ਅੰਗ - 136

ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਇਸ ਲੰਮੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਰਾਮਾਂਹ ਦੇ ਆਰੰਭਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ - 133

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਏਕੰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਚੱਲੀ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੰਡਾਂ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ, ਤੱਤਾਂ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਸੂਖਮ ਅਸਬੂਲ, ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਚਾਰ ਜੀਵਤ ਖਾਣੀਆਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਤ ਚਿਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਨੁਭਵ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਿਰਨ ਜਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਚੇਤਨ ਬੂੰਦ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲੀ

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ॥

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ॥ ਅੰਗ - 1

ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੜ੍ਹ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚੇਤਨਤਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵਿਕਲੋਤਰੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਸਰ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਹਉਮੈ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਯੋਗ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ

ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ॥

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ॥

ਅੰਗ - 1374

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਗੀ। ਅਨੰਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਉਤਮ ਜੋਤ ਜੀਵ ਕਹਾਈ। ਪੰਜ ਪੜਦੇ ਇਸਦੇ ਉਤੇ ਲਿਪਟ ਗਏ। ਪਹਿਲਾ ਪੜਦਾ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਸੋਝੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ, ਇਸਨੂੰ ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਇਹੋ ਚੇਤਨ ਸੜ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ ਤਿਲ੍ਹਕੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਮਈ ਕੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਫੇਰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਿਆ, ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਸਰਕਣਾ ਪਿਆ। ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਈ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫੁਰਨੇ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਘੇਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਪ੍ਰਮ ਜੋਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਮਨੋਮਈ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਧੱਕਾ ਖਾਧਾ, ਇਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੱਤ, ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਸਰਕਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ mix ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਲ, ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ।

ਇਹ ਰੂਪ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਰੂਪ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਸੀ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਸੁਰਤ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਟ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ 'ਮੈਂ' ਆਖਣ ਲਗਿਆ। ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਸਰੂਪ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੰਮ, ਅਚਾਹ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮੇਤ, ਸੂਝ ਸਮੇਤ ਹੇਠਾਂ ਤਿਲ੍ਹਕਿਆ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਪੂਹਿਆ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਹਾਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਜੀਵ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਸਰੂਪ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਗੁਆ ਬੈਠਿਆ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜੀਵ ਸਮਝਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਸਮਝਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸਨੇ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੁਭ ਕਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥਕੜੀਆਂ ਹਨ; ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਇਸਨੂੰ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਇਸਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਨਖਿਧ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 176

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਆਤਮ ਤੱਤ ਦੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਟਿਕਾਓ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸਦਾ ਮਿਲਾਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਟਕਣਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਟਕਣਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮੈਂ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਓਨੇ ਹੀ ਦੁਖ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

*ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ
ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥ ਅੰਗ - 66*

ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਸ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ-

*ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ॥*

ਅੰਗ - 50

ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਹ ਹੈ ਸਫਰ ਉਸ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਦਾ; ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅੰਸ ਸਮਝਣ ਲਗ ਗਈ। ਇਸਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭਟਕਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਣੀ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਦੇਹ, ਮੇਰੀ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾ ਦੇ, ਇਸ 'ਮੈਂ' ਨੇ ਧੋਖੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਇਸ 'ਮੈਂ' ਨੇ ਹੀ ਨਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਆਟਣੀਆਂ ਦਿਵਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲ ਲੈ। ਐਸਾ ਪਿਆਰਾ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ। ਮੇਰਾ ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਰਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬੇਵਸ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ॥
ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਮੋਹ ਮਗਨ ਸੰਗਿ ਮਾਇ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਧਰਮ ਰਾਇ ਦੇਇ ਸਜਾਇ॥ ਅੰਗ - 278*

ਸੋ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੇਰੀ ਭਟਕਣ ਮਿਟ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਥਕ ਗਿਆ ਹਾਂ, 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੱਕਰ ਮੈਂ ਕੱਟ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ, ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਗਊ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹਲ ਖਿਚ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਗੱਡਾ ਖਿਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਵਰਗਾ ਹਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਉਸਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਮੁਰਝਾ ਗਈਆਂ, ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਮਿਟ ਗਈ। ਉਹ ਫਲ ਦੇਣ

ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਫਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਮਾਇਆ ਮੇਰੀ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਗਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ।

ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਭਟਕਣ, ਮੇਰੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ, ਮੇਰੀਆਂ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੇ ਤੇਰਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਉਹ ਸਰੀਰ ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਲ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਭੱਠ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੱਠ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਚੈਨ ਕਿਥੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕਿਥੋਂ ਸੁਖ ਉਪਜਣਾ ਹੈ? ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੇ ਤੂੰ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਤੇ ਚਿਤ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਕੀੜੇ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਢੇਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਝੁਲਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਭੋਖ ਵਿਖਾਵੇ, ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ ਹਨ, ਖਾਮ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਭਟਕਣ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ - ਭੋਖ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੋਖਾਂ ਤੇ ਗੀਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ-

*ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ
ਪਿਆਰੇ ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ॥
ਮੇਰੈ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ ਪਿਆਰੇ
ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੈ ਜਾਏ॥*

. ਅੰਗ - 721

ਸੋ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਅਮੀਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ, ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਸ਼ਾਂਤੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

*ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗਿ੍ਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥ ਅੰਗ - 707*

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪੁਤਰ, ਧੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੱਜਣ, ਮਿਤਰ ਇਹ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਦਮੀ ਗਿਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਧੋਖੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਜੋੜਦਾ ਹੈ; ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਧੀ, ਮੇਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਤਾਂ ਜਮਦੂਤ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ

ਵਸ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਨਿਮਾਣਾ, ਨਿਤਾਣਾ ਜੀਵ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਦਇਆਲੂ ਹੈਂ, ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹੈਂ। ਜੋ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਹੀ ਗਨਕਾ ਵਰਗੀਆਂ ਪਾਪਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾ ਕੇ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ, ਤੂੰ ਹੀ ਕੌਡੇ ਵਰਗੇ ਆਦਮਖੋਰ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦਿਤਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕੀਤਾ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਰਜੋਈ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਤੂੰ-

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ॥

ਅੰਗ - 275

ਵਜੂਦ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ ਦੇ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੂੰ ਵੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤਕ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਿਹਚਲ ਘਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਰਾ ਦੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਤਰਲਾ ਜੋ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ

ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ॥

ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ॥

ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ॥

ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ

ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ॥

ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ

ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ॥

ਸ੍ਰਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ॥

ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੁਣੀਆ

ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ॥

ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ॥

ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ

ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ॥

ਅੰਗ - 133

ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਭਟਕਦੇ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਜੀਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਧਾਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ

ਜੀਵ! ਤੇਰੇ ਤਰਲੇ, ਤੇਰੇ ਰੋਣੇ-ਧੋਣੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਮਾਇਆ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਗਣੀ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਜੋ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣ, ਤੈਨੂੰ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਅਰਾਧਣਾ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਿਆ, ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਢਾਰਸ ਆਈ, ਲੰਮਾ ਹਉਕਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਸ ਬੱਝੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਵਾ-ਵਰੋਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਢੇ ਲਗ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥

ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨੁ ਕਾ

ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ॥

ਅੰਗ - 747

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਨੇ ਅਤਿ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਰਾਧਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਅਰਾਧਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਵਾਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਯਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ, ਭਟਕਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਹਿਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿ ਲਓ, ਪੀਰ ਕਹਿ ਲਓ, ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਓ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿ ਟੁਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ

ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ॥

ਅੰਗ - 749

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ

ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ॥

ਅੰਗ - 1373

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ

ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਅੰਨਮਈ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸਦੇ ਸੁਭ ਇੰਦ੍ਰੇ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ, ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜਪੀਐ॥
ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਪੀਐ॥

ਅੰਗ - 286

ਸੋ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਸਨਾ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਸੁਆਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪ-

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ॥
ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ॥

ਅੰਗ - 295

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਣਗੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ, ਮਾਇਆ, ਉਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪੁਤਰ ਧੀਆਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਉਸਦਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਇਆ ਸਫਲ ਤਾਹੁ ਕੋਉ ਗਨੀਐ॥
ਜਾਸੁ ਰਸਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਨੀਐ॥
ਆਇ ਬਸਹਿ ਸਾਧੁ ਕੈ ਸੰਗੇ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਰੰਗੇ॥
ਆਵਤ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਮਹਿ ਰਾਤਾ॥
ਜਾ ਕਉ ਦਇਆ ਮਇਆ ਬਿਧਾਤਾ॥
ਏਕਹਿ ਆਵਨ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਸਿ ਸਮਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 252

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ॥
ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ॥

ਅੰਗ - 252

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਫਲ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕ ਖਿਨ ਜਿਉਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਰਥਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਪਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ
ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 708

ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਐ ਜੀਵ! ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਤੂੰ ਇਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਉਹ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਰਮਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਧਰਤੀ, ਪਹਾੜਾਂ, ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਕਰੇਂਗਾ, ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਤੇਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ॥

ਅੰਗ - 294

ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਫੇਰ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ, ਜਿਹੜਾ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਖੁਟਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਵਾਸਤੇ ਸੁਧ ਹਵਾ, ਜੀਅ ਲਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੱਚੇ, ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸਬੰਧੀ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੂਝ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਫੇਰ ਦਸ ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਪਿਆਰਿਆ! ਯਾਦ ਰੱਖ, ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜੋ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ਹਰ ਸਵਾਸ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖਾਂ ਵਲ ਧੱਕਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ॥
ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 98

ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ

ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹੋ ਨਾਮ ਜਪੇ -

**ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ
ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 98**

ਸੋ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਜੁਗਤ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਨਿਤ
ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਪੂੜ
ਦੇਹ, ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰਜਦਾ ਹੈ।

**ਖਾਕ ਸੰਤਨ ਕੀ ਦੇਹੁ ਪਿਆਰੇ॥
ਆਇ ਪਇਆ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ॥
ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਮਨੁ ਆਘਾਵੈ
ਨਾਨਕ ਮਿਲਣੁ ਸੁਭਾਈ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 98**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਵਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਨਾਮ
ਦਾ ਰਸ ਭੋਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ
ਜੀਵ ਤਰਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗ
ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਤੜਫ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਝਲ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ
ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ
ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ॥
ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ॥**

ਅੰਗ - 1368

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ
ਦੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਹੈ; ਜੋ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਮੈਂ
ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵੇਚ ਦੇਵਾਂਗਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਜਾਗ
ਪਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰ
ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਵੀ, ਧਨ ਵੀ ਰੱਖ
ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਵੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ
ਕਥਾ ਸੁਣਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ
ਫਿਰਦਾ ਰਹਾਂ -

**ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ॥
ਪਾਇ ਲਗਉ ਮੋਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ
ਕੋਉ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਬਡਭਾਗੀ॥
ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਆਗੈ
ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਤਿਆਗੀ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ
ਅਨਦਿਨੁ ਫਿਰਉ ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਵਿਰਾਗੀ॥ ਅੰਗ - 204**

ਸੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਜਾਵਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ; ਆਪਣੇ
ਕੋਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਰੱਖਾਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੰਉ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ

ਨਾਨਕ ਪਿਆਸ ਮਨਾ॥

ਅੰਗ - 133

ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਹੂਕ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਭਟਕਦੇ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ
ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਸਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ
ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭੇਤ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਸੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੀਵ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਸਾਨੂੰ
ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ
ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ
ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ
ਵੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ
ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਨਾ ਕਰ। ਦਿਨ ਲੰਘ
ਰਹੇ ਹਨ, ਹਫਤੇ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ; ਵੇਲਾ ਹੈ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ -

**ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ,
ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।**

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਕਰ, ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ।
ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ
ਫੁਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ॥
ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੁਰਖ ਅਗਿਆਨਾ॥
ਬੁਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ॥
ਅਜਹੁ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 726

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਵਸਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਡਾ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਚਾ
ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਹੈ -

**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਖਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ॥**

ਅੰਗ - 12

*****

ਸੰਤ ਬਚਨ

ਭਾਗ ਦੂਜਾ

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

1961 ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਵਾਨ ਲਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ) ਦੇ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਘੰਟਾ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਚਨ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ, ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਵੀਰ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਾਰਗ ਦੇ ਰਾਹ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ -

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਲਿ ਮਾਹਿ॥

ਏਹੁ ਨਿਧਾਨਾ ਸਾਧੁ ਪਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 888

ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਧੀਨ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਭਉਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ -

ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਜਿਸੁ ਤੂਠਾ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ ਤਿਨ ਹੀ ਡੀਠਾ॥

ਅੰਗ - 888

ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਲੇ ਬਚਨ (ਪੰਨਾ - 1 ਤੋਂ 20) ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੋਟ ਬੁਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਚੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੱਸੀ ਸੀ ਉਸਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਪੰਚ ਸਬਦ ਤਹ ਪੂਰਨ ਨਾਦ॥

ਅਨਹਦ ਬਾਜੇ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਕੇਲ ਕਰਹਿ ਸੰਤ ਹਰਿ ਲੋਗ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਨਿਰਜੋਗ॥

ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਭਵਨ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਬੈਸਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ

ਤਹ ਰੋਗ ਸੋਗ ਨਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ॥

ਊਹਾ ਸਿਮਰਹਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ॥

ਬਿਰਲੇ ਪਾਵਹਿ ਓਹੁ ਬਿਸਮੁ॥

ਭੋਜਨੁ ਭਾਉ ਕੀਰਤਨ ਆਧਾਰੁ॥

ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ ਬੇਸੁਮਾਰੁ॥

ਡਿਗਿ ਨ ਡੋਲੈ ਕਤਹੁ ਨ ਧਾਵੈ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਇਹੁ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ॥

ਕ੍ਰਮ ਭੈ ਮੋਹ ਨ ਮਾਇਆ ਜਾਲ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲ॥

ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥

ਆਪੇ ਗੁਪਤੁ ਆਪੇ ਪਾਸਾਰੁ॥

ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਆਦੁ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਨਾਨਕ ਬਿਸਮਾਦੁ॥

ਅੰਗ - 888-89

ਉਪਰੋਕਤ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬਚਨਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੇ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸੰਤਹ ਚਰਣ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ॥

ਸੰਤਹ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾ॥

ਸੰਤਹ ਕੀ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਸ॥

ਸੰਤ ਹਮਾਰੀ ਨਿਰਮਲ ਰਾਸਿ॥

ਅੰਗ - 889

ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਹੋ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਯਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਰੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੱਲ੍ਹ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਐਉਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਵਿਚ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਇਕੋ ਹੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਰੋਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਸਤਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਵੱਖ-

ਵੱਖਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਇਕੋ ਹੀ ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਿਸਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਵੋ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਅਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ, ਉਤਪੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅਸਾਡਾ ਮਨ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਉਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬਦੋ-ਬਦੀ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰਲੇ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਹਲਕੀਆਂ-ਹਲਕੀਆਂ ਵਿਦਯੁਤ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਹੈ -

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ॥

ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ॥

ਅੰਗ - 272

ਸੋ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਾਓ ਅਤੇ ਕੋਈ practical (ਅਮਲੀ) ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਥੋੜਾ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਿਧਿਆਸਣ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪੁਜਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਈਸਾਈ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਨਆਤਮਕ ਨਾਮ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਰਣਾਤਮਕ ਨਾਮ ਆਚਾਰੀਆਂ, ਸਾਧੂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੰਤਰ ਅੱਲਾ ਹੂ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੰਚ ਨਾਮ, ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨ, ਸਤਿਨਾਮ, ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ ਜਪ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਕੋਈ ਓਅੰਕਾਰ, ਕੋਈ ਅੱਲਾ ਹੂ, ਕੋਈ ਸੋਹੰ; ਮਤਲਬ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਮੰਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਖਸ਼ਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਹਨਤ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਸੁਰਤੀ ਬਿਰਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਨਆਤਮਕ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲ ਰਹੀ ਧੁਨ ਹੈ ਜੋ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧੁਨ ਅੱਖਰਾਂ

ਦੀ ਮੁਹਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਧੁਨ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ।

ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰਿ ਜਗਤ ਮੋਹ ਰਹਾ।

ਪੰਨਾ - 158 (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਨੂੰ 'ਕੁੰਨ' ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਹੋਇ

ਏਕੰਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸਦਾਇਆ।

ਏਕੰਕਾਰਹੁੰ ਸਬਦ ਧੁਨ

ਓਅੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਬਨਾਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 26/2

ਜਿਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੈ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਭੀ ਹੈ -

“ਜਾ ਕੈ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ,

ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸੋ ਲਗਨ ਹੈ॥”

(ਕਬਿੱਤ 237ਵਾਂ)

“ਸੂਖਮ ਸਬੂਲ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੁਇ,

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਭਏ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ॥”

(ਕਬਿੱਤ 458ਵਾਂ)

“ਅਨਿਕ ਅਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਬਿਬਾਰ ਤਾਂਹਿ,

ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਕਹੇ ਕੌਨ ਪ੍ਰਭਤਾਈ ਹੈ॥”

(ਕਬਿੱਤ 556ਵਾਂ)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁਨਆਤਮਕ ਨਾਮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੁਹਥਾਜ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਧੁਨ ਹੈ ਜੋ ਸਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧੁਨ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਏਕੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਉਹ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ॥

ਅੰਗ - 879

ਏਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੁਨਆਤਮਕ ਨਾਮ ਦਾ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਧੁਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਈ ਪਰਮ ਸੱਚ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਚੇਤ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਸਾਧਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਧੁਨ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਪਰਮ ਸੱਤਾ ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਧੁਨ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਪਰਗਿਆਤ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚੋਂ ਉਨਤੀ ਕਰਕੇ ਅਸੰਪਰਗਿਆਤ ਸਮਾਧ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਦੁਵੰਦ ਪਦ ਤੋਂ ਪੂਰੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ

ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - 106

ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਕਿਸੇ discussion (ਵਿਚਾਰ) ਜਾਂ ਵਰਣਨ ਦੀਆਂ ਮੁਹਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਏ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦਾ। ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਜਿਥੇ ਬੁਧੀ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 1430 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਵਾਦ instructions ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਉਤਮ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੱਧ ਨੂੰ ਹੋ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਆਮ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਤਨੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਗਿਆਸੂ ਵੀ pin drop ਚੁੱਪ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਤੋੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨੋ! ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਰੂਪੀ ਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਰਹਿਤਾਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮ ਤੇ ਦਮ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਕੁਸੰਗ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਰੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨੇ ਯੋਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ

ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ॥

ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ॥

ਅੰਗ - 1371

ਸਾਕਤ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਬਚਨ, ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਖਿਆਲ ਬਹੁਤ ਠੋਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਤਮ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅੰਧਮਈ ਬਚਨ ਨਾਸਤਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ

ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ॥

ਉਹ ਝੁਲੈ ਉਹ ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੇਰਿ॥

ਅੰਗ - 1369

ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਤਰਕਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਹਫਤੇ, ਕਈ-ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਰਤੀ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕੁਸੰਗ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ ਉਤੇ ਦੂਰ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਧੂਹ, ਖਿੱਚ ਲਗੀ ਰਹਿਣੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਮਨੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਖਿੱਚ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਫੁਰਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਵਿਕਲਪ, ਸੰਕਲਪ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖਿਆਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੀ ਪੁਟਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਵਿਕਾਰ ਦਬਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਪੈਰ ਪੁਟਦੇ ਹਾਂ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਨਿਰਾਰਥਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪੇ ਹੀ ਦਬਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰੇ ਰਸ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕਿਆਂ ਦਾ ਉਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਤੀ ਮੋਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ॥

ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ ਕਟੀਐ ਜਨ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ॥
 ਬੰਧਨ ਖੋਲਨਿ ਸੰਤ ਦੂਤ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਛਪਿ॥
 ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਨਿ ਰੰਗੁ ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਧਾਰੀਆ॥
 ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਬਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ॥
 ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਈਐ॥
 ਜਾ ਆਪੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲ
 ਤਾਂ ਭਗਤ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ॥ ਅੰਗ - 520

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਾਧੂ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁੰਦੇ ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੈ
 ਮਿਤੁ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ॥
 ਹਉ ਫੁਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ॥

ਅੰਗ - 520

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਬਚਨ, ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਘਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫੇਰ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਵਦਾ, ਬੇਗਾਨੇ ਧਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਆਪਣੇ ਧਨ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਡੰਬਰ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਰਤੀ ਨਾਮ ਵਲ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਕਬੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀਐ ਸਾਧ ਕੀ
 ਅੰਤਿ ਕਰੈ ਨਿਰਬਾਹੁ॥
 ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਜਾ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਨਾਹੁ॥

ਅੰਗ
 - 1369

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਚਾਬੀ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪ ਕੁਝ ਦੇਰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਮਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਨਾ ਦੀ, ਮੰਤਰ ਦੇ ਜਾਪ ਦੀ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਨ ਆਇਆ ਹੈ -

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥
 ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਗੰਗਿ॥

ਅੰਗ - 4

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੈਲ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਜਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, ਉਹ ਹੈ - ਹਉਮੈ ਦੀ। ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੋਏ ਅੱਜ ਤਕ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ; ਜਿਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਵਾਸਾ ਰਹੇਗਾ ਉਥੇ ਨਾਮ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ॥
 ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦੁ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦੁ॥
 ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ॥
 ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - 293

ਉਹ ਨਾਮ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਕਾਰਨ ਅਦਿਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਾਪ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਘਟ-ਘਟ 'ਚ ਰਮੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਇਸ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਆਪ ਹੀ ਲਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪਾਠ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 10 ਪਾਠ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਪਾਠ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਸਾ ਵੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀਆਂ 'ੴ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਤਕ ਛੇ ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਲਾਂ, 108 ਮਣਕੇ ਦੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਪਾਠ ਭੀ ਔਖਾ ਹੈ ਤਾਂ 40 ਮਾਲਾਂ 'ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਜਾਪ ਦੀਆਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੇ ਜਾਂ 80 ਮਾਲਾ ਇਕੱਲੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰੇ, ਇਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮ-ਸ-ਕਮ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਚਾਹੇ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ, ਉਹ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੀਬਰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਾਉਣ। ਜੇ ਭਲਾ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕੁਸੰਗ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਕਾਫੀ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਲਗਨ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 38 'ਤੇ)

ਭਾਈ ਮੰਝ, ਭਾਗ - 2

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਚਨ-ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-20)

ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਮਾਧੀ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸੁਖ ਭਏ ਪੁਭ ਤੁਠੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੇ ਚਰਣ ਮਨਿ ਵੁਠੇ ॥ ਸਹਜ
ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੇ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਬਿਰਤੀ ਇਹਦੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਘਰ ਜਾ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ, ਪਰ ਦੇਖ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਘਰ ਬਾਰ ਤੇਰਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਤੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਿੰਡੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ। ਦੇਖ ਲੈ, ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਬਣਾ ਲੈ ਆਪਣਾ ਮਕਾਨ।

ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਆ ਗਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾ ਤੋੜੋ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਜਾਹ ਫੇਰ ਤੂੰ। ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ। ਸਰੀਕਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦਾਣੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਮਾਮਲੇ ਭਰਦਾ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਭਰਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਾ ਆਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਘੋੜਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਘੋੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਭਾਈ ਤੀਰਥੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਹ ਘੋੜਾ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਗੱਲ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਬਈ ਪੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਨਰਾਜ਼ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਘੋੜਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੱਝ ਮਰ ਗਈ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦੂਜੀ ਮੱਝ ਮਰ ਗਈ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਜੋੜੀ ਮਰ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਡੰਗਰ ਮਰ ਗਏ ਜਿੰਨੇ ਸੀਗੇ। ਇੱਕ ਵੀ ਡੰਗਰ ਨਾ ਬਚਿਆ। ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਪੀਰ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ 'ਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਭੋਲੀਏ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਸਭ ਕੁਛ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਗੁਰ ਕੇ ਕਹਯੋ ਹੋਨਿ ਪੁਨ ਲਾਗਯੋ।
ਸਰਬ ਸਮਾਜ ਨਾਸ ਹੈ ਭਾਗਯੋ।

ਤੁਰੰਗ, ਮਹਿਖ, ਧਨ ਭਯੋ ਬਿਨਾਸ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੮੧੭

ਘੋੜੇ ਵੀ ਮਰ ਗਏ, ਮੱਝਾਂ ਵੀ ਮਰ ਗਈਆਂ, ਬਲਦ ਵੀ ਮਰ ਗਏ, ਸਾਰੇ ਧਨ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਲਗੇ ਸਰੀਕ ਕਰਨ ਉਪਹਾਸ।

- ਓਹੀ

ਹਾਸਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਲੈ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਬਈ ਪੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਨਰਾਜ਼। ਇਹਨੇ ਧਾਰੀ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਕਰੋ ਕਿ ਜੇ ਬਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਆਪਾਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਕੇ ਵੰਡ ਲਓ ਇਹਦੀ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਓ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਚੁੱਕਣ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੀਰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਪੀਰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਤਾਂ ਹੋਏਗਾ ਜੇ ਇਹਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ -

ਫੀਨ ਲੀਨ ਗ੍ਰਿਹੁ, ਧਨ, ਸਿਰਦਾਰੀ।

- ਓਹੀ

ਸਰਦਾਰੀ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈ, ਧਨ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਘਰ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ -

ਸਰਬ ਸਰੀਕਨਿ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ।

- ਓਹੀ

ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਸੋਚੋ ਕਿ ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗੇ? ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਨਾ ਭਾਈ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਧੰਨ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸਭ ਕੁਛ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵੀ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜਿੱਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣ ਦਿੰਦਾ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੁੱਕਾ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਿਓ, ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਬੈਠਣ ਦਿਓ। ਜਿੱਥੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੀ ਉਹ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਨਿੰਦਿਆ ਹੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਝੱਟ ਕਿਥੋ ਲੰਘਾਵਾਂ ਓ, ਮਾਲਕਾ
ਦੁਨੀਆਂ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਏਸ ਕਲੀਓ ਪੰਜ ਭੀਤਿਓ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖਾਂ ਪਤਿ।
ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੜ ਬੜ ਕਰੈ ਬਹੁਤ।

ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ।
ਜੇ ਬਹਿ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਥਰ ਘਤ।
ਉਠ ਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਫਾਰ ਗਇਆ ਸਿਰ ਘਤਿ।
ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੇ ਭਗਤ।
ਕਾਈ ਗਲੀ ਨ ਮੇਵਨੀ ਜਿਥੇ ਕਢਾਂ ਝਾਤਿ।

ਏਥੈ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਥੈ ਪਤਿ। (ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਆ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਰਹਿਮ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਅਖੀਰ ਏਸ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੁਰਪਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਨਾਲ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣ ਦਿਤੀ, ਇੱਕ ਰੱਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੰਜਲ-ਦਰ-ਮੰਜਲ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਲੜਕੀ ਹੈ ਲੜਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਘਰਵਾਲੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਹਉਂਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਦੇ ਏਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਚੌਧਰ ਸੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਪੈਂਦ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪੁੱਛ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਡਾਕਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਡੇ ਸਖਤ ਹੋ ਗਏ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਭੇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਰਹਿਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੋਈ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਭਾਈ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਤੁਸੀਂ। ਭੁੱਖਿਆਂ-ਪਿਆਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਇਹਨੂੰ ਕਸਵੱਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਜਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲਿਆ। ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਸੀਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਲੰਗਰ ਇੱਕ ਡੰਗ ਚੱਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੰਦ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੱਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਚੱਲੇਗਾ, ਝੜ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ-ਕੱਚੇ। ਪੰਜ ਕੁ ਸੌ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਣਕ ਬੀਜੇ। ਪੰਜ ਸੌ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਬੀਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬੇਅੰਤ ਕਣਕ ਬੀਜ ਦਿਤੀ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਪੱਕ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਣਕ ਵੱਢੋ। ਕਣਕ ਵੱਢ ਲਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਗਰੂ ਲਾ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਗਰੂ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਓ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਕਿ ਐਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕਣਕ ਬੀਜੀ ਹੋਈ, ਅੱਗ ਦੇਈਏ, ਲੰਗਰ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲੇਗਾ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਲੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਜਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੋਈ 20-25 ਰਹਿ ਗਏ। ਜਿਹੜਾ ਨੇੜੇ ਆਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਘਸੁੰਨ ਮਾਰਨ ਉਹਦੇ। ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣ। ਜਦੋਂ ਨਾ ਨੱਠੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਓਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਜਾਈਏ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਰੁਪਈਏ ਸੁੱਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੁਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਉਥੇ ਰਹੇ, ਜਿਹੜੇ ਫੇਰ ਮਗਰ ਚੱਲੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਗਏ? ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਤਕਾ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਮੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਮੋਹਰਾਂ ਸੁੱਟਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ। ਉਹ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ, ਹੀਰੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ, ਸਭ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਡੰਡਾ ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨੱਠ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਓਂ?

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੋ ਰਹਿ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਓਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਸੀ ਉਹ ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਗੈਰ। ਅਸੀਂ ਜਾਈਏ ਕਿੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਖਾਓ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਕੀ ਓਂ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਉਰੂ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਬਾਬਾ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਖਾਂਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ, ਕਿਧਰੋਂ ਖਾਈਏ?

ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਰ ਵਲੋਂ ਖਾਓ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੜ੍ਹ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਦਮ ਕੇਸਾਂ ਵਲ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 100 ਹੀ ਨੰਬਰ ਲੈ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਕੱਪੜਾ, ਨਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ, ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਤਿਆਵਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ, ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਥਾਉਂ ਪੱਕ ਗਿਆ ਭਾਈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ 99 ਨੰਬਰ ਲਏ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਕਰੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਮੱਥਿਆ ਟੇਕਿਆ ਕਰੇਗੀ।

ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਕਸਵੱਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਕਸਵੱਟੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਢਿੱਲੇ-ਮੱਠੇ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਲਗਦੀ ਹੈ ਰਾਮ ਕਸੋਟੀ,
ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਮਰਜੀਵੜੇ।

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੮

ਮਰਜੀਵੜਾ ਸਿੱਖ, ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਅਸਲੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੀਸਰਾ ਮਰਜੀਵੜਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭੇਖ ਦੀ ਸਿੱਖੀ, ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ, ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ, ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸਿੱਖੀ, ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਮੁਰੀਦ, ਮੁਰੀਦੇ-ਏ-ਸਾਦਕ, ਮੁਰੀਦ-ਏ-ਫਿਦਾਈ। ਮਰਜੀਵੜਾ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਸਵੱਟੀ ਲੱਗੀ, ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਘਰਵਾਲੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨਾਲ ਕਿ ਲੜਾਈ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ, ਰਜਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਉਸਨੂੰ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਲੜਕੀ ਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਕੀ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭੋਲੀਓ! ਕਾਹਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਓ, ਰੋਟੀ ਦਾ? ਬਿਸੰਭਰ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ, ਬਿਸੰਭਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਉਣਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ,
ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵੇ ਬੰਦਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓ -

ਨਾ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਰਤੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੦

ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਚਿੰਤਾ ਜਿਹਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਕਿਆ ਤੂ ਚਿਤਵਹਿ ਕਿਆ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਉਪਾਏ ॥
ਤਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਿਹ ਗੋਪਾਲ ਸਹਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੬

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥
ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦

ਪਾਖਣਿ ਕੀਟੁ ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਤਾ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਨਾਹੀ ॥

ਕਹੈ ਧੰਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂ ਕੋ ਮਤ ਰੇ ਜੀਅ ਡਰਾਂਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੮

ਰੋਜ਼ੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ! ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਘਰ ਵਿਚ ਐਨੀ ਗਰੀਬੀ ਹੈ, ਜੇ ਇੱਕ ਡੰਗ ਕਮਾ ਕੇ ਨਾ ਲਿਆਵਾਂ, ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ

ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਕਥਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਵੇਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਓ, ਓਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਬਾਣੀ 'ਤੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਜਾਣਦੇ ਓ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ?

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥
ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ, ਸਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਕੋਈ ਭੇਜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਕਥਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸਾਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦਿਆ ਕਰੇ, ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭੇਜਾਂਗੇ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾ। ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਚਿੱਠੀ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਹ ਸਿੱਖ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗਾ, ਦੋ ਵੇਲੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਓ, ਕਰੜਾ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਓ, ਇਹਨੇ ਨੱਠ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਮੇਰਾ ਟੱਬਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ।

ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਟੱਬਰ ਹੀ ਭੁੱਖਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਕੁਛ ਕਹਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘੇ, ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਟੱਬਰ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਧਰਲੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੇਵਾ ਕਰਨ, ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਭੀਏ, ਦਾਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਦਾਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ, ਨਮਕ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਏ ਨਾਲ ਦੇ ਪੜੋਸੀ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਧੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਦਾਨ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਪਲਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਸੀ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਗਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਬਈ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਰਹਿ ਪਏ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰੀਏ। ਕਹਿੰਦੀ, ਠੀਕ ਹੈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਪੀਹਣ ਸਵਾਰਨਾ ਹੈ, ਲਿਪਣਾ ਹੈ, ਕਪੜੇ ਧੋਣੇ ਹਨ, ਘਰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਲਿਪਣ ਵਾਸਤੇ ਲੈਣ ਗਈਆਂ ਮਿੱਟੀ, ਲੜਕੀ ਪੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਜਦੋਂ ਟੱਕ ਮਾਰੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕੁਛ ਕਰੜਾ-ਕਰੜਾ ਹੈ ਹੇਠਾਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੱਢਿਆਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗਾਗਰ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ

ਹੈ, ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਆਈਆਂ, ਲਿਆ ਕੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਜੀ! ਆਹ ਲੱਭਿਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੀ, ਦੇਖ ਭਾਈ, ਇਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ, ਧਨ ਹੈ ਚੋਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਇੰਝ ਕਰ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਦੇ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਸਹੀ ਖਰਚਾਗੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਉਹਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਦਿਤੀ, ਘਰ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਚੁਬਾਰਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਇਧਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਮੱਝਾਂ, ਗਾਈਆਂ ਲੈ ਦਿਤੀਆਂ, ਖੂਹ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ਹੋਏ, ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਟੱਬਰ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਦਿਲ ਖਰਾਬ ਹੋਏਗਾ। ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤੂੰ ਜਾਹ ਘਰ ਨੂੰ। ਘਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਦਾ ਕੱਚਾ ਘਰ ਸੀ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਬਈ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਘਰ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਰੀਬ ਕਿਧਰ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ। ਕਿੱਥੇ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਉਥੇ ਮੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਪੰਜਾ-ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ, ਉਹਦਾ ਹੀ ਮੁੰਡਾ। ਉਹਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਪੂ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੱਠ ਕੇ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਫਟਾਫਟ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁੱਛਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦਾ ਟੱਬਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਮੁੰਡਾ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚੁਬਾਰੇ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਬੇ-ਬੇਬੇ ਬਾਪੂ ਆਗਿਆ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਭੁੱਖੇ ਮਰਾਂਗੇ। ਇਹਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਾਹਨੂੰ ਕਰੀ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਸਾਡੇ ਜੋਗਾ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਜਦ ਮੁੜ ਕੇ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਬਾਣੀ 'ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ - 'ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥ ' ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ ਗੱਲ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ? ਚਿੰਤਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੰਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਸਮੇਂ ਆਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਓਹੀਓ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਉਂਦੀ ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤਾਂਈ।

ਮਤਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਾਤ ਐਸੇ ਬਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ ਪੂਰਬ ਹੀ ਲੈ ਜਾਤ ॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਾਪਿ ਉਬਾਪਨਹਾਰਾ ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਮਤਾਤ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਆਪਣੇ ਹੱਥ 'ਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਗੱਲ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।

ਸਿਆਨਪ ਕਾਹੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਤ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਣੀਆਂ।

ਜੇ ਅਨਰੂਪਿਓ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਰੈ ਹੋਇ ਰਹੀ ਉਹ ਬਾਤ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੯

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਚਿਤਵੀਅਹਿ ਬਹੁਤੇਰੇ ਸਾ ਹੋਵੈ ਜਿ ਬਾਤ ਹੋਵੈਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੫੦੦

ਉਪਾਅ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਅਪਨਾ ਭਲਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਬਾਛੈ ਸੇ ਕਰੇ ਜਿ ਮੇਰੈ ਚਿਤਿ ਨ ਚਿਤੈਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੫੦੦

ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ। ਉਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਈ ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਮਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਏਧਰਲਾ ਦੁੱਧ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਓਧਰਲਾ। ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਗਾਗਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਰੁਕੀ ਫੇਰ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੱਸਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬੀਬਾ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹੱਸੀ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ।

ਪਿੱਛੇ ਚਲ ਪਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਹੱਸੀ ਕਿਉਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੀ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇਹਨੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਮਰਨਾ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੀ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਲੈਣ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਛੱਤ ਗਿਰ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਨਾ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਉਸਨੇ, ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਮਗਰ ਹੀ ਮਗਰ ਫੇਰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ ਉਹ, ਜਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਪਤੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਦੁੱਧ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਲੈਣ ਗਈ, ਦੜਮ ਦੇ ਕੇ ਛੱਤ ਗਿਰ ਗਈ, ਉਥੇ ਹੀ ਮਰ ਗਈ।

ਰਾਹ 'ਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਸੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਭਾਵੀ ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ? ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦੇਵਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਉਤੇ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਹਟਾ ਲਵੇ।

ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੰਕਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ਰਾਜਨ! ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਆਹ ਗੱਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਲੜਕੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਓਲਾਦ ਆਉਣੀ ਹੈ ਲੜਕੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੇਰੇ ਘਰ ਜਿਹੜਾ ਸਫਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੰਦ-ਮੰਦ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦਸ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਹਟਾ ਲੈ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕਰਿਆ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਬੁਲਾ ਲਏ। ਦੇਵਤੇ ਬੁਲਾ ਲਏ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਕਿਹੜੀ ਓਲਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਲੜਕੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਗ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਹੁਤ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਾਦੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਸਫਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਮਾਂਦਾਰ, ਉਹਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਦੇਖੋ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਫਾਈ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੇਰੇ 'ਚ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤਾਂ ਹਟਾ ਲੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਹੁ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ, ਜਦੋਂ ਮੱਥੇ 'ਚ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ।

ਲੜਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਬਿਹੁ ਮਾਤਾ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਣੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਲਿਖਣੇ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਕਲਮ ਧਰਨੀ ਹੈ, ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾਣੇ ਨੇ।

ਜਾ ਕੇ ਕਲਮ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿਤੀ -

ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ ਤੈਸੀ ਜੀਅਤੇ ਪਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੪

ਆਪਣੇ ਸਭ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਲਮ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਰੱਖੀ ਹੈ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਉਹ ਆਪਾਂ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਂਭੀ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਾ।

ਜਦੋਂ ਲਿਖ ਕੇ ਆ ਗਈ, ਕਹਿੰਦਾ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਆਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸ਼ਾਦੀ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਸ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਲੇਖ ਕੱਟ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਤਾਂ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ।

ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ 'ਚ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਤਾਂ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮੌਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ, ਮਹਾਤਮਾ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੩

ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹੋ ਗਏ ਪ੍ਰਸੰਨ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਬੀਬੀ ਪੁੱਤਰਵੰਤੀ ਹੋ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੬

ਦਰਗਹ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੋਟਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ। ਮੈਂ ਮਿਟਾਵਾਂਗਾ ਇਹ ਲੇਖ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਲਿਆਓ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫੜ ਕੇ। ਲੜਕਾ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਲਾਦਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ। ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਏਗੀ, ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੰਗ ਸੋਚੋ। ਅਖੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਜੰਗਲ 'ਚ ਸੁੱਟ ਆਓ। ਜੰਗਲ 'ਚ ਸੁੱਟ ਆਏ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ।

ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਚੁੱਕ ਕੇ ੧੮ ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਾਕਾ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ 'ਚ ਰਾਜ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਜਜ਼ੀਰੇ, ਟਾਪੂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਵੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆ, ਇਹਦੇ ਗਲ 'ਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ, ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਕੀਰਤੀ ਫੈਲ ਗਈ। ਓਧਰ ਰਾਵਣ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਾਓ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਆਓ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾ ਕੇ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਆਏ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰ ਆਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਕਰਿਆ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸ ਥਾਂ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਬੁਲਾਏ ਏਸਨੇ। ਇਹ ਤਾਅਨਾ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਬਦਲ ਕੇ ਦਿਖਾਏ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੁਰਾਬ ਖੁਲ੍ਹਾ ਇਸ ਲੜਕੇ ਦੀ।

ਜਦੋਂ ਜੁਰਾਬ ਖੁਲ੍ਹਾਈ, ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਰੱਬ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। 'ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ ਪੂਰਬ ਹੀ ਲੈ ਜਾਤ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਮਤਾਤ ॥'
(ਅੰਗ-੪੯੬)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮੰਝ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਘਰਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ, ਵੱਡੇ ਭਰਾ, ਭਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਬੁਰੇ ਹੀ ਨਿਕਲੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਹੀਂ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ 'ਚ ਜੇ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਕਹਿੰਦੇ ਬੁਰਾ ਕੀਹਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੈ? ਨਾਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਰਾਮ ਬੋਲਦੈ,
ਕੀਹਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹੀਏ ਜਗ ਤੇ।

ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥

ਰਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥

ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ ਭਾਜਨ ਹੈਂ ਬਹੁ ਨਾਨਾ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੯੮੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁਰਾ ਕੀਹਨੂੰ ਕਹੀਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ ॥

ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥ ੧ ॥

ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਲੇਤੈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੈ ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਰਮਤੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ, ਬੁਰਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਆਪਾਂ ਹੀ ਬੁਰੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕੋਈ ਐਸੇ ਨੇ, ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਬੁਰਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ - 'ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥' ਬਾਕੀ ਹੈ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਅਖੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਪਲੰਘ ਨਿਵਾਰ ਦੇ,
ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਨਾ ਗੋਦਤੀ।

ਕਾਹੂ ਦੀਨੇ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਕਾਹੂ ਪਲਘ ਨਿਵਾਰਾ ॥

ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ਖਾਨ ਪਰਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਅਹਿਰਖ ਵਾਦੁ ਨ ਕੀਜੈ ਰੇ ਮਨ ॥

ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਰੇ ਮਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੁਮਾਰੈ ਏਕ ਜੁ ਮਾਟੀ ਗੁੰਧੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ ਲਾਈ ॥

ਕਾਹੂ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ ਕਾਹੂ ਬਿਆਧਿ ਲਗਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੯

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਦਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਲੰਘ ਨਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੌਂਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਇਕਿ ਬੈਸਾਇ ਰਖੇ ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਤਰਿ ॥
 ਇਕਿ ਪਠਾਏ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ ॥
 ਇਕ ਹੀ ਕਉ ਘਾਸੁ ਇਕ ਹੀ ਕਉ ਰਾਜਾ
 ਇਨ ਮਹਿ ਕਹੀਐ ਕਿਆ ਕੂੜਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੮੧

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਦੇ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਚੌਧਰੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦਸੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਤਰਸ ਆਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਭਾਈ ਮੰਝ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜੋ ਸੇਵਾ ਹੋਏਗੀ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਪਾਲ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਉਂ ਜਿੱਥੇ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੈ ਲੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈ। ਸਰਕੜਾ ਵੱਢਿਆ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ, ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਥੱਲੇ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਘਾਹ ਫੂਸ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਘਾਹ ਲਿਆਇਆ ਕਰੇ ਵੱਢ ਕੇ, ਲਿਆ ਕੇ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਘਾਹ। ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਫੇਰ ਵੀ ਕਿੱਡਾ ਸਿਦਕ ਹੈ, ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੇਵੜੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਆਹ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਗਦਾ। ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ 'ਚ ਆ ਗਏ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ? ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਬੱਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਦਾ, ਉਥੋਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛੋ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੱਸ ਦਏਗਾ ਕਿ ਆਹ ਹਾਲ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ? ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਅ ਭਰਕੇ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਜੋ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦਿਆਂ ਮੂੜਾ,
 ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।
 ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
 ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਕਿੰਨਾਂ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਿਆ, ਬਗੈਰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਨੂੰ ਲੈਲਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਾਫਲਾ ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ, ਜਦ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਗਲੀ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਰੋਜ਼ ਓਹੀ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ, ਉਹਦਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿਰ 'ਤੇ, ਉਹਨੂੰ ਮੌਜ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ।

ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫੇਰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਤੂੰ, ਹੋਰ ਕੀ ਹਾਲ ਸੀ ਉਸਦਾ। ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਇਆ, ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸਿੱਖ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਗਏ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨੇ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ, ਅੱਜ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਲਓ।

ਉਹ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਦੇ ਬਚਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਆਪ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਪੈਸਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਪਿਆ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਆਈ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ। ਘਰਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਘਬਰਾਓ ਨਾ ਮੇਰੀ ਲੇਬਰ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਅੱਜਕਲ੍ਹ bounded labour (ਬੰਧੂਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, advance (ਅਗੇਤੀ) ਪੈਸਾ ਲੈ ਲੈਣਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਉਤਾਰਨਾ। ਲੜਕੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਘਰ ਸੀ, ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲਾ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਲੈ ਜਾਓ, ਲੜਕੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਂਦਾ। ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਲਈ।

ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ।

ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਮੇਵੜਾ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਫੇਰ ਲੰਘ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਉਥੇ ਫੇਰ ਜਾਹ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਫੇਰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੇਵੜਾ ਦੁਬਾਰਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ? ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਫੇਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਫੇਰ ਹੈ ਕਿ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾਓ ਨਾ। ਲੜਕੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅੱਗੇ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਦੋ-ਚਾਰ ਪੰਜ ਦੱਸ ਸਾਲ 'ਚ ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਤਰਨਗੇ ਹੀ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਤੇ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਲੜਕੀ ਵੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ, ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਤਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਡੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਹੈ -

ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੀਨਿ ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਾਂ ਦਾ,
ਦੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਝੱਖੜ ਦੇਖ ਕੇ।**

ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟਗੜ ਭੁਇਚਾਲ ਕੰਮੰਦੇ।

ਝਖੜਿ ਆਏ ਤਰੁਵਰਾ ਸਰਬਤ ਹਲੰਦੇ।

ਡਵਿ ਲਗੈ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਸਭ ਘਾਹ ਜਲੰਦੇ।

ਹੜ ਆਏ ਕਿਨਿ ਥੰਮੀਅਨਿ ਦਰੀਆਉ ਵਹੰਦੇ।

ਅੰਬਰਿ ਪਾਟੇ ਬਿਗਲੀ ਕੁੜਿਆਰ ਕਰੰਦੇ।

ਸਾਗੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਤੇ ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੩੫/੨੧

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਵੇ, ਸਾਂਗ ਪਲਟ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐਸਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਫੇਰ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਰਹਿ ਗਏ, ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾਓ ਨਾ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਈਏ,
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਦੇ ਕੇ।**

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੮

ਤਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਧਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਸਖਾ ਗੋਵਿੰਦੁ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੇ ਸਗਲ ਵਾਰੀਐ ਇਹ ਜਿੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੭

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੰਦ ਵੀ ਵਾਰ ਦਿਓ, ਤਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਧਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ -

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਅਰਪਉ ਤਿਸੈ ਪੂਭੂ ਮਿਲਾਵੈ ਮੋਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਭੁਮ ਭਉ ਕਾਟੀਐ ਚੁਕੈ ਜਮ ਕੀ ਜੋਹ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲਿਆਂਦੇ ਤੇ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ ਤੇ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

ਅੱਗੇ ਗਏ, ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਇਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਲੜਕੀ ਵੀ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ 'ਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੇਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੭

ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਰੜਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਕ 'ਚ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਆਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਵੇਂ ਦਿਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਏ ਸਬਦੁ ਰਖੈ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੭

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਲਏ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਜੋ ਸੇਵਾ ਦਾ ਢੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ, ਸਿਮਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ, ਤਪ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਆਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਘੰਟੇ ਲੰਗਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਕ ਸਾਧ ਸਵਾ ਮਹੀਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਰ ਪੂਣੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਧੁੱਪੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕਰੇ, ਉਹ ਬੀਬੀ ਦੀ

ਸੇਵਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਕਰਾਨਾ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ 'ਪਾਣੀ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਖਿਆ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਲੜਕਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਲ ਫੜਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਸਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਟਾ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਐਨੇ ਨਰਮ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਕਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੇ ਤੱਪੜ ਝਾੜੇ ਹੋਣ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪ ਦੀ ਦਿਤੀ ਦੌਲਤ ਐਨੀ ਹੈ, ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਜਲ ਪਿਲਾਇਆ ਹੋਵੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਬਰਤਨ ਮਾਂਜੇ ਹੋਣ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਜੀ।

ਪੱਖਾ ਝੱਲਿਆ ਹੋਵੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪ ਲਈ ਜਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਲ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਡੁਲ੍ਹਾ ਦਿਤਾ।

ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਪਿਆ?

ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਜਲ ਮੰਗਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਪੀਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਵੇ। ਸਭ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਲੋਕ ਧਰਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣਗੇ। ਜੰਗਲੀ ਬਣ ਗਿਆ ਆਦਮੀ, ਬਘਿਆੜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਮੀ, ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਜੇ ਬਚਣਾ ਹੈ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥

ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੩

ਰੋਜ਼ ਕਿਹਾ ਕਰੋ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਬਚਾ ਲੈ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮਰਿਯਾਦਾ ਸੀ, ਮਰਿਯਾਦਾ 'ਚ ਸੰਸਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੁਰਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਜੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਤੱਕ ਜਾਈਏ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੁਛ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਾਇਆ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਈਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੇਖੀ ਜਾਓ, ਰੱਬ ਨੇ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਦੇਖੋ, ਜੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਿਆਰ ਹੋਏਗਾ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਨੂੰ? ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦਸੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਦੇ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਹਿਲ ਪਾਣੀ ਆਹ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਤੁਸੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਏਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਿਰਕਾਰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ,

ਬਾਝ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ।

ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਿਥਾ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਣੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੨/੧੦

ਬਗੈਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੌ ਵਾਰੀ ਫਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਕਰੋ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਧਿਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ, ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸੇਵਾ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਮਾਸਟਰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸੋਹਣੀ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਇਨਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਝਾੜੂ ਦੇਣੇ, ਦਰੀਆਂ ਸਾਫ ਕਰਨੀਆਂ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ, ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ, ਪੱਖੇ ਝੱਲਣੇ; ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਨਾ। ਹੁਣ ਫਰਕ ਦੇਖੀ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਲੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਵਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਣੇ 'ਚ ਰਾਜੀ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੁੱਛਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਮੰਝ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਸੀ ਪਿਆਰਿਓ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਛਕਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਤੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਣ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਛਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਮਜ਼ਰੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਾਹਦੀ ਹੋਈ? ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕੇ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਦੋ ਭੱਰੇ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਪੂਜਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤਰ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ 'ਚ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ।

ਇੱਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਝਾਕ ਰਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅੱਜ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਚੱਲੀਏ ਫਟਾਫਟ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ, ਨੱਠ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਕਿ ਆਹ ਚੀਜ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅੱਜ ਚੱਲੀਏ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਖੰਡ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਲਈਂ ਨਾ,
ਧਾਨ ਬੁਰਾ ਪੂਜਾ ਦਾ।

ਜਿਉ ਮਰਿਜਾਦਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਗਉ ਮਾਸ ਅਖਾਜੁ।
ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਸੁਅਰਹੁ ਸਉਗੰਦ ਵਿਆਜੁ।
ਸਹੁਰਾ ਘਰਿ ਜਾਵਾਈਐ ਪਾਣੀ ਮਦਰਾਜੁ।
ਸਹਾ ਨ ਖਾਈ ਚੁਹੜਾ ਮਾਇਆ ਮੁਹਤਾਜੁ।
ਜਿਉ ਮਿਠੈ ਮਖੀ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਹੋਇ ਅਕਾਜੁ।
ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੁ ਪਾਜੁ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੧੨

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਛੱਡਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪੂਜਾ ਖਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਹੁ ਦੇ ਕੈਪਸੂਲ ਨੇ, ਖੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਵਲੋਟੇ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ ਹੁਕਮ, ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਉਠਾਲ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਤੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਦਾ। ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਤਿ ਬਚਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ। ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਹੜੇ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿੰਦੇ।

ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਆਸਕੀ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਆਸਕੁ ਕਾਢੀਐ ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥

ਚੰਗੈ ਚੰਗਾ ਕਰਿ ਮੰਨੈ ਮੰਦੈ ਮੰਦਾ ਹੋਇ ॥

ਆਸਕੁ ਏਹੁ ਨ ਆਖੀਐ ਜਿ ਲੇਖੈ ਵਰਤੈ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੪

ਚੰਗੇ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕਰੋ, ਮੰਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਲੇਖੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਆਖੋ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ। ਦੋ ਭੱਰੇ ਲਿਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਇੱਕ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ 'ਚ। ਜੇ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ-ਤਿਹਾਏ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੁਕਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ।

ਹਰ ਬੰਦਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸਾਡਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਗਲੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥

ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ ॥

ਰੀਸਾ ਕਰਿਹ ਤਿਨਾਤੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜੀਆਹ ॥

ਨਾਲਿ ਖਸਮੈ ਰਤੀਆ ਮਾਣਹਿ ਸੁਖਿ ਰਲੀਆਹ ॥

ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀਆ ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ ॥

ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਹ ॥ ਅੰਗ - ੮੫

ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਭੇਖ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਿੱਥੋਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ-

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ,

ਚਾਕਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ।

ਚਾਕਰ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬ ਵਾਦੁ ॥

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ ॥

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੇ ਲਗਾ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੇ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੪

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾ ਲਓ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਔਹ ਕੰਮ ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਪਰ ਚਾਕਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਗੁਆ ਦੇਵੇ। ਚੰਗਾ ਕਰੇ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਕਰੇ, ਮਾਲਕ ਧੌਕੇ ਮਾਰੇ, ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਫੇਰ ਵੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਚਾਕਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੰਡੇ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ ਰਹੇ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮੰਝ ਰਹੇ ਨੇ। ਅੱਜ ਆਪ ਚਾਰ ਵਜੇ ਭੱਰਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਨੇ। ਭਾਰੀ ਭੱਰਾ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆ ਗਈ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਤੇ ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਬੋੜਾ ਖੂਹ ਸੀ, ਮੌਣ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਭਰਿਆ, ਦੜਮ ਦੇ ਕੇ ਖੂਹ 'ਚ ਗਿਰ ਗਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਭਲਦੀ ਸਾਰ ਭੱਰਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਦਮ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਤਖਤ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਦੌੜਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਚਲਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਔਖੀ ਘੜੀ ਨਾ ਦੇਖਣ ਦੇਵੇ,

ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲਦੈ।

ਗੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਬੁਲਾਵੇ ਚਾਹੇ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਤਖਤ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆ ਗਏ,

ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣੇ ਨੂੰ।

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਯਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੩

ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਕੰਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਧਾਅ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਕਸ਼ਾ ਲਿਆਓ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੌੜੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰੱਸੇ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਛੇਤੀ ਆਓ। ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਜੋੜਾ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੋੜਾ ਤਾਂ ਪਾ ਲਓ। ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਕੰਢੇ ਚੁੱਭਦੇ ਨੇ, ਰੋੜੇ ਚੁੱਭਦੇ ਨੇ, ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਠਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਮਹਾਰਾਜ, ਇੱਕ ਬੋੜੇ ਖੂਹ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁੱਕ ਗਏ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਅਜੇ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਝਾਤੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਪੁੱਛੋ ਕੌਣ ਹੈ? ਪੁੱਛਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਕੌਣ ਹੈਂ ਭਾਈ ਤੂੰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਗਰੀਬੜਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਖੂਹ 'ਚ ਗਿਰ ਪਿਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਰੱਸੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤੂੰ ਆ ਜਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਲਣ ਅਜੇ ਸੁੱਕਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲਣ ਕੱਢੋ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਣ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਗਲ-ਗਲ ਪਾਣੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਬਾਲਣ ਲੈ ਕੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੱਰਾ ਥੱਲੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਈਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲਣ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।

ਬਾਲਣ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਰੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਨੇ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦੇਖ ਕੇ; ਓਧਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਵਧ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ,

ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ।

ਵਧ ਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਸਿੱਖ ਨੂੰ। ਸਿੱਖਾ ਨਿਹਾਲ, ਨਿਹਾਲ, ਨਿਹਾਲ। ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਗਲਾ ਬਚਨ ਕਰਿਆ-

ਧਾਰਨਾ - ਮੰਗ ਪਿਆਰਿਆ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਦਿਵਾ ਦੇਈਏ।

ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਮੰਗ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ -

ਜੇ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੇਈ ਸੇਈ ਦੇਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੧

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 38 'ਤੇ)

ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

(ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ)

21ਵੀਂ ਸਦੀ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਯੁੱਗ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਅਤਿ-ਅਧੁਨਿਕ ਮੀਡੀਏ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ 1986 ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ.ਸੀ.ਆਰ. ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸਿਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪੰਜਾਬੀ.ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਕੰਪਿਊਟਰ, ਵੈਬਸਾਈਟ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਸੰਪਰਕ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧਿਐਨ

ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ (ਇਕ ਅਕੁੱਲ ਯਾਦ)

ਟੋਬਲ ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਸੋਖੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਓਥੇ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤ ਚੂੜਾ ਮਣੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਲਿਖਤਾਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੋਖੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪਾਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ 27 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 2 ਫਰਵਰੀ 2014 ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ-ਕਮ-ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਬਲੌਂਗੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਤਾ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਕਤਾ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਡਾਟ-ਕਾਮ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਤਾ-

lk13.com

ਇਕ ਤੇਰਾ ਡਾਟ ਕਾਮ 'ਤੇ ਇਸ਼ਰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਮੀਡੀਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ, ਵੀਡੀਓ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਨ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਖੁਲੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੈਂਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ।

ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਲਿੰਕ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕ੍ਰੋਮੀਡੀਆ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਤੋਂ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯੋਗ ਪੁਰਵਕ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੇਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਰਜ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਉਪਕਾਰ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਡਾਟਾ ਬੇਸ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਡਾ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਟੀਕੇ, ਵਾਰਾਂ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੇਣ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਰਚ ਇੰਜਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਚ ਇੰਜਣ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ, ਤੁਕ ਜਾਂ ਵਾਕ ਆਦਿ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣਾਂ ਬਾਰੇ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਲਿੰਕ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ sikhiwiki.org, rajkaregakhalsa.net, punjabi.webdunia.com (ਲਿੰਕ ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖ-ਮਤ), pa.wikipedia.org (ਸਰਚ ਬਾਕਸ ਵਿਚ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਟਾਈਪ ਕਰ ਕੇ), ggssc.net, ihues.com (ਲਿੰਕ:ਲਾਈਵ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਆਦਿ, sikhmarg.com, punjabisukhan.com (ਲਿੰਕ: ਸੱਜੇ ਹੱਥ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ'), sikhpress.com (ਲਿੰਕ: ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ), sikhyouth.com (ਲਿੰਕ: ਅਬਾਊਟ ਸਿੱਖਸ) ਆਦਿ ਅਹਿਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ/ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ hi.wikipedia.org (ਸਰਚ ਬਾਕਸ ਵਿਚ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ' ਟਾਈਪ ਕਰ ਕੇ), ਦੀ arm.raftaar.in (ਲਿੰਕ : ਸਿੱਖ ਧਰਮ), hindi.webdunia.com (ਲਿੰਕ:ਧਰਮ ਸੰਸਾਰ) ਆਦਿ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਧਿਐਨ, ਸੰਬੰਧੀ ਆਰੰਭੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਵਨ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧਾਰਿਤ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਵੱਜੋਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਮੱਕਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਸੱਦੇ ਪੱਤਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਨੀਓ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲ ਹੀ ਮੂੰਹ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਯੋਗ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਹ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੇ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਐਨਾ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਰਗ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਲ ਪਿੱਠ ਹੀ ਕਰੀਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜੇ ਦਿਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਚੱਲੋਗੇ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਚਲਾਂਗੇ ਤਾਂ ਵਡੱਪਣ ਸਾਡੇ ਮਸਤਕ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣੇਗੀ।

ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਐਨਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਵਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਲਾਈ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਨ।

ਇਥੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਧੀਆ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾੜ ਪੁੱਟੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਮਰਜੀ ਵਿਦਿਆ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ

ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ, ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹੈ -

ਤੂੰ ਜਾਣਾਇਹਿ ਤਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ॥

ਤੇਰਾ ਦੀਆ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਅੰਗ -

੫੬੩

ਪਿਆਰ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਾਨਣ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਈਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈਏ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡੀਏ।

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਸਪੱਨਤਾ ਸਮੇਂ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੈਮੀਨਾਰ/ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਸਮਾਗਮ :-

1. ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ 27 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 2 ਫਰਵਰੀ 2014 ਤੱਕ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ', ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਆਦਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ/ਸੈਮੀਨਾਰ ਆਯੋਜਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਇਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਡਾ. ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਮੁਖ-ਵਕਤਾ ਸਨ - ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੁੱਖ-

ਇਲਾਕਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਿੰਡ ਥਲੂ ਅਤੇ ਢਡੇ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਅਸੋਕ ਨਗਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ) ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ।

2. ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਮਿਤੀ 4-5-6-7 ਫਰਵਰੀ 2014 ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵੀ ਹੋਇਆ।

3. ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਟੀਚਰ ਕਲੋਨੀ ਵਿਖੇ ਧਾਰਮਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਉਨਤੀ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਗਏ।

4. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਅਸੋਕ ਨਗਰ) ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਹਨ। 14, 15, 16 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਜਾ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ।

5. ਸੰਤ ਬੀਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘਨੌਰ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 17-01-2014 ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਏ।

6. ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪਿੰਡ ਪੈਂਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

7. ਮਾਘੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਮਿਤੀ 13-14-15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰੌੜੀ ਵਿਖੇ ਸਲਾਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

8. ਇਲਾਕਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਥਲੂ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 21-22 ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸਲਾਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸੈਂਬਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗਏ।

9. ਪਿੰਡ ਬਾਲੀਬਾਲ 'ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਵਣ ਖੰਡੀ ਜੀ' ਜਿਲਾ - ਊਨਾ (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਲਾਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਕਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ

1. ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤ -

ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੰਜਲੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੈਨੇਟਰੀ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪਲੱਸਤਰ ਆਦਿ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਇਮਾਰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕੇ।

2. ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ - ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜਲ ਦਾ ਲੈਂਟਰ ਛੇਤੀ ਪੈਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਤੱਕ ਇਹ ਵੀ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਿੰਡ ਬਾਲੀਬਾਲ 'ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਵਣ ਖੰਡੀ ਜੀ' ਜਿਲਾ - ਊਨਾ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਲਾਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਟੀਚਰ ਕਲੋਨੀ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੀਨਾ ਵਾਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

3. ਆਧੁਨਿਕ ਹਸਪਤਾਲ ਮੁਕੰਮਲ

- ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਂਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਮਰੀਜ਼ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਆਰਾਮੀ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰ ਏਅਰ ਕਮਾਂਡਰ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਟਰਸਟ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈ ਕੇ ਅਰੋਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ (ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਉ ਅਉਖਧ ਨਾਮ) ਸੇਵਾ/ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਫਤ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

4. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ

- ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੈਂਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਬੈਂਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਉਥੇ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਡਾਲੀ (ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ) ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬੈਂਕ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਰਾਂਚ ਨਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਰਗ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਅਦਾਨ/ਪ੍ਰਦਾਨ ਵਿਚ ਸੌਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਰਾਂਚ ਮੇਨ ਸੜਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਮਾਲਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਢਾਈ ਪੱਕੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਜਾਂ 270 ਕੱਚੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਫੇਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਰਸਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਐਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਸਨਾ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾਪ ਭੁੱਲਣ ਨਾਲ ਐਸਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪੁਛ ਕੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਜਾਗ ਪਵੇ ਤੇ ਸਵਾਸ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਆਦਲਾ ਰਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਰਸ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ, ਆਰਫਾਂ, ਤੱਤ ਬੋਤਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਪ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ - ਬੈਖਰੀ, ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਅਤੇ ਪਰਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਸਦਾਇਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਭੀ ਉਪਰ ਥੋੜਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਐਨੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇ ਤਨੋ ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਮੁਹਥਾਜ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਭ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਦੇਣ ਚਲੇ ਗਏ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅਖੀਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੋਲ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਿਲ 'ਚ ਹੈ ਉਹ ਬੋਲ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ। ਐਨੀ ਕਸਵੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿ ਹੋਣੀ ਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦਿਆਲ ਹੋਏ ਓ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤੀ ਪਾਸ ਕਰੀ ਜਾਇਓ।

ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਪੂਰਾ, ਰਿਆਇਤੀ ਪਾਸ ਕਰਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ,
ਗੁਰੂ ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ।
ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ,
ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ।

ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਹ, ਤੈਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਇਆ, ਲੰਘਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਗ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਜੇ ਤਾਅ ਨਾ ਦੇਈਏ, ਖੋਟ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਹ, ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦਾ ਵਾਸਾ। ਜਾਹ, ਇਹ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਕਸਵੱਟੀ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਾਂ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੀ ਕੌਤਕ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀ, ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਨਾਲ ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਹੋਈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਲੜਕੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾਇਆ, ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਤੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾਇਆ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇ ਸਾਨੂੰ। ਪਿੰਡ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਤੂੰ ਵਾਪਸ ਚੱਲ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇਰੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ-ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਲੈ ਜਾ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੰਝਕੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਦੁਆਬੇ 'ਚ ਭਾਈ ਮੰਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ। ਸੋ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਵੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਵਡਿਆਈ।

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ ਭਾਈ।

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

*****

*****

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ ਤੇ ਭਾਈ ਮਾਲੋ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ-37)

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਂ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਜੀਉਂਦਾ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਦਰ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ-

ਜਿਸੁ ਦਰ ਕਾਰਣਿ ਫਿਰਾ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਦਰੁ ਕੋਈ ਆਇ ਕਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ, ਵੱਡਾ ਡਾਟ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਨਾਉਂ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫਲਾਣਾ ਗੇਟ, ਫਲਾਣਾ ਗੇਟ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਾ ਗੇਟ ਹੈ ਜੀ, ਆਹ ਨਾਭੇ ਵਾਲਾ ਗੇਟ ਹੈ ਜੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਥਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਗੈਰਾ ਗੇਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, 'ਰੋਹੁ' ਕ੍ਰੋਧ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਪਟ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਨੇ -

ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥

ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ

ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੭

ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਐਨੀ ਡੂੰਘੀ, ਜਲ ਹਾਂਡੇ ਖਾਈ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ-ਵਿਕਾਰਾਂ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ -

ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਰੂਪ, ਤਿਸ਼ਨਾ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਵਿਚ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੋ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਓਨੀਂ ਤੱਕ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ -

ਸਗਲੇ ਦੁਖੁ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ..... ॥ ਅੰਗ - ੧੪੭

ਬਿਰਤੀ ਐਸੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ -

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥

ਜੇ ਭੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖੁ ਵਿਚਿ ਸੁਖੁ ਮਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੭

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ -

ਕੋਤਿਆ ਦੁਖੁ ਭੂਖੁ ਸਦ ਮਾਰ ॥

ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੫

ਦੁੱਖ ਵੀ ਦਾਤਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਣੇਗੀ ਦਾਰੂ,

ਸੁੱਖ ਤੇਰੇ ਰੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਜਾ ਹਉ ਕਰੀ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜੋ ਵੀ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਜੀਵ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਜੰਤੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਦੁੱਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਦੁੱਖ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਬਗੈਰ ਬੁਲਾਏ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਬੜਾ ਢੀਠ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਵਾਂ, ਸੁੱਖ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿਨ ਵਿਚ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਨੇ ਸੱਪ ਸਰਰ-ਸਰਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਪਾਣੀ ਦੀਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਟੋਹ-ਟੋਹ ਕੇ ਪਾਣੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਧਾਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਚੌਲ ਆ ਗਏ, ਪੈਸਾ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਦੁੱਖ ਕੱਟਦਾ, ਫੇਰ ਦੱਸ ਉਹਦੇ ਫਸਲ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ। ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ, ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਾਹਤੋਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਜਗਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਾਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ। ਮੈਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ। ਬੜਾ ਸਮਝਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਹੋਵੇ, ਕੁਛ ਨਾ

ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਸਿੱਖ ਤੇਰਾ, ਦਾਤਾਂ ਲੈ ਕੇ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਵੀ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਥਕੜੀ ਭੇਜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਹੱਥ 'ਚ ਪੈ ਗਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਵਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਖ ਸਾਡੀ ਹੱਥਕੜੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਦੁਖ ਦਾਰੁ ਸੁਖ ਰੋਗੁ ਭਇਆ.....॥ ਅੰਗ - ੪੬੯

ਸੋ ਦੁਖ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਔਖਾ ਹੈ ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੇ ਮਹੀਨੇ, ਲੋਹ ਤਪਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਾਹ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਕਿੰਨਾ ਸੇਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਉਹ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਪੈਰ-ਪੈਰ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਦੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਪਦੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਕੋਤਿਆ ਦੁਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥ ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੫

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ, ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁੱਖ ਇਹਨੂੰ ਨਠਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਰਖਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ 'ਰੋਹੁ' ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਅੰਧੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕ੍ਰੋਧੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤੁਛ ਤੇ ਬੋਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਛੱਡ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾ ਕਰਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਨਿਤਨੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਅੱਜ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਜਾ ਦੇਵਾਂ। ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਸਹੀ ਪਾਸੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੌਂਦੇ ਤਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਨੇ। ਫਟਾਫਟ ਉੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨਹਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਠਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਰੋਸ਼ਮ ਦੀ ਰਜਾਈ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਕਹਿੰਦਾ ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰਜਾਈ 'ਚ ਪੈਣਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਰਜਾਈ 'ਚ ਪੈ ਗਏ। ਪਏ ਹੋਏ ਹੁਣ ਰਜਾਈ ਦਾ ਨਿੱਘ ਆ ਗਿਆ। ਉੱਠਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕਰਿਆ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ

ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸਜਾ ਦੇ ਕੇ ਛੱਡਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਨਾਹੁੰਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਰੋਜ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਪਣੀ ਕੁੰਡ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ, ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਮੈਂ ਬਹਿ ਜਾਵਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਟੋਭਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੱਚਾ ਪਰ ਹੈ ਟੋਭਾ ਹੀ। ਕੰਢਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਉਰਲਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਚੱਲ, ਉਥੇ ਚੱਲੀਏ।

ਰਜਾਈ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੜ ਗਏ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਰਜਾਈ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਜਾਈ ਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਲੜਾਈ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ। ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਨਾਹੁੰਣਾ ਸੀ। ਪਾਣੀ 'ਚ ਬਹਿ ਗਿਆ ਸਣੇ ਰਜਾਈ। ਨਾਲੇ ਕਹੀ ਜਾਏ ਹੁਣ ਦੱਸ, ਹੁਣ ਦੱਸ, ਸਰਦੀ-ਸਰਦੀ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਸਜਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਦੇਖੀ। ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿਆ ਉਹਨੇ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ, ਕਰਿਆ ਕੀਹਦੇ ਉਤੇ, ਮਨ 'ਤੇ ਕਰਿਆ। ਸਾਰਾ ਸਿਆਲ ਠੁਰ-ਠੁਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇ, ਨਾਲੇ ਦੰਦ ਵੱਜਿਆ ਕਰਨ, ਨਾਲੇ ਕਿਹਾ ਕਰਨ ਕਿ ਆ ਗਿਆ ਸੁਆਦ ਰਜਾਈ ਦਾ?

ਰਜਾਈ ਗਿੱਲੀ ਹੀ ਉਤੇ ਰੱਖੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਗਿੱਲੀ, ਦਿਨੇ ਵੀ ਗਿੱਲੀ।

ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਹੋ ਜਾਊਂਗਾ ਤੇ ਆਪਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਨਿਤਨੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ, ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ, ਆਪੇ ਹੀ ਸਜਾ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸਜਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ। ਕਹਿੰਦੇ - 'ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ' ਜਦ ਰਖਵਾਲਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਬਣ ਗਿਆ ਫੇਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ -

.....ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਆਸਾਵਾਂ ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਫਿਕਰ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਆਹ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਆਦਮੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ - ਅੰਦੇਸੇ 'ਚ ਪੈ ਕੇ।

ਆਸ ਵੀ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅੰਦੇਸਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਬੰਦਾ, ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਭਾਈ। ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ? ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧
ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਤੂੰ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਆਦਮੀ। ਆਸਾਵਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਹੁਕਮ ਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦੇਸੇ ਡਰ, ਸਾਰੇ ਫਜ਼ੂਲ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਹੁਕਮ 'ਚ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ। ਹੁਣ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ -

ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ

ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੭

ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਾਹੀ ਆ ਗਈ। ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਾਹੀ ਤਰਨੀ। ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿ ਮਾੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ-

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥

ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥਿ ਦੀਪੁ ਕੁਏ ਪਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੬

ਹੱਥ 'ਚ ਦੀਵਾ ਲੈ ਕੇ ਖੂਹ 'ਚ ਗਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਣਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਘਰ 'ਚ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸੈਲਾਂ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਪੈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵੀ, ਪੈਰ ਵੀ ਕੰਬਣਗੇ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਹਦਾ ਬੀਜ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਅੰਸ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਸੈਲਾਂ 'ਚ ਪੈ ਕੇ, ਮੈਂ ਅਰੜਾ-ਅਰੜਾ ਕੇ ਜਾਨ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਬੋਤਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਉਹ ਪਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਹਨੂੰ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ, ਆਪੇ ਤੇਰਾ ਮਨ ਹੀ ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ ਹੈ। ਤੂੰ ਹੀ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਲ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਜੇ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਵੇਂ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੀ ਲੈ। ਸਜਾ ਦੇ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਦੇਖ, ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕਰ ਲੈ ਕਿ ਮੈਂ ਲਟਕ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪੁੱਠਾ, ਦੇ ਘੰਟੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਦੇਖ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੀ ਲਏਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੀਵੇਂਗਾ। ਸਜਾ ਦੇ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨੱਠ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਾਈ ਤਰਨੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ - 'ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ' ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਉਹਨੂੰ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇਹਨੂੰ ਤਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥' ਫੇਰ ਸਤਿ ਦੇ ਆਸਣ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਨਾਮ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਨੇ -

ਕਿੰਤੇ ਨਾਮ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਤੁਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ਅਵਰ ਹਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਮ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ੨੫ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੌ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜੇ ਕੁਛ ਲੱਭ ਗਿਆ-

ਉਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਰੇ ॥

ਜਬ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤਬ ਹੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਏਕੁ ਕਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ -

ਆਸਾ ਭੀਤਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਜਦੋਂ ਆਸਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਏਗਾ। ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਢਹੇਗੀ -

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਕਿਵੇਂ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਚਿਆਰ ਹੋਈਏ? ਕਿਵੇਂ ਝੂਠ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੂੰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਟੁੱਟਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ,
ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੋਰਖਨਾਥ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰ ਰਲਾ ਦੇ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸਚਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਆਸਾ ਭੀਤਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਮਿਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਕੰਮ ਕਰੇ ਸਾਰੇ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਆਸਾ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸਾ ਰਹੇ, ਜੇ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਹੈ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ! -

ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ॥

ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਸਾਗਰ ਤਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਜੀਉਂਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰ ਦੱਸੋ, ਸੁਖਾਲਾ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਜੋਗੀ

ਤਾਕਤ ਹਾਂਸਲ ਕਰ ਲਈਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਲਈਏ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਤੁਸੀਂ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰੀਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇੜਾ ਬੰਨੋ, ਜਪ ਤੇ ਤਪ ਦਾ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਪ ਤਪ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੇੜਾ,
ਮਾਇਆ ਵਾਲਾ ਸਾਗਰ ਲੰਘਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਭਾਈ ਮਾਹਲੋ! ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ! ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਜਪ ਤੇ ਤਪ ਦਾ ਬੇੜਾ ਬਣਾ ਲਓ।

ਜਪ ਤਪ ਕਾ ਬੰਧੁ ਬੇੜੁਲਾ ਜਿਤੁ ਲੰਘਹਿ ਵਹੇਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਾ ਸਰਵਰ ਨਾ ਉਛਲੈ ਐਸਾ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੯

ਨਾ ਸਰਵਰ ਦਾ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਛੱਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਉਛਾਲਿਆਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਪ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਬਹੁਤ, ਭੁੱਖੇ ਬੈਠ-ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਪਾਲੇ 'ਚ ਬੈਠ-ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਅਸੀਂ ਪਾਲੇ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਤੇ ਸਾਂਤਕੀ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਭੇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਤਕੀ ਤਪ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਓ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਮਾਨਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ, ਮਹਿਮਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਦਿਖਾਵੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਔਖੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੂਣੀਆਂ ਤਾਪਦਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਪੂਣੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਤਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਤੋਂ ਸੂਰਜ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਲਹੂ ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਾ, ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਕੇ ਪਿੰਜਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਭਾਈ! ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰਨੇ, ਬਹਿ ਜਾਣਾ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਉਪਰ ਇੱਕ ਚਾਟੀ ਰੱਖ ਲੈਣੀ ਘੋੜੀ ਬਣਾ ਕੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੌ ਘੜਾ ਰਾਤ ਦਾ ਠਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਜਿੰਨੀ ਗਲੀ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਪਈ ਜਾਣੀ ਤੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੰਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਬੜੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਆਹ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਥੇ। ਨਿਆਣਾ ਜਿਹਾ ਸੀ

ਇਹ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਅੰਕਲ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।"

ਆਹ ਪਲਸੋਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅੱਛਾ, ਕੀ ਗੱਲ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਥੇ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਘੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ। ਉਹ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਕਰੀ ਜਾਵੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਸੰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ, ਬੜਾ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ, ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੂਣੀਆਂ ਤਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ। ਪੂਣੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਲਧਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਠ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਉੱਠ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੱਡ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਸੌ ਘੜੇ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਨੂੰ, ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਫੇਰ?

ਕਹਿੰਦਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਸੁਆਹ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਲੰਮਾ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਤੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕੁਛ ਸੁਆਹ ਮੇਰੇ। ਮੈਂ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਿੱਘ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਛ ਖਾਂਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਾਰਾਂਸਿੰਘੇ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਰਫ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਕੁਸ਼ਤੇ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿਓ, ਗਰਮੀ-ਗਰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਸੀਨਾ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਨਾ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਫਟਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰਨੇ।

ਗੱਲ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ, ਓਹੀ ਕ੍ਰੋਧ, ਓਹੀ ਸਭ ਕੁਛ। ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਹਾਂ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਕਈ ਸੰਤ ਨੇ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਪੁਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਨੇ, ਦੇਖੋ ਜੀ, ਕਿੰਨੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਈ ਨੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ

ਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਦਿਨ 'ਚ ਫੇਰ ਲਟਕਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੰਤ ਲਟਕ ਰਹੇ ਨੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁੱਠਾ। ਕਈ ਉਪਰ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਉਪਰ ਪੈਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਈ ਕੰਦ-ਮੂਲ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੰਨ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਕਈ ਭਰਮਣ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ। ਕਈ ਚੰਦਰਾਇਣੀ ਵਰਤ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਚੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਘਟਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਦੋ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਰਕੀ ਘਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਬੁਰਕੀਆਂ ਘਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਿਨ ਥੱਲੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਫੇਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਧਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਸਨੂੰ ਚੰਦਰਾਇਣ ਵਰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਚਲ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਬਹੁਤੀ, ਪਰ ਫਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਵਸ ਜਾਈਏ, ਉਥੇ ਉਹਦਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਈਏ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਘਰ ਪਾ ਲੈ,
ਮੁਕਤੀ ਨਾ ਹੋਣੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਕਬੀਰ ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ ਪੀਵਹਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੁ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਇਉ ਕਹਿ ਰਮੇ ਕਬੀਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਾਂਗੋ ਤੇ ਭਾਈ ਮਾਹਲੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ-ਭਲਾਈਆਂ 'ਚ ਪੈ ਕੇ, ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜਪ ਤਪ ਹੈ ਇਹਦੀ ਵੀ ਜੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਜੁਗਤ ਨਾ ਆਵੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ -

ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਧੀਐ ਤੀਰਥਿ ਕੀਚੈ ਵਾਸੁ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਚੰਗਿਆਈਆ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕਿਆ ਤਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੫੬

ਜੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ -

ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਿਆ ਤਪੁ ਸੰਜਮੇ ਕਿਆ ਬਰਤੁ ਕਿਆ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨੀਐ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨੁ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੭

ਜੁਗਤੀ ਜਾਨਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਛੁ ਥਾਂਇ ਨਾ ਪੈਣਾ।
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ॥
ਬਹੁ ਭੋਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥

ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥
ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਬਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥
ਬਸਤੁ ਨ ਪਹਿਰੈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ ॥
ਮੋਨਿ ਵਿਗੁਤਾ ॥ ਕਿਉ ਜਾਗੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੂਤਾ ॥
ਪਗ ਉਪੋਤਾਣਾ ॥ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥
ਅਲੁ ਮਲੁ ਖਾਈ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਮੂਰਖਿ ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਥਾਂਇ ਨ ਪਾਈ ॥
ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ॥
ਅੰਧੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥
ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਾਲੋ, ਆਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਦੱਸੇ ਨੇ, ਇਹ ਕਰਮ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਾਮਸੀ ਕਰਮ ਨੇ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਸਾਂਤਕੀ ਤਪ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਠੀਕ ਹੈ ਸਾਡਾ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਬੜੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਨੇ।

ਆਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੀ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਜੀ ਧੁੱਪੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੱਪੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਤ; ਆਹ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਤ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਜੁੱਤੀਆਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਤ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਲਾਹੁਣ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਨਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ? ਬੜੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਪ ਹੈ ਭਾਈ, ਤਾਮਸੀ ਤਪ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸੋ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਧ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ।
ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨
ਗੋ ਤੇ ਮਨ ਜੁ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨੋ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੧੨੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਧਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਾ ਕੌਤਕ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪੰਜੇ ਕਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ, ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ-

ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿੰ ਪੁਨ ਧਰਨੋ। --ਓਹੀ

ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਥਾ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਧਰਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ। ਸਮਝ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ-ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣੀ।

**ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥**

ਅੰਗ - ੬੬੬

ਜਿਹਨੇ ਸਤਿ-ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨੀ, ਉਹਨੂੰ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੈ? -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੬

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜਗਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਰੁਚਿ ਯੁਤਿ ਗੁਨਨ ਗਾਵਣਾ ਸੁਣਨੋ। --ਓਹੀ

ਰੁਚੀ ਧਾਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਕਰਨਾ -

ਮਿਲਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਗੁਣਨੋ। --ਓਹੀ

ਰੋਜ਼ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕੀ ਹੈ। ਤਾਮਸੀ ਤਪ 'ਚ ਦੇਖ ਲੈ ਕਿੰਨੀ ਖੇਚਲ ਹੈ, ਫਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਸੀ ਤਪ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਖੇਚਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ, ਫਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ੰਕਾ, ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ ਜਗਿਆਸਾ ਧਾਰ ਕੇ ਤੇ ਜੇ ਸਾਡਾ ਸ਼ੰਕਾ ਨਵਿਰਤ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਨ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੰਕਾ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਹੀ ਇਹ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਵੇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਟਸਮਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੋਖਸ਼ ਇੱਛਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਗਿਆਸੂ 'ਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਰਾਗ ਹੋਵੇ ਪਹਿਲਾਂ

ਮਾਇਆ ਨਾਲੋਂ, ਮਾਇਆ ਅਸਤਿ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰਾ ਹੈ ਇਹ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਵਿਵੇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਵੇਕ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਹਨੇ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ, ਇਹਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖਟਸਮਤੀ।

**ਸਮ ਦਮ ਸੁਧਾ ਤੀਸਰੀ ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਰਾਮ॥
ਛਠੀ ਤਿਤੀਕਸ਼ਾ ਜਾਨਿਏਂ ਭਿੱਠ ਭਿੱਠ ਯਹ ਨਾਮ॥
ਮਨ ਵਿਸ਼ਯਨ ਤੇ ਰੋਕ ਨੋਂ ਸਮ ਤਿਹਿੰ ਕਹਤ ਸੁਧੀਰ॥
ਇੰਦ੍ਰਯਗਣ ਕੋ ਰੋਕਨੋਂ ਦਮ ਭਾਖਤ ਬੁਧ ਵੀਰ॥**

ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ - ੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਔਗੁਣ ਸਾਰੇ ਕੱਢ ਦੇਣੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਹੈ, ਖਿਮਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਦਇਆ ਹੈ, ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਯ ਹੈ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਤਪ ਹੈ, ਦਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਮ ਦਮ, ਇਹ ਵੀਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮ, ਦਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੀਜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੁਧਾ, ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾ ਲੈਣਾ, ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾ ਲੈਣਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਰੜ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ। ਬਹੁਤੇ ਖਰੜ ਗਿਆਨ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਲਾਈ ਜਾਣਗੇ, ਏਧਰਲੀਆਂ-ਓਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਾਈ ਜਾਣਗੇ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ। ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮਾਧਾਨ ਤੇ ਉਪਰਾਮ। ਸਭ ਕਾਸੇ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿਣਾ। ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ। ਕਿੰਨੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਰਾਸ਼ਨ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ-ਲਿਆ ਇੱਥੇ ਛਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਤਤਿਕਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਉਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਕਰਕੇ ਦੱਸੇ ਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਖਟਸਮਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੋਖਸ਼ ਇੱਛਾ। ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਿ ਏਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ। ਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਅੰਤਰੰਗ। ਸੁਣਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਓਂ। ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ 100% ਮੰਨਣਾ। ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਰਨਾ। ਦੇਖਣਾ, ਇਹਨੂੰ ਨਿਧਿਆਸਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ। ਜਿਹਨੂੰ ਤੱਤ-ਤੁਆਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਿੱਖ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ

ਭਾਈ ਰੂਪ ਸਿੰਘ

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ, ਹੋਲੀ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੰਗ, ਗੰਦ-ਮੰਦ ਸੁੱਟਣ, ਖਰੂਦ ਮਚਾਉਣ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਆਦਿ ਘਟੀਆ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਅਣਖ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੋਲੀ ਨੂੰ 'ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ। ਚੇਤ ਵਦੀ ਏਕਮ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ (1700 ਈ.) ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 'ਹੋਲਗੜ੍ਹ' ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ 'ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ' ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਿੱਖ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਆਰੰਭ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਿਆਰ ਖਾਲਸਾ, ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ-ਹਸਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਰ ਵੀ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਨਿਰਾਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਤੇ ਨਿਆਰੇਪਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਵਿਚਰ ਸਕਣ। ਨਿਰਬਲ, ਨਿਤਾਣੀ, ਸਾਹਸਹੀਣ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਬਰ-ਜੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ-ਮਰਨ ਦੀ ਸਕਤੀ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦੇਵ-ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਸਨ।

ਹੋਲੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਬਸੰਤ-ਬਹਾਰ ਦੀ ਆਗਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਪੋਖ ਤੁਖਾਰ ਦੇ ਮੌਸਮ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵੀਰਾਨਗੀ ਤੇ ਪੱਤਝੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਨਿਵੇਕਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਪੁੰਗਾਰ, ਸੁਹੱਪਣ ਤੇ ਮੌਸਮੀ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਮਾਨਣ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਮੌਲਣ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ 'ਹੋਲੀ' ਦਾ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੇਡੇ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹੋਲੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਪੁਰਾਤਨ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਸਬਦ

ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਉਂਤ ਉਲੀਕੀ ਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਹੋਲਿਕਾ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਚਿਖਾ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਅੱਗ ਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਪਰ ਹੋਲਿਕਾ ਸੜ ਗਈ। ਹੋਲਿਕਾ ਦੇ ਸੜ ਜਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤਾਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਪਰ ਦੁਸ਼ਟ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਕਥਨ ਹੈ -

ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੁਸਟ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੧

ਹੋਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਸਰੇ 'ਤੇ ਰੰਗ ਸੁੱਟ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਓ ਨੂੰ ਜੋ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਰੰਗ ਸੁੱਟਣਾ, ਗੰਦ ਸੁੱਟਣਾ ਹੀ ਹੋਲੀ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਸਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਦਾ ਖਿੜਾਓ ਤੇ ਚਾਓ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਸੰਤ ਬਹਾਰ ਦੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੋਲੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਈਏ -

ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਬਨੇ ਫਾਗ ॥

ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ ॥

ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ॥

ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੦

'ਹੋਲਾ' ਸ਼ਬਦ 'ਹੋਲੀ' ਦਾ ਧੜਲੇਦਾਰ ਬਦਲਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਡਿੱਗਿਆਂ-ਢੱਠਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹੁਲਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰਨ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੇ 'ਬੋਲੇ' ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਈ ਬੋਲੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਇਕ' ਨੂੰ 'ਸਵਾ ਲੱਖ' ਕਹਿਣਾ, 'ਮੌਤ' ਨੂੰ 'ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ' 'ਤੇਗ' ਨੂੰ 'ਤੇਗਾ', 'ਦੇਗ' ਨੂੰ 'ਦੇਗਾ', 'ਦਸਤਾਰ' ਨੂੰ 'ਦਸਤਾਰਾ', 'ਮੁੱਛਾਂ' ਨੂੰ 'ਮੁਛਹਿਰਾ', 'ਦਾੜ੍ਹੀ' ਨੂੰ 'ਦਾੜ੍ਹਾ'। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਲੀ ਨੂੰ 'ਹੋਲਾ' ਕਹਿਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ -

ਬਰਛਾ ਵਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗਾ, ਕੜਛਾ ਦੇਗਾ ਗੋਲਾ ਹੈ,
ਛਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰਦੈਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ,
ਸੁਭਟ ਸੁਚਾਲਾ ਅਰ ਲਖ ਬਾਹਾਂ, ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜਹਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ 'ਹੋਲਾ' ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੮੨

'ਹੋਲੀ' ਤੋਂ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਰਿਹਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ, ਮੌਜ-ਮੇਲੇ ਤੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਤਨ, ਮਨ, ਧਰਮ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸੋਚ ਕਰਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਦਲ-ਦਲ 'ਚੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚ, ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ-ਹਸਤੀ ਤੇ ਨਿਆਰੇਪਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸਚਮੁੱਚ ਅਦਭੁੱਤ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ। ਇਹ ਚਿੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਤੁੜਾਉਣ, ਇਕ ਨੂੰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਲੜਾਉਣ ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰਨ ਦੇ ਤੁਲ ਸੀ। ਉਚ-ਨੀਚ, ਭਰਮ-ਭੇਖ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਕਰਮ-ਵੰਡ, ਰੰਗ-ਨਸਲ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ, ਸਾਹਿਬ-ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰੰਗ ਆਦਿ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮਨ-ਪਰਚਾਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸਵੈਮਾਣ, ਸਵੈਹੋਂਦ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਲਈ ਖਾਲਸਈ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ।

ਹੋਲੀ ਸ਼ਬਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਦੋ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ' 'ਚ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ 'ਚ -

ਮਨੋ ਸੂਰ ਬੈਠੇ ਭਲੀ ਖੇਲ ਹੋਲੀ॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੬੪)

ਅਬ.....ਨੋ ਹੋਲੀ ਖੇਲਬੋ॥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ ਬੀਤ ਜਾਣ, ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਰੁੱਤ ਬਦਲੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਮਾਘ ਬਿਤੀਤਿ ਭਏ ਰੁਤ ਫਾਗੁਨ ਆਇ ਗਈ ਸਭ ਖੇਲਤ ਹੋਰੀ

(ਹੋਲੀ)॥ (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੮੧)

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ 'ਮਹੱਲਾ' ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਮਹੱਲਹੋ' ਦਾ ਤਦਭਵ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ 'ਫਤਹ' ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 'ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ' ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੋ ਦਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ

ਕੇ, ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਸਨੂਈ (ਨਕਲੀ) ਯੁੱਧ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਲ ਨਿਸਚਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਦੂਜਾ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖੋਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਲੀ ਯੁੱਧ ਦੁਆਰਾ ਯੁੱਧ-ਜੁਗਤੀ ਅਤੇ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ। ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵੱਜਦੇ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਉ ਹੁੰਦਾ, ਜੈਕਾਰੇ ਗੂੰਜਦੇ ਅਤੇ 'ਫਤਹ' ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜਿਹੜਾ ਦਲ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸੱਜਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵ ਵਿਖਾਉਂਦੇ। ਪਹਿਲਾ 'ਮਹੱਲਾ' ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਜਲੂਸ ਲਈ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ 'ਫਤਹ' ਉਪਰੰਤ ਫੌਜੀ ਸੱਜ-ਘੱਜ ਅਤੇ ਨਗਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੋਟ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦਾ। 'ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ' ਦੇ ਜਲੂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਹੁਣ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰਨ ਲਈ 'ਹੋਲੀ' ਨੂੰ 'ਹੋਲੇ' ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ।

ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੱਲੋਂ ੧੬੮੭ ਈ. 'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ, ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਦਸਤਾਰ ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੀ ਸਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਵੇ। ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਨਗਾਰਾ ਅਤੇ ਫੌਜ ਰੱਖਣੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਤੁਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੌਤ ਅਤੇ ਘਰ-ਘਾਟ ਨੂੰ ਉਜਾੜਨਾ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖੋਲ੍ਹਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣਾ ਇਸੇ ਲੜੀ ਦੀ ਕੜੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੇਗਾਂ-ਤਲਵਾਰਾਂ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਨਗਾਰੇ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਬਣ ਗਏ। ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ 'ਜੰਗੀ-ਮਸ਼ਕਾਂ' ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਡਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ 'ਬੂ' ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗੀ ਮਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਜੇਕਰ ਨਿਰਪੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਸਦਕਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਬਾਕੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 50 'ਤੇ)

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 52)

ਪਉੜੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਸੁਣ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਮੰਨਣ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨਿਧਿਆਸਣ ਸਾਧਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਣਾਉ। ਤਦ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ; ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੋ ਪੰਚ=ਸ਼ੇਸਟ (ਸੰਤ, ਭਗਤ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ) ਜਨ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਵਾਣ=ਪਰਵਾਣੀਕ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਚ=ਉਹ ਸ਼ੇਸਟ ਸੰਤ ਜਨ ਪਰਲੋਕ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪਰਧਾਨੁ=ਮੁਖੀ ਹਨ।

ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ; ਦਰਗਹਿ ਮਾਨੁ॥

ਉਹ ਪੰਚੇ=ਸ਼ੇਸਟ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਂ ਸੰਤ ਜਨ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਹਿ=ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਨੁ=ਆਦਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-
ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥

ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਊ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੨

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੨

ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨੁ=ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਸੁਰਖਰੂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪਾਪੀ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਥੈ ਓਹੁ ਜਾਇ ਤਿਥੈ ਓਹੁ ਸੁਰਖਰੂ

ਉਸ ਕੈ ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ ਸਭ ਪਾਪੀ ਤਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੭

ਭਾਵ ਜੋ ਸ਼ੇਸਟ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ, ਭਗਤ ਜਨ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਗਇਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ; ਦਰਿ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਉਹ ਪੰਚੇ ਸ਼ੇਸਟ ਸੰਤ ਜਨ, ਰਾਜਾਨੁ=ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਿ=ਬੈਠਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਹਹਿ=ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਦਰਿ=ਬੈਠਣ ਧਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜਾਨੁ=ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ

ਸੋਭਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਦਿਤਿਅਨੁ

ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਸਚਾ ਹਰਿ ਬਣਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੦

ਅਥਵਾ ਉਹ ਪੰਚੇ=ਸ਼ੇਸਟ ਸੰਤ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜਾਨੁ=ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਿ=ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸੋਹਹਿ=ਸੋਭਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਸੰਤ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

ਪੰਚਾ ਕਾ; ਗੁਰੁ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾ=ਸ਼ੇਸਟ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਏਕੁ=ਇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਦਵੈਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁ=ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਜੇਤਾ ਪੇਖਨੁ ਤੇਤਾ ਧਿਆਨੁ॥

ਅੰਗ - ੨੩੬

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ; ਕਰੈ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੇ=ਜੇਕਰ ਕੋ=ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵੀਚਾਰੁ=ਵੀਚਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹੈ=ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ -

ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ; ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ॥

ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਣੈ=ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਤਬਾਂ ਭਾਵ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜਗਤ ਦੀ ਹੀ ਸੁਮਾਰੁ=ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵੀਚਾਰ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ? ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਰਚ ਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਹ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਪੌਲ (ਬਲਦ) ਨੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਉਹ ਪੌਲ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਬ ਹੀ ਹਨ?

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ; ਦਇਆ ਕਾ ਪੁਤੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਧੌਲ (ਬਲਦ) ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਇਆ ਕਾ ਪੁਤੁ=ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਭਾਵ ਦਇਆ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਧਰਮ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

ਦਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਨਾਮ ਹੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਯੋਗਯ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ 'ਧ੍ਰਿ' ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਧਰਤੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ-ਉਦੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਬਚਾਅ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਆ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ; ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ॥

ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਸੂਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਬਲਦ ਦੇ ਉਪਰ ਸੰਤੋਖ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋ ਬੁਝੈ; ਹੋਵੈ ਸਚਿਆਰੁ॥

ਜੇ ਕੋ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਬੁਝੈ=ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਚਿਆਰੁ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਵੈ=ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਜੇ ਕੋ=ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਐਨੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੁਝੈ=ਬੁਝ ਕੇ ਭਾਵ ਸਚਿਆਰੁ=ਸਚਾਈ ਵਾਲਾ ਜਾਣ ਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਗਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬਲਦ ਹੀ ਧਰਤੀ ਚੁੱਕੀ ਖੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ -

ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ; ਕੇਤਾ ਭਾਰੁ॥

ਜਿਸ ਧਵਲੈ=ਬਲਦ ਨੇ ਧਰਤੀ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਕੇਤਾ=ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ=ਵਜ਼ਨ ਹੈ? ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਭਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਕ ਬੈਲ (ਬਲਦ) ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਸਕੇਗਾ? ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਕ ਸਿੱਧ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਲਦ ਵੀ ਇਤਨਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਲਵੋ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹ ਧਵਲ (ਬਲਦ) ਕਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਖੜਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਧਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ; ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ॥

ਜੇਕਰ ਉਸ ਬਲਦ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਧਰਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਪਰੈ=ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਬੈਲ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਰ ਧਰਤੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਲਦ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਲਦ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ -

ਤਿਸਤੇ ਭਾਰੁ ਤਲੈ; ਕਵਣੁ ਜੋਰੁ॥

ਤਿਸਤੇ=ਤਿਸ ਬਲਦ ਦੇ ਭਾਰ ਤਲੈ=ਹੇਠਾਂ ਕਵਣੁ=ਕਿਸ ਦਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ (ਆਸਰਾ) ਹੈ? ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਬਲਦ ਕਿਸ ਦੇ

ਆਸਰੇ ਖੜਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧੌਲ (ਬਲਦ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਆਸਰੇ' ਦੇਸ਼ ਆਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਖੜ ਸਕਦੀ। ਤਦ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇਕਰ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬਲਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ। ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਫਿਰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਕਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਖੜਾ ਹੈ?

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਧ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਲਏ। ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਸਿ੍ਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰੋ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਲਦ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਇਆ) ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਧੌਲ ਧਰਮ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ = ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਹੀ ਧੌਲੁ=ਬਲਦ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ=ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਭਾਵ ਧਰਮ ਦਇਆ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਇਆ ਧਰਮ ਕਾ ਮੂਲ ਹੈ ਪਾਪ ਮੂਲ ਅਭਿਮਾਨ।

ਤੁਲਸੀ ਦਇਆ ਨ ਛੋਡੀਐ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨ।

(ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ)

ਇਸੇ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੌਲ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸੰਨ - ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਲਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੱਠੇ ਆਦਿ ਪਾਈਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਬਲਦ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਬੈਲ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਚਾਰਾ ਚਰਦਾ ਹੈ। "ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤੁ" ਜਿਸ ਦਇਆ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਤੋਖ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀ ਸਿ੍ਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੂਤੁ=ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਥਾਪਿ=ਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਇਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਿੱਧ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ੮੪ ਲੱਖ ਜੋਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਤ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਤਦ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜੀਅ ਜਾਤਿ; ਰੰਗਾ ਕੇ ਨਾਵ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਵੇਖੋ ਇਕ ਜੂਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਜੀਅ=ਜੀਵ ਜਾਤਿ=ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰੰਗਾ=ਰੰਗ ਤੇ ਨਾਵ=ਨਾਮ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਨੇ ਜੀਅ=ਜੀਵ ਤੇ ਜਾਤਿ=ਜਾਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਰੰਗਾ=ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਭ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣਾਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸੰਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਜੋ ਲੇਖ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਸੂਤਿ=ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਬਾਪਿ ਰੱਖਿਆ=ਸਥਾਪਤ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਵੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਧਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਪਾਣੀ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਡੁਬੋਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਗਨੀ ਜਲ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਉਡਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ॥

ਇਹ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੌਲ, ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਸੂਤਿ=ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਧਰਮ ਉਪਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਇਹ ਦੋ ਪੁਸ਼ਤੀਆਂ ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨਣੇ ਕਰਕੇ ਲਾਈਆਂ ਹਨ।

ਸਭਨਾ ਲਿਖਿਆ; ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ।

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਕਲਾਮ=ਕਲਮ ਵੁੜੀ=ਵਗਦੀ ਭਾਵ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਮ ਸਿਆਹੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇੱਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਸਭਨਾ=ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕਾਂ ਉਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ=ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ= ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੈ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਵਿਣੁ ਕਲਮ ਮਸਵਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੦

ਹਾਥਿ ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖਾਵਤੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੧
ਕਰੀ ਲੋਹ ਕਲਮੰ ਲਿਖਯੋ ਲੇਖ ਮਾਥੰ ॥ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੪੧

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਲਾਮ=ਬਾਣੀ ਵੁੜੀ=ਉਚਾਰੀ ਤਾਂ ਉਪਰ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

ਪੁਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥਿਆਂ ਉਪਰ ਕਮਲ ਵਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਆਪੇ ਹੀ ਲੇਖੇ (ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ) ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ -

ਏਹੁ ਲੇਖਾ; ਲਿਖਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ॥

ਇਹ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਰੂਪੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖੇ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਜਾਣੈ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸੋ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੱਸੋ ਕਿ -

ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਕੇਤਾ ਹੋਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖਾ ਕੇਤਾ=ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਹੋਇ=ਹੋਵੇਗਾ?

ਕੇਤਾ ਤਾਣੁ; ਸੁਆਲਿਹੁ ਰੂਪੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਕੇਤਾ=ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੈ? ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੁਆਲਿਹੁ=ਸਲਾਘਾ ਭਾਵ ਸਿਫਤ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਸੁਆਲਿਹੁ=ਸਲਾਹੁਣੇ ਯੋਗ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਆਲਿਹੁ=ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ=ਸਰੂਪ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕੇਤਾ=ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਤਾਣੁ=ਬਲ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੁਆਲਿਹੁ=ਸਲਾਘਾ ਜਾਂ ਸਿਫਤ ਕਰ ਸਕੇ?

ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ; ਜਾਣੈ ਕੋਣੁ ਕੂਤੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਤੀ=ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦਾਤਿ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਣੁ ਕੂਤੁ=ਹਿਸਾਬੀ ਜਾਣੈ=ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਕੋਣੁ ਕੂਤੁ=ਖੁਰਾਕ (ਰੋਜ਼ੀ) ਨੂੰ ਜਾਣੈ=ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਰੋਜ਼ੀ (ਖੁਰਾਕ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਕਿ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ; ਏਕੋ ਕਵਾਉ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਏਕੋ=ਇਕ ਕਵਾਉ=ਬਾਣੀ (ਬਚਨ) ਨਾਲ ਜਗਤ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਸਾਉ=ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ॥

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੩

ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਜਬ ਕਰਾ ਪਸਾਰਾ॥

ਓਅੰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੪੭

ਕਵਾਉ=ਇੱਕੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕਵਾਉ=ਫੁਰਨੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਪਸਾਉ=ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ; ਲਖ ਦਰੀਆਉ॥

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਤਿਸ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ=ਤੋਂ ਲਖ=ਲੱਖਾਂ ਦਰੀਆਉ=ਦਰਿਆ ਹੋਏ ਭਾਵ ਨਦੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਆਦਿ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਸੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੁਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਤਿਸ ਤੇ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਖ=ਲੱਖਾਂ ਦਰੀਆਉ=ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ; ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ

ਵੀਚਾਰ=ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਕਵਣ=ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਕਵਣ=ਕਿਸ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਕੁ ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ=ਵਿਚਾਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕੇ ਅਥਵਾ ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ ਆਪ ਵੀ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕੇ? ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕਵਣ=ਕਿਹੜੀ ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕੀਏ?

ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ; ਏਕ ਵਾਰ॥

ਯਥਾ :

ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕ ਟਲੇਰੈ॥ ਅੰਗ - ੧੩੦੪

ਅਥਵਾ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਏਕ ਵਾਰ=ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਏਕ ਵਾਰ=ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਵਾਰਿਆ=ਕੁਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪੁਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੇਅੰਤ ਅਤੇ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਤਦ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਈਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ; ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੇ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਨੂੰ (ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਕਾਰ=ਕਿਰਤ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਭਲੀ=ਚੰਗੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੇ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਨੂੰ (ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ) ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਾਰ=ਕਿਰਤ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਾਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਭਲੀ=ਚੰਗੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ॥ ਅੰਗ - ੭੨੬

ਜਾਪ ਤਾਪ ਭਗਤਿ ਸਾ ਪੂਰੀ ਜੇ ਪੁਭ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਈ॥ ਅੰਗ - ੬੭੩

ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ; ਨਿਰੰਕਾਰ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਕਰਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਲਈ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ=ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੂੰ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਲਾਮਤ=ਇਸਥਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਅਥਵਾ ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ=ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੂ=ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਭਾਵ ਭੂਤਕਾਲ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸਲਾਮਤਿ=ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਯਥਾ -

ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ॥

ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ॥ ਅੰਗ - ੩੪੫

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨੀਏ, ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਏ, ਸਿਫਤਾਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਾਖਿਆਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

*****

(ਪੰਨਾ 46 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਚ ਗੁਲਾਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਜੰਗ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਲੜੀ ਗਈ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਪੰਜਾਬ ਜੀਉਂਦਾ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਇਸ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਸਹੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜਗਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰ-ਜੁਲਮ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ, ਲਿਤਾੜੇ ਅਤੇ ਸਾਹ-ਸਤਹੀਣ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਖ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਇਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ। ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਹੁਣ ਵੀ ਸਿੱਖ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਖਾਲਸਈ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕ ਇਕੱਠ ਹੋਵੇ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਲਸਈ ਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ 'ਮਹੱਲਾ' ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਰਵਾਇਤੀ ਖਾਲਸਈ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਖਾਲਸਈ ਖੇਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ-ਬਖਸ਼ੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ-ਹਸਤੀ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਚਰਨ ਗੰਗਾ' ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਲੇ-ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਜਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਢਾਡੀ ਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ 'ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ' ਦੀ ਮੂਲ-ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌੜੇ, ਸਵਾਰਥੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕ, ਸੱਚ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸਿੱਖ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ-ਨੌਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਵੇ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਹੀ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

*****

ਦੂਸਰੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਜੇ ਕੋਈ ਅੱਜ ਵੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ ਤਦ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੀ ਦਿਸੇਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਤੇ ਜਗਾਧਰੀ ਆਦਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜਿਤਨੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਗੀਰਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ। 'ਜਾਗੀਰ ਬਜ਼ੋਰ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ', ਇਹ ਗੱਲ ਮਿਸਲ ਹਕੀਕਤ ਅੰਦਰ ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀਆਂ ਦੇ ਮੋਢੀ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲਾ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਰਸ ਅੱਜਕੱਲ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਹਨ। ਇਸੇ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮਗੜ੍ਹ ਨਗਰ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅੱਜ ਤਾਂ ਮਲਕੀਅਤੀ ਜਾਗੀਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਥੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਮਤੈਹਤ ਸੀ, ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਸ਼ਾਮਗੜ੍ਹ ਨਗਰ ਅੰਦਰ ਠਹਿਰੇ। ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਰਸ ਲਗਾ ਰਿਹਾ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਦ ਇਥੋਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੋ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਤੇ ਬਚਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਘਰ ਵਸਦਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਘਰ ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸੀਏ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਸੋ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਰਦਾਰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਰਦਾਸ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫਿਰ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਹੋਊਗਾ ਸਾਡੇ ਜੋਗਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਘਰ ਰਿਹਾ, ਬੜਾ ਰੁਤਬਾ ਪਾਏਗਾ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਇਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਕੋਇਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਮਾਂ ਕੋਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੱਚਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਜਾਏਗਾ, ਫਿਰ ਇਹ ਸਦਾ ਲਈ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੋਗਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਿਜਈ ਹੋ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਬੱਚੇ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਸੰਪਰਦਾਏ ਵੀ ਉਸਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪਰ ਮਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਦਨ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਸਕੇਗੀ।

ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਟੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਕਰਮਵਾਨ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਥਾਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀ ਦਾ ਥਾਨੇਦਾਰ ਬਣਿਆ, ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਉਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਵੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਾਬਲ ਦੇ

ਸ਼ਾਹ ਸਾਹਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਦਸਿਆ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮੁਕਾਮ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਸਿਆ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਿਛੋਂ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨ ਤੇ ਚਮਕਦਾ ਸਤਾਰਾ ਬਣੇ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਖਤ ਸੌਂਪਣਾ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰਚਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਡੂੰਘੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਕ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਆਪ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਪੁੱਜੇ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਮਾਤਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਕਿ ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸਥੰਭ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਪਰਦੇ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹ ਬੋਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭੂਸ਼ਨ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਅਜੇ ਨਾਦਾਨ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਸੋ ਮੇਰੀ ਅਬਲਾ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਨਾ ਕਰੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਰਾਹ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਨਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗੀ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਰ ਖੜੇ ਕੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਠੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਬਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘਾ ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰੇਂਗਾ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸਭ ਹੀ ਪਲਣਗੇ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਜਾਹ ਤੇਰੀ ਸੌਂਪਣਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ, ਤੇਰੀ ਰਾਖੀ ਮੇਰਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰੇਗਾ।

ਇਹ ਵਰਦਾਨ ਤੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੈਦਾਨ ਛੱਡ ਗਏ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਜਾਣ ਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ।

ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੰਗਰ

ਇਕ ਵਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨਮਭੂਮੀ ਨੂੰ ਪਰਸਨ ਹਿਤ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਗਏ। ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਨਾ ਹੀ ਚੰਗੀ ਇਮਾਰਤ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹਿਤ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਸੀ। ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੁਕਾਨਾਂ ਪਰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤਕ ਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹੰਤ ਜੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪਾਸੋਂ ਦੇ ਕੇ ਆਏ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁਣ ਲਾਹੌਰ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਸਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦਾ ਸੀ। ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦੀਆਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਵਸਤੀਆਂ, ਦਰਾ ਖੈਬਰ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਤਾਬੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਟਹਿਲ ਪੁੱਛੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ! ਕਿਤਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਪਦਾਰਥ ਹੋਣ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਨਮ ਨਗਰੀ ਅੰਦਰ ਵੀ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਕਰੇਗਾ?

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਘੋੜਾ ਫੇਰ ਲੈਣ ਉਹ ਜਾਗੀਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਘੋੜਾ ਫੇਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਘੇ ਧਰਤੀ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਲੰਗਰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਸੰਗਤ ਹੈ ਪਰ ਪੰਗਤ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਤੇ ਅਦਵੈਦਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸੰਗਤ ਪੰਗਤ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਜੋੜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਰਖ ਹਿਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਭੇਂਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤਕੋ ਇਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਤਦ ਕਾਣੀ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੀ ਵੰਡ ਹੋਈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੇਕਾਰ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਤਦ ਉਹ ਭਗਤ ਦੇ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅੰਦਰ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਿਲ ਰਗੜ ਕੇ ਸਰਦਾਈ ਅੰਦਰ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਵੰਡ

ਖਾਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਇਹੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਉਹ ਅਭਿਆਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤਤਵੇਤਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪਾਪ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਰਦਾਸ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਵੰਡ ਕੇ ਛੁਕਿਆ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ, ਤਿਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਬੋਲੇ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਲੰਗਰ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਮ ਕਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਥੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਮਿਟਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਾਂਗ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਅੰਦਰ ਜੁੜਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ਉਥੇ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਮੇਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖੀ ਏਕਤਾ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਦੁਬਿੱਧਾ, ਦਵੈਤ, ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ, ਉਚ ਨੀਚ ਤੇ ਰਾਣਾ ਰੰਕ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੌਮ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਹੋਣਾ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਅੰਦਰ ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਂਦਾ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤੇ ਮਹਾਨ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰ ਸਿਲਾਂ ਪਰ ਇਹ ਕੌਮ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਹ ਗੱਲ ਮੁੱਢ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਸੁਗੰਧ ਚੁੱਕੀ ਉਹ ਕੇਵਲ ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਤੇ ਟੇਕ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸਭੇ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤੇਗਾ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਘਾਟਾ ਜਾਂ ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਤਦ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਖੁਸ਼ਾਮਦਾਂ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੀ? ਸੋ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਮਰ ਯਾਦ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਮਰ ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬੁੱਚੜਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸਨਾਤਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਇਕ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਜਾਨਵਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਘਾਤਕ ਸਾਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ

ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਗਊ ਕਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਗਊ ਕਸ਼ੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਮੁਸਲਿਮ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਫੂਲਕੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਗਊ ਕਸ਼ੀ ਬੰਦ ਸੀ ਪਰ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਬਸਤੀਆਂ ਜੋ ਹੁਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਵਿਚ ਸਨ ਇਹ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਆਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਬਹੁਕੀਮਤੀ ਹਥਿਆਰ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦੇ ਵੀ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਵਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਹਰ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹਰ ਇਮਦਾਦ ਹੋਣ ਤੇ ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਵਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪੁੱਜੀ ਕਿ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਅੰਦਰ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਬੁਚੜ ਖਾਨਿਆਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੁੱਚੜਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਲਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਗਲੇ ਮੜ੍ਹਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਨੇ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਲਾਹੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਂ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਗਹਿਣੇ ਤੋੜ ਕੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹੰਸ ਘੜਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੈਜਾ (ਡਾਲ) ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਜੀਵਨੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਰਖਸ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਥੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਮਾਰੂ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਫ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇਣ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਕੋਈ

ਵੀ ਖਤਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਇਕ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਨੇਤਾ ਹਨ, ਸੋ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਠੋਸ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਗੱਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲੀ ਉਹ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਪਰ ਵੀ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਫ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਗੱਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਿਪਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਸਿੱਖ ਰਾਜ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਆਮ ਹੀ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਭਗੌੜਾ ਅਗਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਚਲਾ ਜਾਏ ਤਦ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰ ਇਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਿੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗਿਆ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੋ ਸ਼ਰਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਰਾਜਸੀ ਸਤਾਹੀਣ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਸ਼ਰਣ ਜਾ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਭਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਸੈਦਾਨ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਫਤਹਿ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਾਰ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਅਸਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਨੇ ਖਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅੰਦਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਖੁਫੀਆ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਕੰਨ ਭੰਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਸਤਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਰੱਖਣਾ ਇਸੇ ਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਇਕ ਕਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਉਨੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲਈ ਹਊਆ ਸੀ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਇਕ ਅਹਿਸਾਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਪਰ ਹਮਲਾ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਆਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਗੱਲ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦਾ ਨਵਾਬ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਾਕੇ ਸਮੇਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਵਿਛੋੜੇ ਸਮੇਂ

ਇਕ ਐਸੀ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਾਲੇ ਗਨੀਮਤ ਵਿਚ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਪੁਕਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਦੀ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਇਸਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਮੁਸਲਿਮ ਤਵਾਰੀਖਦਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕੋਈ ਸੋਢੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਹੀ ਹਸਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਗਏ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਂਦੇੜ ਤੱਕ ਨਾਲ ਸਨ। ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਉਹ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਸੇਵਕ ਔਰਤ ਸੀ।

ਨਵਾਬ ਮਲੇਰੀਏ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦੇਵੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਤਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਇਸਨੂੰ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਫਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸੂਹ ਨਾ ਕੱਢੀ ਕਿ ਮਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ।

ਇਹ ਸਾਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਖੂਨ ਉਬਲ ਖਲੋਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਢਾਂਚਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ। ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਕਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੋਮਾਨੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਵਧੀਕੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਨਵਾਬ ਨੇ ਉਲਟਾ ਹੋਰ ਸੌ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਵਰਾਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਾਸਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਹੀ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੀ ਸਮਝਿਆ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਉਸ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਮਾਮੇ ਪਰ ਚੋਟ ਮਾਰੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਇਸ ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਫ ਕਿਹਾ, ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਉਸ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤਦ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਲੜਾਈ ਇਕ ਧਰਮ ਤੇ ਉਤਮ ਮਸਲੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਸਾਡੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪੂਜਣਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ ਹਿੰਦੂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇਗਾ।

ਇਸ ਦੋ ਟੁਕ ਉਤਰ ਕਰਕੇ ਗੋਰਾ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੀ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਹਰ ਕੜੀ

ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਕੋਟਲੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਤੰਗ ਆ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਬੜੀ ਦਿਲ ਤੋੜ ਕੇ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਲੜੀ ਪਰ ਸਿੱਧਾ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਬਚਾ ਕੇ ਇਕੋ ਹੀ ਤੀਰ ਨਾਲ ਨਵਾਬ ਦਾ ਢਿੱਡ ਪਾੜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਪਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਫੌਜ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ। ਨਵਾਬ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਤੇ ਹੋਰ ਨਗਦੀ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ ਮੰਗੀ। ਦਿਆਲ ਪਰਮ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਜੋ ਬੇਗਮ ਨੇ ਦਸ ਕੇ ਕਢਵਾਇਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਸਤਵੰਤੀ ਦੇਵੀਆਂ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਲੋਹ ਤੇ ਦੇਗ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਅੰਦਰ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਈ ਆਦਮੀ ਆਏ ਹਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬੋਝ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਠੀਕ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਤੇ ਜੁਗ ਗਰਦੀ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਲਗ ਗਿਆ ਉਸੇ ਦਿਨ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਭਵਿੱਸ਼ ਵਾਕ ਸੌ ਫੀ ਸਦੀ ਸੱਚ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜਵਤ ਜਲਾਲ ਸੀ।

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਹੁਣ ਡੋਗਰੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਪਰ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਸਤਿ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀਨ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦਰਦੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣਾ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਰਣ ਇਹ ਅਨੋਖੇ ਵਾਕ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਪੂਰੇ ਹੋਏ।

ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਉਸਰੱਈਆ

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਹਾਨ

ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਅੰਦਰ ਪਰੋ ਕੇ ਇਕੋ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾਂ ਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਯ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਾਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਤੱਕੇ ਹੁਣ ਇਥੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਈ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਡਾਕੂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ। ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਲਗੀਧਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦੇਸੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਪਰ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਐਸਾ ਬਾਨੂਣੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀਏ ਕਿ ਬਦੇਸੀ ਚੋਰ ਸਾਡਾ ਘਰ ਨਾ ਲੁੱਟ ਸਕਣ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸਤਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਗਹਿਣੇ ਭੰਨ ਕੇ ਇਕ ਇਕੋ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹੰਸ ਕੀਮਤੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਨਾ ਲੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਪਰ ਫੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਖਰ ਨੂੰ ਖਾਤਮਾ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਹੀ ਮੌਤ ਹੈ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ। ਸੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜੋ ਸਾਸ ਸੌਖੇ ਨਿਕਲਣ ਉਹੀ ਸਹੀ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਛੱਡੋ, ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਇਹੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਤਾਕਤ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ ਜਦੋਂ ਗਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਤੋੜੇਗਾ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਰਾਜਨ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਾਡੀ ਜਾਤੀ ਗੱਦੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜੇ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਉਸਾਰ ਤੇ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਫ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਾਜ ਲੋਕ ਹਿਤ ਤੇ ਪਰਜਾ ਲਈ ਭਾਰੀ ਪਾਪੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਡੀ ਸਤਾ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗੀ। ਜੇ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਉਸਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਹਾ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੁਰੇ ਦਿਨ ਆਉਣ ਤਦ ਅਰਜਨ ਤੋਂ ਗੋਪੀਆਂ ਭੀਲ ਹੀ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਾਪੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਲੋਕ ਸਦਾ ਨਿਗੂਣੇ ਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਆਦਮੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਾਤ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਪਰ ਹੀ ਦਾਹੜੀ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਰਫ ਵਿਚ ਦਬੀ ਹੋਈ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ

ਲਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰੋਂ ਠੀਕ ਦਿਸੇ ਪਰ ਅਮਲ ਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਅੰਦਰ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਮੁੱਠ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੌਣ ਕਹੇ। ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਗੁਲਾਮ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਧੋਗਤੀ ਵਲ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਕਰਤੇ ਦੀ ਰਜਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਐਸਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਲੋਕ ਸੇਵਕ, ਉਸਾਰੂ ਤੇ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨਤ ਹੋਵੇ। ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਨ ਸਕਣ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਲਈ ਸਹਾਈ ਤੇ ਦੋਸਤ ਬਣਨੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਬਣਾਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਣ, ਜੇਕਰ ਸਮਾਂ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤਦ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਆਂ?

ਧਾਰਮਕ ਮਹਾਨਤਾ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਰੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਨ ਆਪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਰਾਜਯੋਗੀ ਵੀ ਸਨ, ਤਪੀ ਵੀ ਸਨ, ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਤੇ ਪਰਜਾ ਤੰਤਰਵਾਦੀਏ ਵੀ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਸਿੱਖਰਾਂ ਤਕ ਪੁਚਾਇਆ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਿਆਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਰੁੱਸਤ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹ ਯੋਗ ਤੇ ਦਰੁੱਸਤ ਮਹਾਨ ਮੰਦਰ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਲੰਗਰ ਚਲਾਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸੇਵਕ ਕਿਪਰੇ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮੰਗਣ ਹਿਤ ਨਗਰਾਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ।

ਰਾਜ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਭੈੜੀਆਂ ਤੇ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਹੋਰ ਨੀਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਮ ਸਨ ਤੇ ਰਾਜ ਮਦ ਅੰਦਰ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹਟ ਗਏ ਸਨ। ਇਹੀ ਧੱਕੇ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ, ਗਰਜ਼ਾਂ ਹਿਤ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਆਖਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਰਜੇ ਗੁਣੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧਿਕ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸਿਮਰਨ ਸਾਧਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਇਹ ਹਰ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪੰਗਤ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 47)

੩. ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਕੁਮਾਰ ਚੋਜ

8. ਤੇਰਾ ਸੱਦਾ ਸੁਣੀਏ

ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਬੈ ਕਰੀ ਜੇ ਕੇ ਲਏ ਵਿਕਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੭੩੦

ਸੂਰਜ ਦੇਉਤਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਅਜਲੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਪਾਏ ਵੇਗ ਵਿਚ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਉਤਰਦੇ ਹਸਰਤ ਦੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਟੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਵਿਛੁੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ-ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ-ਇਸ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਰਾਤ ਬਿਸ਼ਾਮ ਲਈ ਤੇ ਅਡੋਲ ਚੁੱਪ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਪੌਣ ਰੁਮਕ ਪਈ ਹੈ, ਹਰੇ ਹਰੇ ਖੇਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਿੜੀਆਂ ਰੈਣ ਬਸੇਰਿਆਂ ਲਈ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਦੀ ਲੰਮੀ-ਲੰਮੀ ਅਵਾਜ਼ 'ਘੁੰ-ਘੁੰ' ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਲਾਹੀ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਰੱਬੀ ਬਾਲਕ ਦੇ ਮਨ ਲਈ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸੱਜਣ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਇਸ ਖੂਹ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਥੜੇ ਤੇ ਆਸਣ ਵਿਛਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ -

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ - ਸੁਣਾਓ ਪ੍ਰੇਮਤ ਜੀ! ਆਪ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਕੇ ਜੀ ਨੇ ਜਗਜੋਪੀਤ ਪਹਿਰਨ ਵੇਲੇ ਕੀਹ ਰੰਗ ਦਿਖਾਇਆ?

ਪ੍ਰੇਮਿਤ (ਹਰਦਿਆਲ) - ਪੰਡਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਓਥੇ ਸਾਓ ਨਾ, ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਕਦੇ ਡਿੱਠਾ ਜੇ ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬਾਲਕ ਵਿਚ ਇੰਨਾਂ ਵੀਚਾਰ, ਇੰਨਾਂ ਉਮਾਹ ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਹਠ?

ਪਾਂਧਾ (ਗੋਪਾਲ) - ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਵਾਹ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਇਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ, ਕਿਉਂ ਪੰਡਤ ਜੀ? (ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ)

ਪੰਡਤ (ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਥ) - ਜੀਓ ਜੀ! ਠੀਕ ਹੈ, ਬਾਲਕਾ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਲੱਛਣ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸੇ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਤੇ ਧਰਾ ਦਾ ਭਾਰ ਹਰਨ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰੰਪਰਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਬੱਧੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਅਜੋੜ ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਮੇਟ ਦੇਵੇ!

ਹਰਦਿਆਲ - ਹਾਂ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਹੋ ਸੰਸਾ ਮੈਨੂੰ ਖਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਬੱਚੇ ਦਾ

ਜੋਸ਼ ਜ਼ੋਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਕੀਕੂੰ ਦੇਖੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਿਰ ਚੁੱਕੇ ਆਚਰਨ ਉਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ, ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਭੈੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫੈਲਣ ਪੁਰਵਦਾਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ? ਕਿੰਨੀ ਤਿੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਦੀ ਉੱਤੇ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਉਤੇ ਬਾਲਕੇ ਦੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕੀਕੂੰ ਕੂਕ-ਕੂਕ ਉਠਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਵਿਚ ਜੰਝੂ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਦ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ, ਨੱਕ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਸਾਰੇ ਬੇਜੰਝੂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਕਵਿਤਾ ਬੀ ਤੱਕੋ, ਤੱਗ ਆਖ-ਆਖ ਕੇ ਕੂਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੱਸੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਰੋਕ ਪਾਪਾਂ ਵਲੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਯਗਜੋਪੀਤ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਜਾਣੇ ਯਗਜੋਪੀਤ ਨੂੰ ਓਹ - ਮਨ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਪਰ ਰੋਕ-ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਤ ਨੋਕੀ ਦਾ, ਰੋਕ ਅਸੰਜਮ ਉੱਤੇ। ਕਿਉਂ ਜੀ ਠੀਕ ਹੈ?

ਪੰਡਤ - ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਜੜ ਜੀ ਠੀਕ, ਪਰੰਤੂ ਤੱਕੋ ਨਾ ਜਦ ਮਰਿਯਾਦਾ ਗਈ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਕੀਹ?

ਪ੍ਰੇਮਿਤ - ਮੈਂ ਬੀ ਦੁਖੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਪੰਪਾਸਰ ਦੇ ਤੀਰਥ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਸਰ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਗਿਰਦੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬਨ ਤਪਸਵੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਰੋਜ਼ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੱਕੋ ਸਰ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੀ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਤੁੱਤੇ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਲੱਕਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਉਸਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਤਪਸਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋ ਪਈ ਕਿ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਆਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਨਮਸਕਾਰ, ਪੂਜਾ, ਆਰਤੀ ਕੀਤੀ, ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਦੇਵ! ਇਹ ਤੀਰਥ ਪਾਵਨ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿਓ। ਆਪ ਨੇ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਤੱਕੋ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਆਪ ਨ੍ਹਾਤੇ, ਤਦ ਬੀ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪਰ ਸਾਰੇ ਤਪਸਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਬਚਨ ਅਰ ਕਰਮ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਆ ਨਹੀਂ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਨੀਚ ਜਾਤ, ਅਛੂਤ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੀ ਹੋਈ ਭੀਲਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕੁੜੀਏ! ਤੂੰ ਨਹਾ। ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਹੋ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਤਾਂ ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕੋਤਕ ਜਾਣ ਕੇ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ ਨੇ ਕਿ ਸੁਮੱਤ ਦੇਣ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਜੀ ਇਕ ਸਿਖਯਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਉਹ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੀਲਣੀ, ਜੋ ਜਾਤ ਤੋਂ ਨੀਚ ਸੀ, ਉਸ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਂਈ ਲਈ ਤੜਫਨੀ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸਥਿਤ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ। ਜਦ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਇਹ ਪਤੀਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਡੋਲਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਾਨਕ ਦਾ ਯਗਯੋਪ੍ਰੀਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੋਤਕ ਸਾਨੂੰ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਆ ਦੀ ਉੱਚਤਾ, ਸੁੱਚਤਾ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੈ ਸੀ ਤੇ ਅਸਾਂ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੀਕੂੰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੱਗ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਆਪ ਬੀ ਅੰਨ ਪਾਇਆ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਬੀ ਪਾ ਗਏ, ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਤਾਂ ਹੋਈ ਜਾਂ ਬਾਲਮੀਕ ਸੂਦਰ ਨੇ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸੀ, ਅੰਨ ਪਾਇਆ ਤਾਂ, ਹਾਂ, ਤਾਂ ਯੱਗ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਸੇ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਕੀਕੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ? ਸੋ ਮੇਰਾ ਸੰਸਾ ਤਾਂ ਐਉਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕੋਤਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਝੂਠਾ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਜਾਤ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਈ ਸਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ, ਪਾਪ ਤੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਗਿਰਾਉਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਜਦ ਤਕ ਆਚਰਣ ਉੱਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਬੀਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਆਪੇ ਵਿਚ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਸਾਂਝੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲੀਦਾਨ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ-ਦੁਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਜਗਤ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਨੀ ਕਰਤੂਤ-ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੇਉਂਦ ਕਰੇਗਾ।

ਪੰਡਤ (ਇਕ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ) - ਜਾਪਦਾ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਹੈ, ਤੁਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਫੁਰ ਆਈ ਹੈ, ਉਦਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ।

ਪਾਂਧਾ - ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰੋਹਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਨੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਭੀ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਸੁਣਾਓ ਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਬੀ ਨਾਨਕ ਪੜ੍ਹਾਯਾ ਤੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਬੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਅਨੋਖਾ ਬੱਚਾ ਹੈ? ਇਹ ਉਮਰ ਇਹ ਖਿਆਲ, ਇਹ ਉਡਾਰੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਵਲੀ ਹੈ ਵਲੀ। ਸਾਡੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰੀ ਪੈਗੰਬਰ ਹੀ ਕਹਿ ਦੋਂਦਾ, ਪਰ ਏਹ ਵਲੀ

ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਕੈਸੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਹੈ! ਮੈਂ ਜਨੇਊ ਬਾਬਤ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਦੀ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕ ਦੇ ਗਿਰਾਉ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਨਾਰ (ਜਨੇਊ) ਕੈਸਾ ਆਪ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ? ਨਾਨਕ, ਸ਼ਰਾ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਡਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਫਤ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲਿਹਾਜ਼ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਰਸਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਜੀ ਨਹੀਂ ਦੋਂਦਾ, ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਓਥੇ ਇਕ ਤਅੱਸਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਬੋਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਤੇ ਮਖੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਿਰਭੈ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੀ ਦੋਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਸਦੀ ਹਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਅਗਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੋਈ ਵਲੀ ਹੈ?

ਹਰਦਿਆਲ - ਹਾਂ ਜੀਉ! ਅਸੀਂ ਏਹੋ ਗੱਲਾਂ ਪਏ ਕਰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰੀ ਜੀਵ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਬਣ ਵਿਚੋਂ ਸੱਦ ਉੱਠੀ, ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ -

*ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ, ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਪਿਆਰੇ,
ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਭਾਈ, ਜੇ ਕੋ ਬਹੈ ਅਲਾਇ।।*

ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਮ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਸੱਦ ਆਈ -

*ਜੇ ਦਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਸੇ ਦਮੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ,
ਪਿਆਰੇ ਸੇ ਦਮੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ।*

*ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ, ਪਿਆਰੇ ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ,
ਭਾਈ ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਅਲਾਇ।।.....*

*ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਬੈ ਕਰੀ ਜੇ ਕੋ ਲਏ ਵਿਕਾਇ,
ਪਿਆਰੇ, ਜੇ ਕੋ ਲਏ ਵਿਕਾਇ।।*

*ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਪਿਆਰੇ,
ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ, ਹਾਂ, ਹਾਂ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ।।*

ਵਾਜ਼ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੀ-ਆਉਂਦੀ ਇੰਨੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਦੈਵੀ ਬਾਲਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੇ ਆ ਖੜੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਅਦਬ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ, ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਸਿਰ ਬੀ ਨਿਹੜਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਚਾਰੇ ਉੱਠ ਖੜੋਤੇ ਤੇ ਝੁਕ ਗਏ। ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਨਾਨਕ ਤੈਨੂੰ ਅਸਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਇਲਮ ਗੈਰ ਖਾਲਸ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਇਲਮ-ਖਾਲਸ, ਨਾਲ ਇਲਾਹੀ, ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ?

ਦੈਵੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਨੈਣ ਭਰ ਆਏ, ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਲ ਉਠੇ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰੇ, ਫੇਰ ਮੁੰਦ ਗਏ ਤੇ ਇਹ ਪਿਆਰੀ ਧੁਨਿ ਉਠੀ -

ਤੇਰਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਜੈ ਜੇ ਕੋ ਬਹੈ ਅਲਾਇ

ਇਹ ਗਾਉਂਦੇ, ਇਸੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧੁਨਿ ਨੂੰ ਲਿਪਟੇ ਬੰਦ ਅੱਖੀਂ ਟੁਰ ਪਏ, ਟੁਰੀ ਗਏ, ਟੁਰੀ ਗਏ ਐਨਾਂ ਕਿ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਏ।

ਚਾਰੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਇਕ ਅਚਰਜ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਉਠੇ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕਿਸੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਸਰ ਵਿਚੋਂ ਡੋਬਾ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਫੇਰੀ

ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਇਕ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ ਸਮਝਾਣ ਲਈ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਗਏ। ਲੋਕੀਂ ਨਹਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਤੇ ਬੁੱਕਾਂ ਭਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਬ ਵਲ ਕੰਡ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਪੱਛਮ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੱਟੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ।

ਲੋਕੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਪੂਰਬ ਵਲ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੱਛਮ ਵਲ ਕਿਉਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ? ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਆ ਕੇ ਟੋਕਿਆ ਤੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਸਮਝਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਤਰਸ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਭੀੜ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਬ ਵਲ ਕਿਉਂ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋ? ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲ ਪਏ, "ਪਿਤਰਾਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸੂਰਜ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਕਿਤਨੀ ਦੂਰ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹਨ, ਇਕ ਬਿਰਧ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪੁੱਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ਕਿੱਧਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੱਟੇ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਮੇਰੀ ਖੇਤੀ ਹੈ, ਐਤਕੀ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਏ। ਮੈਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਸਲ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਹਸ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਇਕ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਬੁੱਕ ਭਰ ਕੇ ਸੁਟਿਆ ਪਾਣੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਹੀ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੌ ਮੀਲ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ?

ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਣੀ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਉਚਾ ਪਿੱਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਸੌ ਮੀਲ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਂਦਿਆਂ ਅਜੇਹਾ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ? ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ

ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਦੇਵਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਤ ਦੇਣ ਆਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸੱਚ ਪਸੰਦ ਸੀ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਉਹ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਥੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ ਸਮਝਾਇਆ।

ਕੁਰਛੇਤਰ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਗਏ

ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਕੁਰਛੇਤਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਨ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਦਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਕਸ਼ ਚੰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਨਾਲ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਟਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਸਮਝਾਉਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਹੀ ਖੁੱਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਣ ਲਗਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਜਦ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਾਂਸੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਗਤ ਰਾਇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘੇ। ਰਾਜਾ ਜਗਤ ਰਾਇ ਦਾ ਰਾਜ ਉਹਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਕੁਰਛੇਤਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨੇੜੇ ਆ ਬੈਠਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰਾ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ। ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਸੋ ਉਹਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਨੇੜੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤਾ।

ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਵਿਚ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਡਤ, ਰਸੋਈ ਕਰਨੀ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅਜੇਹੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਮਾਸ ਰਿੰਨਣਾ ਤਾਂ ਘੋਰ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਜਦ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਧੂਆਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਰਸੋਈ

ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਸ ਰਿੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਸੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ ਆਖੇ ਤੇ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇਗਾ? ਜੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਉਣਾ ਵੀ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਲੀਲ ਭਰੇ ਉਤਰ ਨਾਲ ਸਭ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਸੋਟੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਲਏ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੰਡਤਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਉ। ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਡਤ ਸੱਦ ਲਏ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਡਤ ਨਾਨੂੰ ਵੀ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਰਖੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਚੁਫੇਰੇ ਖੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੁਣਨ ਲੱਗੇ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੱਗ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਆਹੁਤੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਖਤਰੀ ਵਿਆਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਬਕਰੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦਾਨ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?

ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਹਿਣ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਇਕਸਾਰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਖਾਣ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਰੋਗ ਲੱਗੇ ਤੇ ਮਨ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰੇ। ਖਾਣਾ ਉਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖੇ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ।

ਇਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਅਜੇਹਾ ਠੀਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹਰ ਧਰਮ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਰ ਰੰਗ ਨਸਲ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਅਪਨਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪਾਣੀਪਤ ਆਏ

ਕੁਰਛੇਤਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਚਲ ਕੇ ਪਾਣੀਪਤ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ।

ਇਥੇ ਹੀ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀਪਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਸ਼ਰਫ ਨਾਮ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਚੇਲਾ ਸ਼ੇਖ ਤਾਹਰ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਉਥੇ ਠਹਿਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਲਾਮ ਆਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਖਿਆ, "ਅਲੇਖ ਕਉ ਸਲਾਮ ਹੈ" ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਨਮਸਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੈ। ਚੇਲਾ ਇਸ ਉਤਰ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਖੂਹ ਤੇ ਇਕ ਫਕੀਰ ਆਇਆ ਜੋ ਅਨੋਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਲਾਮ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਸਿੱਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਚੇਲੇ ਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਚੱਲ ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ।

ਦੇਵੇਂ ਖੂਹ ਤੇ ਆਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਈ। ਪੀਰ ਨੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹੀ ਉਤਰ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਪੀਰ ਨੇ ਇੱਕੋ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸਲੀ ਸੰਤ ਜਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਕੌਣ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾਏ। ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਏ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇ। ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਪਛਾਣੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਉਹ ਅਸਲੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ। ਪੀਰ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਚੁੰਮ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹੋ ਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਬਾਹਰ ਖੂਹ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰਾਹ ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਸਮਝਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ

ਦਿੱਲੀ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਤੀਮਾਰਪੁਰ ਤੇ ਚੰਦਰਾਵਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦਰਿਆ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਮਜ਼ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੇੜੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਦਾ ਹਾਥੀਖਾਨਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਥੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਹਾਥੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਵਤ, ਹਾਥੀ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਹਾਥੀਖਾਨੇ ਗਏ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਹੇ ਹੋ। ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਾਹਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ਰੋਂਦੇ ਮਰਦ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਦਮ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਸ ਰੋਕਣ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਆਸ ਰੋਕਣਾ ਮੌਤ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੇਗੀ ਇਹ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੱਝਾ, ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਦਰਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਲਾਵਿਨੀ ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਦਰਦ ਐਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਉਹ ਮੋਕਸ਼ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਰਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯੋਗੀ ਦਰਦ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਦਰਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੋਗੀ ਖੂਨ ਦੇ ਬਹਾਅ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਓਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਕੁੰਭਕ ਲਗਾਉਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ। ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕੁੰਭਕ ਲਗਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਧ ਲਗਾਉਣੇ ਸਿਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਜੇ ਬੰਧ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਕੁੰਭਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਲਈ ਵੀ ਤੇ ਮਨ ਲਈ ਵੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਨਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਯੋਗ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ, ਉਨਤ ਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਯੋਗ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਣਾ, ਰਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਬਰਾਬਰ ਚਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਾਲ (Yal) Harvard,

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਲਕੱਤੇ, ਮੁੰਬਈ ਫੇਰ ਜਰਮਨੀ, ਰੂਸ ਚੈਕੋਸਲਵੇਕਿਆ ਆਦਿ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਤੁਹਾਡੀ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਸਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਹੈ, ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਗਰਮੀ, ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਵਿਚ ਤੇ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਮਿਹਨਤ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਫੂਰਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਸੋਚਣਾ ਹੋਵੇ ਅਕਰਮਕ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖੋ। ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਵੈਸੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਸਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਲੇਟੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਥੱਲੇ ਭਾਵ ਕੱਛਾ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦਬਾਓਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਾਸਿਕਾ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ।

ਇਸਨੂੰ ਕਰਨ ਕਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਜੀ ਜਾਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਨਾਸਿਕਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਈਨਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਨੱਕ ਦੇ ਥੱਲੇ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਲਗਾਓ, ਉਥੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਹੜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੁਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਬਦਲਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਮਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਬਰਾਬਰ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਹੀਨੇ ਸਾਲ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਕਿੰਨੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਬਰਾਬਰ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਉਦੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਓਦੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੁਖਮਨਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤਿ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਰਗ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਨਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਕਾਹਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਅਭਿਆਸ ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਮਨ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਠੀਕ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਖਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ।

ਯੋਗ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਯੋਗ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤੇ ਹਨ। ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖਮਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਸੁਖਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ, ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨਾ। ਉਸਨੂੰ ਉਪਰ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਫੇਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਇੱਕ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸੇ ਹੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਗੇ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੁਖਮਨਾ ਜਾਗਰਣ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਇਕਸਾਰ ਹੋ, ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਔਖੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖਮਨਾ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖਮਨਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਭਟਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਮਨ ਚੌਕਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਚੇਤ ਮਨ ਵੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ

ਕਰ ਰਹੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਚਕਿਤਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰੋਗੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿਓ।

ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਤੇ ਇੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ, ਨਖੇਧੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਨਿਰਉਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੁਖੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਖੇਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਂਚੋਗੇ, ਦੇਖੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ, ਸੁਆਸ ਤੇ ਮਨ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿੰਨਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੁਹਾਡਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ, ਸਪਸ਼ਟ ਜੰਤਰ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਮਨ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਨ ਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਰੋਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਸੰਤੁਲਨ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਚਿਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸਿੱਖਿਆ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਬੋਲ ਕੇ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਚੁੱਪ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੰਧਿਆ ਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੰਵੇਗ ਜਾਂ ਸਮਾਚਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੰਧਿਆ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਮਿਲਨ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ, ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੰਧਿਆ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮੇਟ ਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਚਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸ ਜਾਂਚ ਲਏ ਹਨ?

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਰ ਬਦਲਾਵ ਤੋਂ ਹਰ ਖਰਬਰਾਹਟ, ਹਰ ਕੰਪ-ਕੰਪੀ ਤੋਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਚੰਗਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਸਾਡੀਆਂ ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੀ ਛੇਵੀਂ ਵੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲਗਾਉਂਦੇ, ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਸੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਛੇਵੀਂ ਇੰਦ੍ਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਅਤਿ-ਇੰਦ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਅਤਿ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਜੋ ਕੁਝ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀਆਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰੋ। ਨਾ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸੁਣੋ, ਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਾ ਸੁਆਦ ਲਵੋ, ਨਾ ਸੁੰਘੋ, ਨਾ ਹੱਥ ਲਗਾਓ, ਫੇਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਧਿਆਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੁੜ ਜਾਏ, ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਡੂੰਘੀ ਚਲੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਸਾਂਗੇ ਕਿ ਸੰਕਲਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਇਹ ਸੋਚ ਦੀ, ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਦੀ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਥਿੜਕ ਗਏ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਿੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋਗੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਥਿੜਕ ਜਾਓ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖ ਜਾਓ, ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੌੜ ਸਕੋਗੇ ਜਾਂ ਰੁਕ ਜਾਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਓਗੇ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਨਜਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਅਨਜਾਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗਲਤੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਓਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਗਲਤੀਆਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ, ਨਰਮ ਹੋਣ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੇ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਤਾ ਉਪਰ ਵਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਥੱਲੇ ਵਲ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਅਤਿਲਾਭਦਾਇਕ, ਚਕਿਤਸਕ ਤਕਨੀਕ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਣਜਾਣੇ ਪੱਧਰ ਪਤਾ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਬਣਦੇ ਹੋ, ਤੀਬਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸੰਪੂਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

*****

*****

ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਆਮ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਛੋਟੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਵੀ ਘਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੇ ਗਰਜਾਂ ਹਿਤ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ, ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਖਾਹਸ਼ ਜਾਂ ਮੰਗ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਸ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਏ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਕਰੇ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਸ ਮੁੱਢਲੇ ਗੁਣ ਸਨ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਕੀ ਤੇ ਕੀ ਸਾਧੂ ਹਰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰ ਵੱਡੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤਲਾਉ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਰ ਸੁਧਾ ਚਾਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰੀ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲਿਵ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਪਰ ਹੰਸ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ ਉਥੇ-ਉਥੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਫਿਰ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਤ ਕੁਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਵੀ ਮਿਟਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਅੰਦਰ ਅਗਾਧ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੈਂਟਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਸਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਤਿਆਗੇ ਤੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਅੰਦਰ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਤਦ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਉਹ ਢੰਗ ਕਰਤਵਯ ਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਰਾਜ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਲ ਕੋਈ ਵੀ ਗੈਰ ਅੱਖ ਉਠਾ ਕੇ ਤੱਕ ਸਕੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਰ ਵਸਨੀਕ ਸੁਖੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਹਿ ਸਕੇ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਦਸਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਰੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਵਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਮਰੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰੋ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਮਹਾਵਤ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਰਿਆ ਹਾਥੀ ਜਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਥੀਖਾਨੇ ਦੇ ਸਭ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਢਹਿ ਪਏ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਭ ਪਾਸੇ ਧੁੰਮ ਗਈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਰ ਕਿ ਜਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ ਉਹਦੇ ਪੇਸ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਉਸੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਏ ਦਰਵੇਸ਼ ਹਾਥੀ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਾਇਆ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ - ਮਾਰਨ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ - ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਫਿਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਰਨ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਰੱਬ ਪਾਸ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਏਗਾ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਰਕਮ ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਭੇਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋਗੇ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ। ਹੋਰ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹੀਏ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹੁਣ ਉਥੇ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਜਨੂੰ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਰਿਆ ਜਮਨਾ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

with in India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/530	U.S.A.	50 US\$	500 US\$
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1330	U.K.	30 £	300 £
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2530	Aus.	60 \$	600 \$
life	Rs.2000/2020		Europ	50 Euro	500 Euro

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 'ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ'

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ), ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ)
ਫੋਨ ਨੰ: 0160-2255007, 8872485694, Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਡਾ. ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਕਨਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਚਹਿਲ	ਕੈਂਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ /ਐਮ.ਐਸ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਡੀ)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਜੇ ਲੁਥਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11. ਡਾ. ਨੰਦਨੀ ਨਾਇਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਐਮ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ
12. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੰਧਾਵਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਬਾਇਰੈਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 8. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 9. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 10. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 11. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 16 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-	30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
2. ਕਿਵ ਕੁਝੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -1	30/-	35/-	80/-	33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਰ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -2	60/-	65/-	80/-	34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ?	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3	100/-	100/-	110/-	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-	70/-	35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-	70/-	37. ਅੰਦਲੀ ਖੋਜ	135/-	200/
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	150/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	80/-	41. 'ਸੋਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-	42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	20/-	43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	300/-	
16. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-		45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-		46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਿਲਾਦ	10/-	10/-				
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
25. ਅਥਿਨਾਜੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-				
26. ਅਥਿਨਾਜੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-				
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-				
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	50/-				

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg Rtgs/Neft
Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 68, issue Nov., 2013)

She said, "When the pledged labour is over, I shall be free. I shall work only for the prescribed number of days. Don't give up hope. Use my services."

At that moment, Bhai Manjh went to a gentleman and set his wife to work in his household.

*Refrain: Turn not their face from the Guru
Those who are imbued with his
love.*

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਖੜਾ ਨਾ ਮੋੜਦੇ,
ਰੱਤੇ ਜੋ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਦੇ - 2, 2.

Those who have love and devotion for the Guru, do not turn their face from him; they even sacrifice their head at a single call from him. When the Tenth Guru Sahib required, he called out, "We have to accomplish a great task, and we require a head." Our writers who describe and preach this great event lack faith and devotion; their faith is very weak. They write: "On hearing the Guru's call, absolute silence prevailed over the congregation." It is because we ourselves haven't written our history. It has been written by others, who have described their own state of mind: "At the second and third call, Bhai Daya Ram advanced slowly towards Guru Sahib."

This is not what actually happened. The Sikh had already given his head to the Guru.

*'If thou yearnest to play the game of love,
step on to my path, with thy head placed on*

the palm of thy hand.

*And once thou settest thy feet on this path,
then lay down thou thy head and mind not
public opinion.'* P. 1412

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥
ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਅੰਗ - 1412

One's head is nothing -

*'The body physical is a bag of ordure, while
God is a mine of pearls and diamonds.
If God is obtained by giving the head,
Know it a cheap bargain thou hast found.'*

ਤਨ ਗੰਦਗੀ ਕੀ ਕੋਠੜੀ
ਹਰਿ ਹੀਰਿਆ ਕੀ ਖਾਣੁ।
ਸਿਰ ਦਿਤਿਆਂ ਜੇ ਹਰਿ ਮਿਲੇ
ਤਾਂ ਭੀ ਸਸਤਾ ਜਾਣੁ।

It is a good bargain if the Guru is satisfied with the head because the head is to go one day - sooner or later, today or tomorrow. If it happens to be put to the Guru's use or service, what can be better or greater than this in the world? Then all these Gursikhs belonged to the stage of having attained 'Brahm-gyan' (knowledge of the Ultimate Spiritual Reality). About Bhai Daya Singh Guru Sahib said many times - 'Take him to be my own image.' Then how is it that he who was the Guru's own image was frightened when his head was demanded? This is not the case. Nobody was frightened. All the five came forward immediately when Guru Sahib demanded heads. Thereafter, the people stood up and said, "O Master! demand more heads." Guru Sahib said, "Only five were needed."

At that point of time, Sikhism and the people's faith in it wasn't so weak that they got frightened and ran away. There was a deep yearning in them to sacrifice their head -

'Kabir, I long to die, but, when I die, then, let it be at the Lord's door.

May the Lord not ask - who is this man lying at my door?' P. 1367

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ
ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥
ਮਤ ਹਰਿ ਪੂਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

'Saith Kabir: Death that terrifies the world, to me brings joy:

Through death alone is attained the Supreme, the perfect Bliss.' P. 1365

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ
ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਅਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੁਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

The Sikhs had fully imbibed these utterances and they had acted on them too in life. This was not all. The realization that man is not this physical body that it is just a dress, comes even after a little worship. If the Guru says - 'Remove this dress and give unto me', then I will give it willingly without feeling any pain. This body is a vesture for the soul. If you have come with this, then what for?

'This human body has come to thy hand.

This is thy chance to meet the Lord of the world.' P. 12

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

If man gets Gobind (God) in exchange for his body, what other bargain can be better and cheaper than this? Didn't we understand even this much after 200 years of following the Sikh faith? If we didn't, then were weak Sikhs who sacrificed their head reluctantly and slowly. But the reality is different. The Sikhs had the good fortune of having a holy Preceptor like the Tenth Guru, whose one call was enough for the

Sikhs to respond at once before he completed his utterance. Such was the state of Sikhs and Sikhism. All the five Sikhs went to the Guru, who beheaded them all. A reporter of Aurangzeb was sitting there. In the diary he sent, he writes, "The Guru beheaded the Sikhs very much before my eyes. Thereafter, he recited some verses and the heads got joined with the torsos, and the Sikhs got up alive."

You have heard Dr. Swami Ram's name; haven't you? He writes in his book: "One day I was delivering a lecture on death. A *Sanyasi* (ascetic) happened to come there. He was dressed simply; his hair were loose. When I said something, he smiled. He smiled at every utterance of mine. When I finished my lecture, he came to me. I said to him, 'Holy man! have you no sense of discipline? Why were you smiling in the presence of the children?'"

He said, "I was smiling at your utter lack of knowledge. You know nothing."

I said, "It is for the first time that I have heard this. I used to think that no scholar in the world was greater than I; and it was true also." He said, "You know nothing about death. Go and bring some living creature."

"So I brought a long worm." He (ascetic) cut it into two pieces with a knife. He threw the two pieces in two different directions. Thereafter, I observed that the two pieces advanced towards each other and got joined, and the worm crept away."

If a holy man can accomplish this feat in the present age, then was the Tenth Guru Sahib inferior to him in spiritual power? How weakly some Sikhs talk that male goats were tethered there! Who brought the male-goats? Did anybody leave Guru Sahib alone and unattended at night? There used

to be guards posted everywhere at every time. At what time did Guru Sahib go to buy the goats and then tether them there? Did the goats not bleat during the night? The skeptics say - "Sir, the animals must have been gagged by Guru Sahib." How weakly these Sikhs talk!

Holy congregation! the Guru was capable, omnipotent. It is in the hands of the Guru to wake up the whole world or send them to sleep. The Guru is God Himself. We do not entertain any doubts about him, or talk absurd.

When Sovereign Guru Nanak Sahib visited Kurukshetra, he had a discussion with Nanoo. A Raja (ruler) had come there with a deer he had hunted. Guru Sahib asked him to cook it. Everybody saw this. On the other hand, fire was lit. At this, people raised a hue and cry: "Look! fire has been lit during eclipse." They came in a mob demanding that the person responsible for this should be beaten.

Guru Sahib said, "This is not the way to behave. Have a dialogue with me." Who could come near Guru Sahib? There was so much glow on his face that all stopped. Nanoo was under the false notion that he himself was the same Guru Nanak whose name was mentioned in the scriptures that he would come and liberate the world. He said, "I am Nannoo." He used to call himself Nanak. The people made him their leader and asked him to talk with Guru Nanak. Many subjects were discussed. Meat-eating also came to be discussed. Guru Sahib, "You eat meat yourself. This is written in the *Vedas* and other scriptures." Let me tell you that what is written in the *Vedas* and scriptures is not primeval. In just 5000 years, much distortion has taken

place as has come about in our '*Suraj Parkash*' (Poetic history of the first nine *Guru Sahibaan* by Kavi Santokh Singh). Devilish persons wrote these things. Even now people with evil intentions are writing books contrary to facts. You can read them yourself. I read a book only a little to find whether it is worth reading or not. As many are the writers, so are their opinions. Some say - change the '*bani*' (Guru's utterance) because it is not fit for the present time. There is hue and cry over such utterances. Why has it become unsuitable for the present? It is eternal through the ages.

So, when all this happened, Guru Sahib said, "Meat-eating is mentioned in your books, so why are you quarreling over meat? Good people discuss something serious; why have you started talking about this trivial matter? Talk to me about God. But you have picked up a quarrel with me over meat." At this, they became speechless.

Guru Sahib said, "Brothers! sit in rows; the food is ready." At once, Bhai Bala Ji was asked to serve food with the assistance of others. And look! what came to be served? In everybody's plate was being served '*prasad*' [flour pudding prepared in clarified butter] and '*kheer*' (milk and rice pudding). When those persons, who are given to debating and arguing, who are novices enter the fold of Sikhism, they ask, "Sir, when meat was put into cauldrons for cooking, how is it that it changed into flour pudding and milk pudding?"

Let me tell you one thing which happened in Dr. Swami Ram's life. Dr. Swami Ram has written: "Once I went to see a saint or holyman in Tehri Garhwal. I did not know the way. So I took a *Pandit* (Brahmin Priest) alongwith me. That *Pandit*

said - 'I won't go near that holyman because he hits the visitors with sticks. He will kill us also. He is very strong and is six feet tall.' I said, 'You come with me; he won't beat you. If he beats we will suffer the blows.' They went there. Reaching the saint's hut, when the Pandit paid respects to him, he said, "O Brahmin! on the way, you have been calling me names, but now you are saluting me! Weren't you calling me names?"

At this, as per Swami Ji, the Brahmin looked with downcast eyes. The saint said to him, "Well then! Bring water from below where the *Ganga* is flowing." The poor man went down and brought water. Then he said, "Take this knife. A dead body is coming floating in water. Bring two seers of his flesh from his back."

The Pandit said, "Your holiness! I have never touched meat."

The saint said, "Well! If you haven't touched meat, then give flesh from your thigh. I shall cut it from there - two seers. After all, I have to serve you something." He said, "Sir, but we are vegetarian." He had studied English and was a Ph.D..

The ascetic said, "When have I told you that I will serve you non-vegetarian food? Pandit Ji! either bring meat by cutting from the dead body or I will cut it from your thigh."

When he (Pandit) went down, he saw a dead body rolling from the mountains. He took it out of water, and while cutting flesh from it, he cut his own finger almost completely; it was only slightly joined with the hand. It was aching badly and bleeding profusely. The poor man was in a terrible difficulty. He said to him, "Never before in life have I been caught in such a bad situation." He brought the meat and gave

it to the ascetic.

He asked, "What has happened to your finger? Bring it to me."

He touched it and restored it to the same state as it was earlier. He said to the Pandit, "Cut this flesh into pieces." He got it cut into pieces. Swami Ji has written that he came to him and he thought that he would make them eat meat. But he was determined not to eat meat or flesh. The Pandit said, "If he forces me to eat meat, I will jump into the Ganga and kill myself."

Swami Ji said to him, "Just wait a while. Let us see what he does." When he cooked the meat, he said, "Pandit Ji! bring big leaves from there."

Swami Ji said, "Now we are face to face with the dilemma. What will happen now?" When the ascetic was going to serve the cooked food with a ladle, he said, "Swami Ji! when you were coming here from the other side of Srinagar, you had thought that you had not eaten '*resgulas*' (a sweet) for a long time. See, I have prepared '*rasgulas*' for you." He said, "How come you have prepared '*rasgulas*', when you had put on fire human flesh for cooking?" He asked the Brahmin to eat them. When he moved away a little, I observed, "Pandit Ji, may be he has hypnotized us; hasn't he?" He (Pandit Ji) said, "I am failing to comprehend what is happening. If it is really a meat preparation, then I am not going to return to my village; I will lay down my life here."

Swami Ji writes: "We ate the *rasgulas* all right, but there was some doubt in us that he (ascetic) might have hypnotized us. Then he filled the Brahmin's apron with *rasgulas*. He carried to them to his village and distributed them among the villagers saying that he had brought them from that

saint." Swami Ji has written, "That night I stayed with the holyman. In the morning, I was to meet him and find out the secret, because hypnotism has its range beyond which it ceases to have any effect. I asked him - 'How is it that you clad yourself in jute and hold a stick in your hand to scare visitors after receiving so much education and obtaining a doctorate degree?'

He said, "I wanted to make a research. In *Atharva Veda*, it is written that there is a kind of *Yoga* (science) by which you can transform even stones into cereals while cooking. You have just to wish it - Let it become this thing or that thing - and it shall change into what you have wished. In 20 years, I have learnt it and gained mastery over it. It is good that you have come. Now learn it from me. At present there are two other persons who know this science. This science is going to become extinct." I said, "Holyman! I haven't twenty years which I can spend learning this science." So I declined the offer. Next day, I went to the Pandit to find out about the 'rasgulas', who informed me that the 'rasgulas' remained 'rasgulas'. He said - 'Sir! some of them are still lying with me.' Then I realized what he had said that he transformed the basic element. He had learnt that yoga by which he could change anything into something else."

Once Guru Nanak Sahib said to Guru Angad Sahib and Baba Budha Ji, "Will you leave me or not and go away from here?"

They said, "Sir! we will go only if there is some place where we can go. Those who had somewhere to go, went away. Except thine lotus feet we have no other shelter." At this Guru Sahib said, "Well! if you wish to come after me, then do you see that corpse lying there?" They said, "Yes sir, we do."

Guru Sahib said, "Go and eat it."

They went near the dead body and stood there.

Guru Sahib said, "Why don't you start eating it?"

Guru Angad Sahib said, "Sir, from which side should we start eating?"

He said, "Start eating from the head." While Guru Angad Sahib went at once, Baba Budha Ji shortened his steps with the thought, "Let him (Guru Angad Sahib) take the first bite and then I will see what happens." Reaching there, when they removed the cloth, there was no corpse. Only '*parshad*' (flour pudding) was lying in a vessel. These are illustrative stories designed to convey a lesson to the devout. If a today's saint living in flesh and blood can transform flesh into a sweet, why should we doubt and argue about Guru Nanak Sahib's transforming meat of a deer into '*parshad*' (flour pudding) and '*kheer*' (milk and rice pudding)? In the same manner, Baba Gurditta Ji revived a dead cow, and Baba Atal Ji revived his friend named Mohan who had died at night with snake-bite. Then how is it that, in the case of the Tenth Master's miracle in the context of the 'Five Beloved Ones', the skeptics and rationalists think of he-goats' having been tethered there which were beheaded in place of the Sikhs? All these are signs of infirm faith. He who planted such a story was very clever and he did so intentionally. Where our faith reaches the climax or pinnacle, we are pushed down. In *Guru Granth Sahib* is recorded this edict -

'My True Guru has the power to inflict death and to bring to life.' P. 1142

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥

Slaying and reviving are in the hands of the True Guru. So, in this manner, it is

the Guru's will to inflict death or to grant life. What the Guru says or does is liked by the Sikh who is imbued with love for him (Guru) -

'Imbued with the Lord's love are they alone, who realize their Lord and turn not their faces away from Him.' P. 1425

ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜਨਿ
ਜਿਨੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ॥

The Gursikh went back and narrated Bhai Manjh's state in detail. Guru Sahib said, "What was his reaction and state of his mind?" He said, "His mental state was that of great joy and yearning. He was beside himself with joy at receiving your edict. This is what he said while bringing the money."

Guru Sahib said, "Take to him our second edict." After two months Guru Sahib sent another edict with the same condition of an offering of twenty rupees.

On the second visit, he said, "Bhai Manjh! receive this edict sent by Guru Sahib, but you must make an offering of Rs. 20 to have it."

Bhai Manjh's wife observed, "There is no need to be disturbed and worried because we have surrendered our all - body, mind and wealth - to the Guru. Now is the opportunity to please and propitiate the Guru.

Refrain: Let us please and propitiate the Guru by giving our all - body, mind and wealth.

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਈਏ,
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਦੇ ਕੇ - 2, 2.

Mortgage my services." This is what they did. There was a good and prosperous household. They went there and narrated their problem. They brought Rs. 20 and made the offering. The Guru's edict they

received, put it reverentially on the head and the eyes, paid respects to it and thereafter, they opened it. They read it or the Gursikh, who had brought it, read it out to them. This is, what was written therein: "Bhai Manjh, we are very much pleased with you. After listening to or reading our edict, the first step that you should take is to set out towards us." At that very instant, Bhai Manjh did not look back, neither did he look towards the hut nor towards anything else, he set out towards the Guru's abode. Walking slowly, he reached Amritsar. Many devotees were paying respects to Guru Sahib. He (Bhai Manjh) too stood in the queue. He offered greetings to Guru Sahib. From other devotees Guru Sahib was inquiring: "Brother! from which town or city have you come?" Guru Sahib was asking from them each and everything or the 'Mewara' (messenger natives of Mewar in Rajasthan whom Emperor Akbar used for carrying messages for the first time) was informing Guru Sahib: "Sir! these devotees have come from such and such place, and these from that place." When Bhai Manjh paid obeisance to Guru Sahib, the latter did not even look at him, and looked in some other direction. As he greeted Guru Sahib, he was filled with great joy that he had come into the Guru's august presence. And he did not feel or mind at all that Guru Sahib did not speak to him. What big sacrifices he had made to go there! His daughter was working at one place while his wife, at another. Besides, all his property was lost to him, and yet there was no grievance, no complaint on his part. But we voice complaints - 'O Sovereign! I became your Sikh (disciple) but this tragedy has befallen me.' Many devotees tell me, "Sir! we do so much 'path' (reading of Gurbani compositions), but even then we suffer losses." I say to them, "Has anybody

directed you to do 'path' (reading or reciting *Gurbani* compositions)? There is something terribly wrong with your tongue that you do not become aligned with the Guru and make complaints to him."

So, at that time, Bhai Manjh came among the devotees and started living there. Sometimes, he carried water, sometimes, he put fuel into the hearth, sometimes, he scrubbed utensils and sometimes, he rendered some other service. And thereafter, whatever little time he got, he spent for bringing fuelwood from the jungle for the community kitchen. Rendering service in the community kitchen is indeed, a great service. Maharaj Ji (Sant Ishar Singh Ji Rarewaley) used to say, "In the month of *Jeth* (May-June), if a woman bakes loaves for an hour in the community kitchen, its reward or importance is four times that of a hermit who in the whole month of *Jeth* (May-June), practises austerities by burning five fires and who sits in the sun, reduces himself to an emaciated skeleton of bones and tans himself black. She, who is baking loaves, how many are going to be fed and satisfied with them. If she happens to be reciting 'Waheguru - Waheguru' (God's Name) too while baking loaves, then these loaves will purify the eater's mind and thinking also. Voluntary service with Name-recitation acts doubly. In the Guru's abode, voluntary service has great significance. In the first three ages, it had no importance. He, who rendered service, was called a servant - a menial. A menial is one, with whom food cannot be taken and with whom one cannot have any relationship. In this class fell all those who did manual work or labour. Guru Sahib did not subscribe to this view and said -

*'By rendering service in this world,
Shall we get a place at the Divine Portal.
Then, says Nanak, in joy may you gambol.'*
P. 26

*ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥*

The sages meditated on the Name Divine and did God's devotional worship. Guru Nanak Sahib combined the two. Tenth Guru Sahib inculcated both the virtues - service and Divine Name meditation - in man. By rendering service, Divine Name meditation yields fruit and leads to spiritual attainment very soon. It is like a paddy field where cracks develop in the hard land, which never gets filled up with a single tubewell. The water continues going into the fissures. But if you put two tubewells to do the job, then with force, the water covers the entire crop. Similarly, our life is very short. In this life if Divine Name meditation and voluntary service combine, then it works wonders, because only he renders service -

*'He alone is the servant, whom the Lord
yokes to His service.
He alone attains to the Immaculate Lord.'*
P. 1159

*ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੇਵ ॥
ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਏ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਵ ॥*

God meets that servant alone who renders service unto Him. Those who did penances and practised austerities were not acceptable to Him. Those who sat in basements were not accepted, and approved by Guru Sahib. Guru Sahib did not accept them. Guru Sahib says, "Service and Divine Name meditation are the two wings of life with which it moves or flies very much like the wings of an aeroplane. Just as the aeroplane cannot fly with one wing - it will fall, similarly, life cannot be fruitful without

the two - service and Name meditation and God's worship. (In the first three ages) Divine Name meditation was the job of saints and sages, while rendering service was that of the untouchables. Guru Sahib has combined the two, and then how much the fruit? Guru Sahib says - then one obtains whatever one wishes for -

*Refrain: Anyone may try rendering service,
Service yields great fruit.*

ਧਾਰਨਾ - ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੇਖ ਲਓ,
ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੇਵਾ - 2, 2.

If one assists a Gursikh bathe in the morning, he will get the fruit equivalent to that of bathing five times in the *Ganges* and five times at *Paryag*. It is because the Gursikh is to meditate on God and become aligned with Him.

'The fruit of serving water to a Gursikh with love is equal to that of undertaking a pilgrimage to Kurukshetra.

And the fruit of serving food to him is equivalent to that of performing 'ashaamedh yagya' (Hindu ritual in which a horse is sacrificed).' Kabir Bhai Gurdas Ji, 673

ਸਿਖ ਕਉ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਭਾਉ ਕਰਿ ਕੁਰਖੇਤ
ਅਸੁਮੇਧ ਜਗ ਫਲ ਸਿਖ ਕਉ ਜਿਵਾਏ ਕਾ॥

If man serves water to a lover and devotee of God, he gets the fruit of going on a pilgrimage to Kurukshetra and giving alms there. He becomes deserving of receiving such a huge reward. If he teaches just one hymn of the Guru to the Sikh, it is equivalent to building a hundred temples of gold. Massaging the legs of a God's devotee and sending him to sleep is equal to having glimpse of and paying obeisance to a holy man twenty times. Holy congregation! from rendering service does one get great reward or fruit.

After fighting various battles and travelling through Mukatsar, Tenth Guru

Sahib reached Bhai Dalla's capital city. Daily he delivered spiritual discourses to the people who came from far-flung places. In those days, there were no newspapers. But whosoever learnt about Guru Sahib's presence in Bhai Dalla's capital, came to have a glimpse of him. When news travelled, people did not even know whether they were true or false. At that time, many Sikhs came from the Malwa region. On that particular day, a cartload of provisions was brought by two Sidhu brothers, Ram Singh and Tarlok Singh. They unloaded the provisions in the '*langar*' (community kitchen). Guru Sahib happened to notice it. When they came to pay respects to Guru Sahib, he said, "Well dear brothers! have you brought these provisions from your own house or by making collections from others?"

They said, "True Sovereign! you have blessed us with everything. Blessings of the Seventh Guru Sahib are on us who gave us space to sit on. We have brought these provisions from our own house alongwith what others put into the cart as we were coming here."

A Gursikh remarked, "O True Sovereign! these two brothers are those who cremated the elder two *Sahibzadas* - Baba Ajit Singh and Baba Jujhar Singh."

Guru Sahib said, "Is it so? Because till now no news had reached whether they had been cremated or not." Thus, if such holy bodies got neglected in the battlefield it was a very bad thing. So, Guru Sahib asked, "Tell me in detail how you managed to cremate the *Sahibzadas*."

They said, "True Sovereign! when you fought the battle of *Chamkaur*, we were

away to *Sirhind* to deposit land revenue. There we heard several pieces of news – some said that Guru Sahib had left that place; others said that Guru Sahib had been martyred. We also heard that all those who were with Guru Sahib, including the Sahibzadas had been martyred. Sir! we were deeply hurt. So, the two of us thought what we should do, how we should reach the battlefield which was being guarded by soldiers.”

They said, “True Sovereign! both of us untied our hair, put off our clothes and clad ourselves only in a loincloth which we could take off and put on at will. We smeared ourselves with ash and behaved like lunatics. When we approached Chamkaur, we saw *Mughal* forces returning with their bag and baggage. Many of them we met on the way. The forces of the Hill Rajas including the wounded Raja Bhimsen of Bilaspur and other Rajas were also seen returning to their respective states. They carried their wounded soldiers with them. When we reached the battle field of Chamkaur, only those soldiers were there, who were to bury hundreds of their dead comrades. Through forced labour, they were getting graves dug. We behaved strangely and made a lot of noise. Sometimes we stumbled and sometimes we hopped. Sometimes we ran and sometimes we fell. Sometimes we beat each other. We carried their dead also awkwardly, sometimes even dragging them by their legs. Sometimes, we got lashes also for carrying the dead irreverentially eliciting this remark from them – ‘O crazy fellows! what are you doing?’ As we carried the dead we kept a watch lest we should miss the mortal remains of the Sahibzadas, and other Sikh martyrs. While engaged thus, we

collected at one place whatever fuel wood we could find. As we went ahead, we saw 32-33 dead bodies lying. But they were all singed but not properly cremated. The dead body of a woman, Bibi Sharan Kaur was also lying among them. Throughout the night, the poor woman had been trying to cremate the dead bodies of the Sikhs, but the Mughal guards had killed her too and thrown her body among other corpses. We thus learnt that this was the funeral pyre which the good woman had prepared with great effort, and in the process, she had lost her own life too. We were afraid that if we too got killed, who would cremate the Sikh martyrs? We were determined to accomplish this task.”

They said, “Sir! this notion gained ground there that we were lunatics. People laughed at us. Sometimes, we put ash on our body, sometimes, sand. Sometimes, we kept carrying the dead bodies. Finally, we found Sahibzadas’ mortal remains. After all, not a small number had got killed; thousands of soldiers had been killed in the battle. In history, it is written that 10000 soldiers had been killed in the first attack itself. Thereafter, the fighting continued. Sir! we found their (Sahibzadas’) bodies.”

Guru Sahib asked, “How? Were they lying in the open?”

They said, “No, True Sovereign! you had wrought the miracle. The dust-storm that blew at night made sand from dunes fall on them. Then the thorny bushes from the fields got blown over them and so did the dry leaves. All joined to provide a covering for them. Nobody could find out that the Sahibzadas’ bodies were lying there. But we sighted them, we were happy and then thought how we should cremate

them. True Sovereign! we kept collecting fuelwood and taking us to be lunatics, nobody noticed us. We dragged a corpse and alongwith we brought a piece of fuelwood.

True Sovereign! we managed to collect enough fuelwood and decided that we would accomplish our task when it became dark. We had been moving about among the troops. When it became dark, they stopped burying their dead and opened bottles of wine. They asked us also to drink but we excused ourselves on one pretext or the other.

True Sovereign! we deceived them in this way .. Tired with the day's work and intoxicated with drink, they fell asleep. We then took *Sahibzada* Ajit Singh's body out of sand. There was no part of his body which did not have a wound mark. But there was glow and glory on his face as if he was still fighting with the sword in his hand and valorous spirit writ large on his face. To us he still seemed to be living. Similarly, we took out younger *Sahibzada's* body. He too had laid down his life in full glow and valour. His body too was full of wound marks.

Sir! slowly and gently we carried them to the place where we had prepared the funeral pyre. We laid both of them on the pyre. There we made a funeral pile for the remaining 32-35 Sikhs, including that woman and cremated them separately from the *Sahibzadas*. Throughout the night, the Mughal soldiers did not wake up. In the morning, we cooled the burnt pyres, brought vessels from the village, put the ashes into them and those vessels we buried in the earth hoping to dispose them of properly when better times would

come."

Guru Sahib was very much pleased with them. But the congregation sitting there at that time could not bear to listen to the sad account. All of them shed copious tears because the two brothers narrated the account in so much detail. Struck with the pangs of separation, the congregation sobbed bitterly and repeatedly took out their handkerchiefs to wipe their tears. They said, "True Sovereign! we cannot bear to hear the account."

Guru Sahib remarked, "They have died a heroic death. Dear brothers! they have done the task which none in the world can do." Well! Let us all recite like this -

*Refrain: Bravo! Bravo!
Let the whole world sing their
laudation,
For such a deed have the dear
ones done.*

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ
ਬਈ ਜਸ ਗਾਉ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ -2.
ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਰ ਗਏ ਪਿਆਰੇ-2

Guru Sahib said, "O Singhs! instead of grieving, you should feel happy. By their deed, those dutiful sons have refreshed the memory of what Abhimanyu did in war and what Luv and Kush did. They did not show their back to the enemy even though they were only two against ten lakh strong Mughal army. Is there any other example of such bravery in the world? We should be happy that they did not surrender to the enemy and until they fell, they continued wielding their arms; nor did either of them suffer from any fear. They set up a living example of acting according to the teachings of Gurbani -

*'One that strikes not terror in others,
Nor of others stands in fear.'* P. 1427
ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥

They sacrificed their life while fighting against tyranny. So, to the two brothers, Guru Sahib said, "You have pleased us by rendering a service which will remain unexampled in the world. Tell me - what do you want?"

They said, "True Sovereign! we have no place of our own to live in. High caste people do not let us live in peace. We have no land which belongs to us. We are agricultural tenants and cultivate others' land. If our women go to the Bhullar's wells for drawing water, their youth say to them - 'Carry us on your back and take a round of the well. Only then shall we let you draw water.' Such is our state."

Guru Sahib said, "You have rendered such a great service. Your progeny's horses shall drink water from the Satluj and the Yamuna. From generation to generation shall you rule over a kingdom. Soon shall you have a kingdom to rule over. How is it possible that after rendering such a great service you should remain agricultural tenants? No, no. You will become masters and give sustenance to the people."

Guru Sahib's boon proved to be true and the states of *Patiala, Sanguru, Nabha* and *Jind* came to be ruled by Maharaja Ala Singh and others who were the progeny of these brothers. What a great fruit they got from service! For nine generations, they continued to rule unhindered. Besides the boon of kingdom, Guru Sahib decreed - Dear brothers! your coffers shall be mine, hands to spend them shall be yours. Continue spending, and you shall face no shortage."

So, anybody may render service and he will see that he will get his heart-desired

fruit. Guru Sahib has stated this clearly and openly. Recite the following with love and devotion -

*'Whoever the Four Boons seeks,
In service to the holy must engage.
Whoever his suffering seeks to annul,
From his heart's devotion the Name Divine
must chant.
Whoever seeks good repute to gather,
In holy company, his egoism must discard.
Whoever fears involvement in
transmigration,
With the holy must seek shelter.
Nanak is a sacrifice time and again to such,
As after the Lord's sight are thirsting.'*

P. 266

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਚੈ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥
ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥

One Adam Brar of District Bhatinda had become 70 years old and yet he had not been blessed with a son. He tried everything but in vain. At last a holy man advised him to go to *Amristar, Ramdaspur*. He said, "Go to Guru Ramdas Sahib. Serve the devotees there because the Guru's devotees are the holy themselves." He went there. He started rendering voluntary service there. He was accompanied by his daughter and wife. He brought two loads of fuelwood. One he gave in the Guru's abode, the other he kept for himself. He took food from his own earnings. Day and night the three of them kept rendering service and six to seven months passed in this manner.

At this point of time, one day Guru

Sahib was out of station. It was the month of winter and it started drizzling. Devotees had come from outside. When Guru Sahib came back alongwith the devotees, their clothes got wet in the drizzling rain. Guru Sahib summoned the caretaker and said, "In the rooms where these devotees are staying, light a fire each before every room so that their clothes may get dry and in the warm air, they may not feel cold either."

He said, "True Sovereign! in the common kitchen fuelwood is just enough to cook food in the morning. In such a situation, what is your command?"

Guru Sahib became silent and went away. When Adam Brar learnt about it, he said, "We won't get an opportunity like that of today again. Carry bundles of fuelwood." The three of them brought bundles of firewood and lit fires before every room as well as before the huts. In the ambrosial hours of the morning, Guru Sahib was pleasantly surprised to see light all around. As Guru Sahib cast his glance, he said, "What is this? Wherefrom has so much fuelwood come?" The attendants said, "True Sovereign! there is a Sikh named Brar who has come from forest area. He renders immense service. They are three of them who render service day and night. True Sovereign! bringing fuel from his abode, he has lit fires everywhere and made everybody warm."

At this, Guru Sahib said, "Let him be presented before me." When the morning congregation was over, he stood up and put the apron round his neck. Guru Sahib said, "O Gursikh! we are pleased with your service. You have saved the devotees from cold. Tell me - what do you want?" He said, "Your holiness! grant me the boon of

God's Name."

Guru Sahib said, "Let me know your true desire. Two utterances I have made. A holy man makes only three utterances. He does not make fourth utterance. Only to a very fortunate one does he make a fourth utterance because a high wave has arisen within him. So, have a say during that tidal wave, otherwise, it is like killing oneself."

When, even then, he did not say anything, Guru Sahib said, "Well then! Consult your wife at home. This offer will remain tomorrow also."

When he went home and narrated what had happened, his wife said, "You should have told Guru Sahib that you don't have a son and it is for the boon of a son that you have come."

He said, "How could I say this when both of us are 70 years old? Is this the age to have sons?"

Their daughter said, "Both of you are feeling shy of making the request. Tomorrow, take me along with you."

Next day, when Guru Sahib called out, all three of them stood up. Guru Sahib said, "Well brother Adam! repeat yesterday's demand again. Tell me - what do you want?" The daughter submitted, "O Sovereign! both my parents feel shy of voicing their demand. But I want the boon of a brother."

Guru Sahib became silent. He closed his eyes and saw everything that was writ in his fate. Guru Sahib said, "Brother Adam! even after seven incarnations you will not have a son. A son is not writ in your fate

(Continued on page 83)

A Leper Redeemed

Sant Waryam Singh Ji

Dear holy devotees, it is worth knowing how Guru Nanak underwent troubles for the redemption of the burning world. When we go out, there are arrangements of good residence, good food and nice beddings for us. But Guru Ji spent the night sleeping on bare earth which was cleaned with the branches of the tree under which Guru Ji slept. Bhai Mardana felt very much concerned over the sleeping of Guru Ji along with them by using his arm as pillow and rising early in the morning. Today our richness and honour are due to the grace of Guru Nanak. But he himself spent the nights in forests and inhabitations finding a place of solitude. He would take a bath in the nearby available clean water and hold Kirtan of Asa Di Var. If some listeners came attracted he held spiritual conversation with them. He walked always on foot and carried very few necessities with him and used wooden sandals. He would wear simple long gown without buttons. He never used gaudy dresses. He used a long cloth to cover the body during the day and spread that very cloth on the ground and took rest thereon. Undergoing ineffable sufferings he gave us the superb message -

"True in the prime, True in the beginning of ages, True He is even now and True He, verily, shall be, O Nanak."

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - 1

We do not bring before our mind the difficulties suffered by Guru Nanak for us.

We have forgotten both Guru Ji and God. The great people renounce everything. When we read about Muhammad Sahib, we come to know that he passed his life with two long clothes only. Guru Nanak Dev Ji had to face thieves, robbers, bad people and sorcerers. At Deepalpur (now in Pakistan) some villagers noticed the presence of Guru Nanak and his two companions. They suspected their bonafides and decided to ask them to leave that place. They came and said to Guru Ji, "We do not know whether you are real or unreal saints. But we will not permit your stay here for the night." On this Guru Ji left that place. He also said to Bhai Mardana, "This place is not our ownership. We cannot pick a quarrel with these people, that we must spend the night there because we have cleaned it. Let us go" Guru Ji wished them their welfare and left that place. They again came to the second place where Guru Ji tried to settle for the night and asked them to leave that place also. They repeated this action at four or five places. Then Guru Ji enquired from them if there was any place for the staying of the saints in their village. In reply they said together, "No, no. We wont allow the strangers to stay in our village for the sake of safety."

Then Guru Ji said to them, "Look! you are men of God, Who has given you good houses to live in, good food to eat, vehicles to travel in. How strange is it that you can't do anything for His creation? The saints wish you well always. They have come to the world to tell you that human body has been blessed to you for meeting God. How

shall the villagers benefit if no saint comes to stay there? Who will preach you to rescue you from the clutches of mammon (*maya*). You are doing no good deed. Then what will you get in the court of Dharam Raj (Lord of Righteousness)? Life goes waste without doing good deeds, without service to humanity and giving something in charity. In every good village a common place is reserved by the elders for the service and stay of the outsiders, saints and sadhus. They also supply food to those saints. It is the duty of family men to earn honestly, share their honest earnings with others and listen to the sermons of the saints to achieve the boon of the Name of God." At that time some mischievous villagers exchanged notes and said, "Sorry Baba! we had forgotten. There is really a good place arranged for the stay of saints like you. That place is at some distance from the village. We did not know that you are saints. It is our habit to suspect the sadhus. You are giving good advice." They told Guru Ji the way leading to that place and said, "Your Holiness! if you go straight on this path you will reach a tree near which is situated a nice palace. From distance you will feel the good smells coming out of that palace. The inmate of that place will receive you. He does not sleep for the whole night. You will certainly like to stay there. There is also a well nearby where you can take a bath. We are sorry. We have been considering you a thief."

His Holiness said, "Well brothers! May God bless you! Whether the said house gives good or bad smells it does not make any difference. Because we have to remain according to the will of God living in a hut

or a palace is immaterial. You just guide us properly." The villagers repeated the above. After this Guru Ji proceeded towards that place with his companions, saying, "Let us go, whether we will get a good place or it will be converted into a good place, whether the smells are foul, or the foul smells are to be converted into good smells, we have to do good to the village under the command of God." These observations shook the villagers. They started thinking that the saint might not be a realized soul.

Guru Ji reached near the place, as guided by the villagers. Mardana said, "Your Holiness they had said that good smells shall issue from this place. But I am feeling headache. A foul smell like the smell of a dead animal is also being felt by me."

His Holiness smiled and said, "Mardana! we have to pass this night here as willed by Creator (God). You start music. We will enjoy inner smell and also abide in the inner mansion. Dear Mardana! The villagers are self-willed. They have sent us mischievously. In this hut lives a leper. From his body foul smell is issuing. We have to unite with the Word. Then there shall be neither good nor bad smell. You blend yourself with the inner smell and spend the night here patiently. One day this hut will become a palace. This leper shall bring the village on the right path. There cannot be a pain when the Name is enshrined in the mind. The dust of the feet of a lover of the Name is so blessed that if it is applied on the forehead of the ailing person, the disease is removed." They all slept for the night there.

Next morning they took a bath at the

nearby well. From the nearby hut sound of bewailing was quite audible as the night was calm. Some one was weeping aloud and blaming God for his ailment. He was saying, "O God! the whole world is happy. I alone have been punished by You. There are bigger sinners than me. They are happy and enjoying life. There is no justice in Your house." Guru Ji took pity on him. He asked Mardana to start the music. From his sacred throat rose the tune many times sweeter than the song of nightingale. The whole atmosphere began to reverberate. The leper stopped bewailing. The hymn was -

"My soul burns over and over again. Greatly agonised, the soul is distracted and falls a prey to many sins. The body, that forgets the Guru's words, screams like a chronic patient."

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਯੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ॥
ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਾਇ॥
ਅੰਗ - 661

The leper heard the holy voice that the man who forgets the Lord and is disunited from the tune of the Name within, bewails like a leper. The soul of man is entangled in pleasures and burning. Consequently the soul is suffering. The leper became one with the holy verse, sung by Guru Nanak, the vibration of which was enchanting. He started pondering over the person, "Whose voice was so powerful, hearing which his pain of leprosy disappeared?" He also realized that his blaming God was futile because He heard his inner pain and came to his rescue. That God has given us ears, nose, eyes and all other organs. He has also given us tongue to talk sweet. This tongue succeeds by reciting the Name. That God saved the being in the fire of the womb of the mother. After the birth the attachment with pleasures is a black stain. With these

sins and blackstains man goes to the Court. But the soul with such ugly face is not honoured there. Meditation on the Name of God is done with the grace of God. With sincere and devotional meditation the soul achieves emancipation. Without the meditation of the Name of God there is no other way of emancipation. Even the man entangled in worldly pleasures can be saved if he makes a sincere prayer to God to take him out of that entanglement because God is giver of all. He hears the prayer and blesses the petitions with His Name, and consequently the drowned man also starts swimming. Hearing the holy hymn the leper felt peace and relief. He forgot about his disease. He came out and prostrated himself before Guru Nanak. Guru Maharaj asked him to take a bath with the water left after his (Guru's) bath. After the bath the disease disappeared. He became perfectly healthy. His body shone like gold. His happiness was boundless. We have to ponder over this hymn. As the man suffering from leprosy from head to foot bewails, similarly the man who forgets Gurbani and the tune of the Name within him breaks down, happiness disappears from his mind. He starts bewailing. Distress of anxieties and deep sighs crush him. Why? This hymn provides full explanation which must be understood properly. Firstly the whole universe has originated from *bani*, the Holy Divine Word -

"They have all been made from the Lord's One Word."

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ॥

ਅੰਗ - 1003

Then where does this pure form of *bani* abide? Guru Ji clarifies it in Japuji -

"(My) obeisance is unto (God), who Himself is worldly valuables Himself the Word of

Brahm.

He is true and beautiful and rapture ever abides within His mind."

ਸੁਅਸਤਿ ਆਥਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ ॥

ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - 4

This pure Bani has come from Him (Ekankar) Bhai Gurdas says -

"The Formless Lord manifested and called Himself Ekankar, the One Boundless.

The Word (Oankar) arose from Him and the Universe appeared, with numerous names and forms."

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸਦਾਯਾ ॥

ਏਕੰਕਾਰਹੁੰ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਬਨਾਯਾ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 26/2

The Tenth Guru also says -

"In the prime Oankar was uttered by Him The same tune (Oankar) pervades the whole world."

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਸੋ ਰਹਾ ॥

Guru Nanak further says -

The One Lord has created the universe. He has made days, nights and everything.

The forests, grass, the three worlds and water, the four Vedas, the four sources of c r e a t i o n .

The nine regions, the seven continents and all the worlds; they have all been made from Lord's One Word.

O man, realize thou thy Creator Lord. If thou meet with True Guru, then alone shalt thou understand Him.

The entire world is engrossed in the three modes.

It lands in hell and heaven. In self-conceit man comes and goes.

The soul is not allowed to stay even for a moment.

Without the Guru, there is pitch darkness.

Meeting with the True Guru, one is emancipated.

ਓਅੰਕਾਰਿ ਉਤਪਾਤੀ ॥ ਕੀਆ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤੀ ॥

ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਾਣੀ ॥ ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ॥

ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭਿ ਲੋਆ ॥ ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥

ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਬੁਝਹੁ ਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਸੁਝੈ ਰੇ ॥

ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਕੀਆ ਪਸਾਰਾ ॥ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਅਵਤਾਰਾ ॥

ਹਉਮੈ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ਮਨ ਟਿਕਣੁ ਨ ਪਾਵੈ ਰਾਈ ॥

ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - 1003

"Shabad Dhuni" ie. tune of the word has been referred to as bani in this hymn. The Regions, Continents, Sky, Underworld and infinite number of Worlds originated from Bani which is ineffable. Contrarily we are aware of worldly languages. Men, animal, sentient beings, water, fire, sky, stones, all speak. But they speak in their own languages. However before the creation only One God existed. The first "Word" He uttered, with which the whole creation came into existence, that Word or Bani exists in all sentient beings. The realized souls call it "Name Dhuni" - tune of the Name. As soon as we come into contact with this "Name Dhuni", bliss and light appear in the mind. Nectar rains from the eyes of such a person. As has been said in Gurbani -

"Ambrosia rains from the glance of him, who knows God."

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥ ਅੰਗ - 273

The man in tune with the "Name Dhuni" becomes mighty. Whatever, he says becomes true. He remains always blissful. He feels not tired, feeble and old. He is ever active and smart. Some people are seen faded, despite the height of youthfulness. Such people also become happy if they happen to meet some realized soul and fondness for the Name is created in their mind. Their faces start blooming. Their voices become honey sweet. Everybody thinks them as his own. All the great saints call this tune Oankar Dhuni or Name Dhuni (vibration of Oankar or Name) -

"In the Lord's love is the spiritual vision and

through the spiritual vision the Lord is comprehended.

By the Guru's grace, this ineffable discourse is known."

ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ॥ ਅੰਗ - 879

All the solar systems, realms and regions run in a system controlled by "Oankar Dhuni" or "Name Dhuni" -

"By the Name are sustained all the creatures.

By the Name are supported the regions of the earth, and solar systems.

By God's Name are supported the Simirtis, the Vedas and the Puranas.

By the Name's support the mortals hear of Divine Knowledge and meditation.

Lord's Name is the prop of the skies and under worlds.

Lord's Name is the prop of all the bodies.

By the Name are supported all the worlds and spheres.

Men have been saved by associating with the Name and hearing it with their ears.

Whom the Master mercifully attaches to His Name,

O Nanak, the servant obtains salvation and gets into the fourth state of beatitude."

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰਵਨ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ॥

ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨ ਗਤਿ ਪਾਏ॥

ਅੰਗ - 284

Guru Ji also says -

"He is true and beautiful and rapture ever abides within His mind."

ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ॥ ਅੰਗ - 4

This state of mind arises with its coming into contact with, "Oankar Dhun"

which is ever present in each person. Some sort of infinite strength is generated in his mind that even the dust where he places his foot becomes sacred. With the touching of that sacred dust on the forehead several obstacles vanish. The "Name Dhuni" appears in his mind about which Guru Ji says -

"That Name Dhuni pervades the whole universe."

..... ਸੋ ਧੁਨ ਪੂਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ॥

Bhai Gurdas also says -

"With One word of Oankar Lord the universe came into existence. I am sacrifice to the Lord in the form as true Guru."

ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਸਵਾਰੇ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 40/7

How sweet must that "Dhuni" be which is ever existing? It is said about Lord Krishna that he always kept his flute with him. The cows Krishna grazed, left off grazing and started looking towards him when he played on his flute. If he played on the flute continuously the cows assembled around him. That flute music was so enchanting that it influenced the animals and birds. Similarly it has been heard from the great saints that when Guru Nanak Dev sang the hymns in the forests, the lions, leopards, deer, the goats and other animals came and sat together around Guru Ji. We are also aware that bell's note tempts and attracts the deer so much that it advances towards the hunter even at the cost of its life. In joy the deer starts rolling on the ground and is caught. The saints who have experienced the inner "Oankar Dhuni", tell us that this holy sound can be heard clearly from each small body hair,

every particle, water, wind and fire -

"The earth, nether-world and firmament, O my soul, all meditate on the Lord Master's Name.

The wind, the water and the fire, O my soul, ever hymn the praise of Lord God, the Master.

The woods, the grass blades and the whole world,

O my soul, utter with their mouth the Lord Master's Name.

Nanak, he who fixes his mind, through the Guru, on Lord's devotional service',

O my soul, is robed in the God's Court."

ਧਰਤਿ ਪਾਤਾਲੁ ਆਕਾਸੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਸਭਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥

ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਨਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਰਾਮ ॥

ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਪੈਨਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ॥

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਲਾਵੈ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - 1100

A story goes that Sant Baba Gurbachan Singh Khalsa waited on Sant Baba Sunder Singh. One day he supplicated, "Your Holiness! enable me to hear the Name, present in every particle." Sant Baba Sunder Singh Ji said, "You just put your ear against the door or wall. You will hear the "Name Dhuni" from everywhere." It can be heard from each pore of the body of a Gurmukh (Guruward).

Dr. Swami Ram, a great Jogi, writes that when he resided in the icy caves he applied his ear to a tree and heard music tune. The same music tune he heard by applying his ear to the stone of the cave and grass in the forest. He was really astonished to hear the enchanting tune. So this Bani, called Braham Bani is present within everything.

Its abode is in *Para Bani* (The Divine Hymn from Beyond) and from it the whole creation originated. Anybody who hears this holy tune escapes the cycle of births and deaths. Those who forget this Bani suffer the pain of a chronic patient.

"The body, that forgets the Guru's words screams like a chronic patient."

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥

ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - 661

After the recovery of the leper, Guru Ji asked Mardana to give some spare clothes, if any, to him. Alongwith the physical recovery Guru Ji granted him mental recovery also by destroying all his past misdeeds. Guru Ji blessed him with the boon of the Name of God. "Name Dhuni" became audible to him within and light appeared there. Shine returned to his face and his eyes. Guru Ji said, "Dear Fakir (saint)! thank God and go in the village." Obeying the command, he went about in the village of Deepalpur. People recognised him and were extremely astonished over the miracle with which his leprosy, emitting foul smell, had vanished and his body had become healthy and handsome. On their asking he said, "O Fools you said 'no' to God Who had visited your village. You could not provide place for his stay for the night. That too under the trees and not in the houses. You diverted him to me. I had only foul smelling body. Even the birds did not come near me. Not to talk of men. He spent the night on the bare ground. Early in the morning he sung such a holy song which drew me out of leprosy and distress like a man drawn out of mud. He is God. For my good luck he had to come to me. You simply became the cause. I took a bath in his left over water and my body became

healthy and handsome. The news about this miracle spread like a wild fire and the people of Deepalpur started repenting over their sin. They all rushed to Guru Nanak Dev Ji and fell at his feet with full hope that he would forgive them like an affectionate mother who not only pardons but also embraces the erring son. They all echoed in one voice "Fazal-Fazal-Fazal Grace, Grace, Grace." Guru Ji took pity and made them his devotees and said, "O innocent people! the *Sadhus* go about in the world for the redemption of man, as the clouds rising from the ocean which rain in the drought areas and bring greenness. You build an inn (common place for stay). Sit in holy assembly both the times (morning & evening). Take care of the outside visitors. Abandon self-will and devote yourself to God. Rise early and recite the Name of God. God shall bless you with His gifts. In the totally dry lotus mind when the rain of the Name shall fall, you will have deep bliss. Even the palaces of diamond cannot match that happiness."

(A chapter from the Book -
ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਓ)

(Continued from page 76)

for you have committed some big mistake. But you have served the devotees and pleased them. Three sons we have already been blessed with, and the fourth is yet to be born. We grant that fourth son unto you and name him Bhai Bhagtu; he will be a born '*Sidha*' (divine; or one who has attained miraculous worldly and spiritual powers)."

So, in this way -

*'Whoever the Four Boons seeks,
In service to the holy must engage.'* P. 266
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਰੈ ॥

And Guru Sahib did not like a man until he rendered service. He, who does not render service, is a dead man -

*'Be one handsome in extreme, of high
lineage,
Endowed with intellect, greatly learned in
theology, wealth -
Without love for the Lord, saith Nanak,
Reckon such a one as dead.'* P. 253
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

Accursed are his hands and feet if his head does not bow at the Guru's lotus feet, and accursed are his eyes, if they do not have a glimpse of him (Guru). If his ears do not hear the holy Gurbani, they are accursed, and if he does not recite the Guru's holy chant, accursed is his tongue. If he does not come walking on his feet to the holy congregation and render service there, about such a one Bhai Gurdas Ji has said -

*Refrain: Accursed are the hands and feet
That render not service to the
Guru.*

ਧਾਰਨਾ - ਧਿਰਕਾਰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ
ਬਾਝ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਧਿਰਕਾਰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ -
2

So, in the Guru's abode, voluntary service carries great importance and value-

*'He, who performs the Guru's service
without desire for reward attains to the
Lord.'* P. 287

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	60 \$	600 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,